



JUBILEJNA
ŠTEVILKA

letnik C - leto 1998

12



SLOVENSKI ČEBELAR

100 LET OD USTANOVITVE SLOVENSKEGA ČEBELARSKEGA DRUŠTVA ZA KRANJSKO, ŠTAJERSKO, KOROŠKO IN PRIMORSKO TER IZHAJANJE GLASILA "SLOVENSKI ČEBELAR"

125 LET OD USTANOVITVE KRANJSKEGA ČEBELARSKEGA DRUŠTVA IN IZHAJANJA "SLOVENSKE ČEBELE"

SLOVENSKI ČEBELAR



Št. 12
1. December
1998

glasilo čebelarских organizacij slovenije

v s e b i n a

c o n t e n t s

Lojze Peterle : Predgovor	290	Lojze Peterle: Editorial.....	290
ČZS: Vabilo na proslavo 125 letnice ..	291	ČZS: Invitation to the 125 th anniversary of Slovenian beekeeping organisation	291
Frančišek Levstik: Prva pomladna čebela.....	292	Frančišek Levstik: Thwe first spring bee	292
Zanimivi članki iz prvih števil naših čebelarskih glasil.....	293	Interesting articles from the first issues of Slovenian beekeeping magazines	293
Marjan Skok, Janez Mihelič: Pregled pomembnejših dogodkov in čebelarjev, ki so vodili slovensko čebelarsko organizacijo od ustanovitve	310	Marjan Skok, Janez Mihelič: Summary of the important events and beekeepers who has lead Slovenian beekeeping organisation from the beginning	310
Pavel Zaletel: Zgodovina slovenskega čebelarstva in čebelarske organizacije	317	Pavle Zaletel: History of the Slovenian beekeeping and Slovenian beekeeping organization.....	317
Marjan Skok: Slovenski čebelarji in slovenska čebelarska organizacija med drugo svetovno vojno in po njej	338	Marjan Skok:Slovenian beekeeping organisation after second world war	338
Ida Glinšak: Pregled dejavnosti čebelarskega muzeja v Radovljici.....	347	Ida Glinšak: Beekeeping museum in Radovljica	347
Jože Rihar: Način čebelarjenja na slovenskem	350	Jože Rihar: Traditional beekeeping in Slovenia	350
Odkritja slovencev o čebelah in čebelji botaniki	350		

SLOVENSKA ČEBELARSKA ORGANIZACIJA
1873 - 1998

SLOVENSKA ČEBELARSKA GLASILA
1873 - 1998

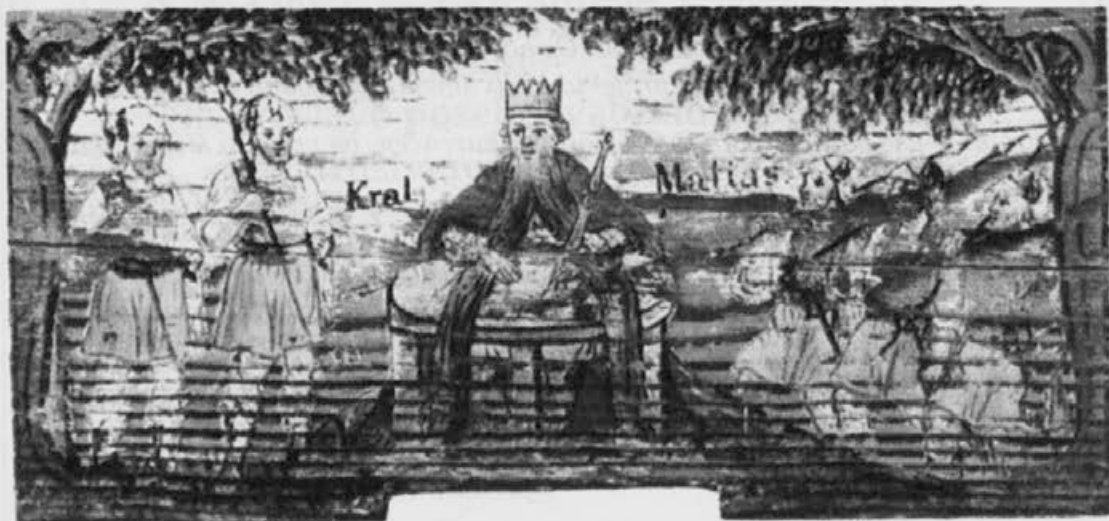
SLOVENSKI ČEBELAR
1898 - 1998

Zapis o zgodovini slovenske čebelarске organizacije in slovenskega čebelarstva ob proslavi 125-letnice organiziranega čebelarjenja na Slovenskem, izhajanja čebelarških glasil in 100-letnici "Slovenskega čebelarja", glasila Čebelarске zveze Slovenije.

*Res je res. Resnico samo čisto
vselej piši vestni zgodovinar!
Ne na levo gledaj, ne na desno!
Kaj vrstniki menijo, ne baraj!
Kaj potomci poreko ne maraj!*

Peter

"Slovenski čebelar" 1904



Panjska končnica Kralja Matjaža z ostanki letnice 1876

PREDGOVOR

125 let organiziranega čebelarstva na Slovenskem

Letos se s ponosom spominjamo 125-letnice ustanovitve "Kranjskega društva za umno čebelarstvo", ki pomeni začetek organiziranega čebelarstva na Slovenskem. Istega leta je začela izhajati tudi "Slovenska čebela" kot prvi slovenski čebelarski list. Ob tem prvem, ne v vsem uspelem poskusu, pa se spominjamo tudi 100-letnice ustanovitve "Slovenskega čebelarskega društva" in njegovega glasila "Slovenski čebelar", ki je še dandanašnji društveno glasilo slovenskih čebelarjev.

Kaj nas učijo te okrogle obletnice?

Najprej, da so se Slovenci zgodaj zavedli potrebe po čebelarskem društvenem življenju in skrbi za umno čebelarstvo. Drugič, razvoj je pokazal, da je šlo slovenskim čebelarjem težje, kadar je začela pešati misel o potrebnosti močne in enotne čebelarske organizacije.

125 let pozneje se slovenski čebelarji srečujemo z novimi izzivi, med katerimi je najpomembnejše vstopanje Slovenije v Evropsko zvezo. Ta odločitev pomeni, da se bo tudi v Sloveniji slej ko prej uveljavil prost pretok ljudi, blaga, kapitala in storitev. Slovenski čebelarji se moramo zavedati, kaj pomeni to za kranjsko sivko, kaj za slovenski med in za vse naše čebelarstvo.

Našo pridno čebelo moramo zavarovati in uveljaviti kot naš autohtoni naravni vir, Slovenijo pa uveljaviti kot območje njenega izvora.

Ob tej ključni nalogi pa nas čaka - čebelarje in ČZS - poudarjena skrb za zaščito slovenskega medu. Pri tem ne gre samo za etiketo, iz katere bo kupec razpoznal blagovno znamko pristnega slovenskega medu, gre za projekt, ki bo zahteval marsikaj novega v našem čebelarstvu. Če hočemo uspeli - vsaj tako, kot so uspeli nekateri drugi, se moramo tega projekta lotiti smelo, strokovno in pravočasno.

V svetu, ki je vse bolj povezan in vse bolj konkurenčen, bo vse bolj štela kakovost. Brez nje ne bo dobička.

Ob 125-letnici začetka organiziranega čebelarstva na Slovenskem si želim, da bi slovenski čebelarji ob pomoči ČZS uspešno našli odgovore na izzive začetka novega tisočletja. Želim si tudi, da bi ob 130-letnici, ki jo bomo praznovali čez pet let na kongresu Apimondie, v družbi čebelarjev tega sveta, sebi in drugim prepričljivo dokazali, da nam je uspela kakovostna preobrazba slovenskega čebelarstva.

Lojze Peterle,
predsednik Čebelarske zveze Slovenije



Vabilo

na proslavo 125-letnice organiziranega čebelarstva na Slovenskem

Vse čebelarje in prijatelje čebelarstva vabimo
na slovesno jubilejno proslavo, ki bo v
**soboto, 19. decembra 1998, ob
10. uri v kinodvorani Union v
Ljubljani, Nazorjeva 2.**

Program proslave:

- ❖ Slavnostni govor predsednika Čebelarske zveze Slovenije g. Lojzeta Peterleta
- ❖ Čestitke gostov
- ❖ Podelitev častnih diplom
- ❖ Kulturni program

Na proslavo **posebej vabimo praporščake**,
da z društvenimi prapori počastijo ta
častitljivi jubilej.

Upravni odbor
ČZS

Prva pomladna čebela.

Čebelar:

Pozdravljena bodi, sladka čebela!
Pomlad najprva oznanjaš mi ti;
dviguje se v prsih mi duša vesela,
vesele te gledajo moje oči!

A vedi, vedi, viharo še brije
po travnikih, njivah pogubni svečan,
na brda prijetno solnce ne sije,
za hribom se hrib dviguje snežan.

Čebela:

„Prekopnel je sneg, in v strme pečine
gorkote pomladne upira se žar;
studenček tali se, kroži v ravnine,
vijolic med travo išče vrtnar.“

Čebelar:

Še bodeta sever in burja bučala,
vijolice glave obešale spet;
ti s polja žalostna se bodeš vračala,
če v sneg ne omahneš, padeš na led.

Čebela:

„Pogledaj vedre nad sabo višave,
s katere nebeško zlato oko
ozira v goré se in ravne širjave,
v drevesno ozira se brstje mladó.“

Čebelar:

Poslušaj, čebelica, bridke resnice,
ker sreče tebi od srca želim:
Dokler so v progah sneženih gorice,
za tvoje življenje se vedno bojim.

Francišek Levstik.



Slovenski čebelar št. 2 leto 1904

Zanimivi članki

iz

prvih številk naših

čebelarskih glasil

Tečaj I.

Ljubljana, 15. julija 1873 (za januar).

List I.

Leena plača 1 for. 50 kr.
Družtveniki dobivajo
list brezplačno.

Delaj, nabiraj, pomnožuj.



Učitelji in nepremožni
kmetovalci plačajo
le po 75 kr.

Slovenska čebela.

Družbeni list za prijatelje čebelarstva
po Kranjskem, Štajarskem, Koroškem in Primorskem.

Obseg: Prijazna beseda družtvenikom. — Opravila. — Poduk. — O zgodovini čebelarstva. — Statistika čebelarstva v Avstriji. — Prošnja čebelarjev. — Življenjepisa Dzierzona. — Družbene naznanila. — Povabilo.

Prijazna beseda našim družtvenikom.

Ko smo pred nekaj časom sem ter tje naznanili svojo misel in namen, osnovati družtvo za čebelarstvo, ter izdajati vsaki mesec podučni list, je marsikdo z glavo zmajeval, ter rekel, da po mestih je družtev in plačila že preobilno, po deželi pa malo veselja in volje za družbe. In radi spoznamo, da marsikteri za to navedeni vzroki so popolno „resnični“; vendar pa smo se dela lotili, če tudi ne s preveliko nado, ter pravila osnovali in deželni vladi v potrjenje predložili, ker smo mislili, da brez začetka ni napredka, da želja po vednosti in zboljšanja sama po sebi v družbo sili. In res, — nismo se motili. Že zdaj, ko ima družtvo komaj vladno potrjenje; ko je le med prijatelji po okolici znano, se je toliko udov za družtvo oglašilo, da jih nektero vstanovljeno družtvo nima toliko, n. pr. Tirolsko. Kakor se tega serčno veselimo, tako hočemo pa tudi z božjo pomočjo zvesto delati in si prizadevati, da ravno razposlana pravila ne bodo le prazne besede, ampak se z dejanji vresničijo.

Pred vsem naznanuje začasno vodstvo svojim družtvenikom sledeče: Čez nekaj časa bodemo vpisane ude pozvali, da izvolijo stalno vodstvo za prihodnjih pet let, (glej neznanilno povabilo na zadnji strani.) Naj pred bo treba skrbeti, da se stroški za družtveni list poplačajo, ker poduk je prvi pogoj vsakršnega napredka. Kar bo letos k temu primanjalo, bo predsednik dodal, da tako nimajo udje nobene večje plače ali dolžnosti. Drugače, se vé da, bi bilo, ko bi kmalo več sto udov pristopilo, ker potem bi precej imeli vzrok, sl. ministerstvo za državno pripomoč prositi, kazaje na razširanje in koristno delovanje družtva.

Dalje si bomo prizadevali, brž ko denarni pomočki dopustijo, družtvenikom priskrbeti pripravne Dzierzonske panjove z vednim podukom, kakó z njimi ravnati; ker taki panjovi so prvi pogoj umnega čebelarstva.

Slovenski čebelar in sadjerejec.


Glasiló čebelarskega in sadjerejskega društva
za Kranjsko.

—*—

*Izohja vsaki mesec enkrat in se pošilja ulom brezplačno; neulom za 1 glč. 30 kr. na leto.
Inserati in priloge računajo se po najnižji ceni. — Letnina za ude znaša samo 1 glč.*

Obseg: Pametna beseda na pravem mestu. — Pravila čebelarskega in sadjerejskega društva za Kranjsko. — Dobro sredstvo zoper čebele roparice. — Deset zapovedi o pripravi mošta. — O zborovanji našega društva. — Gospodarske raznoterosti. — Inserati.

Pametna beseda na pravem mestu.

 Za čebelorejo nij ga skorej lepšega in pripravnejšega kraja, nego je naša preljuba kranjska deželà; isto tako je pa naša domovina tudi sposobna za sadjerejo. Naša sadjereja se s koroško in spodnje štarsko se meriti ne more, akoravno je naša zemlja, naše podnebje isto tako, kupčijske razmere pa sadjereji bolj ugodne, nego one naših preje imenovanih sosednih deželà.

Čebeloreja in sadjereja razvija se v naših sosednih deželah lepše in hitreje, nego pri nas. Čebeloreja naša pa še nepreduje ne, ampak, akoravno je kranjska čebela, svetovno znana, propada.

Koliko je po Gorenjskem še dobrega sveta, ki bi se dal nasaditi s sadnim drevjem! Po Notranjskem pa hodiš lahko po več ur hoda, predno srečaš, kako zanikerno, z mahom poraščeno drevesce; in tudi po Dolenjskem se nahajajo jednake razmere.

Rekel bi tudi naša sadjereja propada. Naši stari gospodarji imeli so do sadjereje več veselja, nego ima naša mladina. Lahko se tega prepričaš dragi prijatelj! Pojdi v to ali drugo vas, našel bodeš več ali manj sadnega drevja, ali to drevje je le staro; mlađega sadnega drevja dobiš le malo, k večjem nekoliko češpelj, sliv in nepožlahtnenih jabelk in hrušk, ki so se same zasadile.

Čebeloreja tirja le malo truda, donaša pa mnogo lepih pridelkov, ako se umno ravna s čebelico, katera nam je tudi uzor, kako bi morali živeti mi — to je delavno, zmerno in snažno.



Glasilo „Slovenskega čebelarskega društva“

za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko s sedežem v Ljubljani.

Urejuje **Frančišek Rojina.**

Izhaja po enkrat na mesec in se pošilja udom brezplačno.

Vsebina: Ustanovitev »Slovenskega čebelarskega društva«. — Pravila »Slovenskega čebelarskega društva«. — Frančišek Rojina: O naprednem čebelarstvu. — Döpisi. — Raznosterosti. — Vprašanja in odgovori. — Društvene stvari. — Listnica uredništva.

Ustanovitev „Slovenskega čebelarskega društva“.

Slavno vodstvo c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani je uvidelo, da je čebelarstvo na Kranjskem, v primeri z drugimi strokami kmetijstva, na najnižji stopnji, in da to ne le ne napreduje, temveč vidno propada. Vsakdo je prepričan, da stori kmetijska družba vse, kar je le mogoče za prospeh kmetijstva; koliko tisoč in tisoč drevesc je že razdelila med svoje ude, koliko pomogla za zboljšanje živinoreje, poljedelstva i. t. d. Tudi na čebelarstvo ni nikdar pozabila, a bolj kot kedaj, zanimati se je jela v zadnjem času za zboljšanje tega, za Kranjsko nekđaj tako obilnega vira dohodkov.

Sklicala je na dan 8. novembra pr. l. v Ljubljano čebelarski shod, na katerem se je ukrenilo ustanoviti „Slovensko čebelarsko društvo“ za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko se sedežem v Ljubljani. Na tem shodu se je nadalje sklenilo, naj društvena udnina znaša 1 gld. na leto in da naj društvo izdaja vsak mesec strokovni list, katerega naj dobiva vsak društvenik zastonj. Tajništvo kmetijske družbe je prevzelo nalogo, vse potrebno ukreniti, da se ta namerava zvrši. Isto je takoj predložil c. kr. deželni vladi pravila za društvo, katero je sestavil ravnatelj gospod Gustav Pirc, in je pričelo z vzprejemanjem udov. 24. januarja t. l. se je vršil v pisarni kmetijske družbe občni zbor „Slovenskega čebelarskega društva“, ki je izvolil društveni odbor; 27. januarija je bila prva in 10. februarija druga seja društvenega odbora.

Naslovnica prve številke Slovenskega čebelarja, ki letos slovi stoletnico izhajanja.

Naznanilno povabilo

k obilnemu vdeleževanju

prvega občnega zbora

„Kranjskega čebelarskega društva“

30. julija 1873 v Ljubljani.

I. Dopoldne od 8 do 10 ure razstava čebelnih panjev in vsega družega dotičnega orodja.

II. Ob 10 uri začetek prvega vstanavljajočega zbora in sicer:

- 1) Pozdrav nazočih udov;
- 2) Poročilo o dosedanjem delovanji osnovalnega vodstva;
- 3) Volitev stalnega vodstva t. j. predsednika in prvega in družega podpredsednika;
- 4) Volitev častnih udov;
- 5) Kratki govori in sicer: a) o koristi in prijetnosti čebelarstva; b) o ceni in vrednosti Dzierzonovega uka, o delovanji s premakljivimi satovniki sploh, še posebno pa za naše kraje; c) o pravoznanskih zadevah čebelarstva s posebnim ozirom na davek.
- 6) Kakošni nasveti in predlogi nazočih udov.

Po sklepu skupni obed vseh, kateri se bodo za to ogiasili.

Odgovorni vrednik Vatroslav Holc.

Izdavatelj „čebelarsko društvo“.

Natis J. Blaznikovih dedičev v Ljubljani.

Prvi občni zbor čebelarskega društva v Ljubljani.

K prvemu občnemu zboru čebelarskega društva 30. julija pri „Slonu“ se je bilo obilno prijateljev čebelarstva sešlo. O 10. uri — začetku zborovanja — pozdravlja najpred predsednik osnovalnega odbora g. baron Rothschild nazoče ude nemški, potem dr. Razlag slovenski. Župnik Jerič poroča o delovanji osnovalnega odbora in sicer: Osnoval je društvena pravila ter 29. aprila vladno dovoljenje dobil. Preskrbel je natis pravil nemški in slovenski v 8000 iztisih. Je sklenil izdavanje društvenega časnika in sicer „Kraimer Biene“ nemški in „Slovenska čebela“ slovenski, ter izdal po 1500 iztisov v vsakem jeziku. Preskrbel je društveni pečatnik in diplomo. Je razposlal vabilo k pristopu in društvena pravila vsem župnikom in tudi drugim, znanim čebelarjem po Kranjskem Štajarskem, Koroškem in Goriškem. Se je posvetoval o društvenem panju. Po resnem prevdarku je za to odločil naš navadni Kranjski panj z romčeki; in sicer zato, ker so taki satniki vedno in najbolj premakljivi, ker se vendar lahko prevažuje in najmanj stane. Da bi se delovanje s premakljivim satovjem bolj razširilo, je bilo odločeno, da vsaki ud, kateri celo letnino plačuje, ima pravico dva taka panja za polovično ceno od društva tirjati (kdor le polovico letnine

plačuje, sme tudi le enega tirjati). Je preskrbel proračun potrebnega denarja, ter vladne pomoči prosil. Ker vis. vlada enaka društva blagovoljno podpira, upa osnovalni odbor enako pomoč dobiti. In zadnjič je preskrbel najpotrebniše reči za prvi občni zbor. Če ni vse takó, kakor bi imelo biti in kakor bi bil odbor želim, prosi potrpljenja. Zadržekov smo imeli na vseh straneh obilno; na zadnje še vabila in prvega lista nismo smeli o pravem času razposlati, ker je bil neki zadržek zarad odgovornega vradnika; odlašati pa tudi nismo mogli, ker po pravilih je mogel občni zbor v trih mesecih po vladnem dovoljenji sklican biti. Pa začemu dalje? Saj vsaki vé, da vsaka nova reč ima svoje težave, naj bo še tako dobra; novo društvo na noge spraviti, ima gotovo še večje težave, ker navadno od več strani pritiskajo.

S tem je bilo delovanje osnovalnega odbora sklenjeno; ker občni zbor je bil ravno v to sklican, da bi se za dobo prihodnih 5 let stalno vodstvo izvolilo. Namenjeno je bilo glasovanje z imenoklicem; ko se ima pa začeti, je g. prof. Konšek predlagal, naj se voli dosedajni osnovalni odbor skupno brez osebnega glasovanja. Izvoljen je bil takó za predsednika blagorodni g. Rothschild, župnik Jerič in dr. Razlag za predsednika. V pomnoženi odbor sta bila še voljena gospod župnik Porenta in o Salvator Pintar.

Po nasvetu predsednika so bili potem za častne ude novega društva trije za umno čebelarstvo najbolj zasluženi možje izvoljeni in sicer gg.: Dr. Dzierzon, baron Berlepš in semeniški vodja Šuid.

Konečno je bilo še nekaj govorov in sicer: župnik Jerič je govoril o glasilki društva: „Delaj, zbiraj, množi“, ter opomnil, zakaj si je osnovalni odbor to glasilko Kranjske hranilnice za svojo izvolil. Zato namreč, ker kratke besede najbolj služijo blagi nameni društva pospeševati. Čebelarjem je napovedal, da bodo mogli več delati kakor pred, pa tudi da bodo več veselja in dobička imeli. Hočejo pa nabirati več veselja in dobička, si morajo tudi uabirati več vednost o umnem čebelarstvu. Če tako storijo, se bodo jim množili panji in dobiček —; naj si le vsak v svoji okolici prizadeva, da se mlademu društvu namnožijo tudi udje. Oboje je potrebno, ker kakor vgodna je „Slovenska dežela za čebelarstvo, da maloktera takó, vendar kar število panjev proti številu prebivalcev tiče, je Kranjska še le v šesti vrsti. Čebelarstvo pa zasluži, da se čedalje bolj razširja ne le zarad dobička, ampak tudi zato, ker se dobiček z lahkim trudom pridobi — dela namreč je pri čebelarstvu vendar le veliko manj, kakor pri drugim kmetijstvu —; tudi ne tirja velikega kapitala, je tedaj za vsacega toliko bolj pripravna, ker je tudi spodobno za vsakega, bodi si kmet ali gospod. In konečno ni prezirati, da je čebelarstvo zarad obilnošega oplodenja žitnega in sadnega cvetja k pridu vsemu kmetijstvu; tudi нравni stan človeka nekako požlahtni in blaži.

Predsednik je govoril od velike prednosti ali ugodnosti naše dežele, kakor sploh južnih dežel, — proti deželom bolj severne lege. Dokazoval je, da bolj vlažno, deževno vreme naših dežel čebelarstvu prav dobro služi, ker medúnosne rastline skoraj od spomladi do pozne jeseni spodredi in napaja. Navodil je pomočke, društveni namen doseči, ter vabil, naj si vsaki ud prizadene več udov pridobiti, da bi društvo „z združenimi močmi“ obilniši delati zamoglo.

Dr. Razlag je govoril o pravni strani čebelarstva, zlasti kar davke tiče. Razjasnoval je od vseh strani 100 let staro postavo cesarice Marije Terezije 8. aprila 1774. po kateri je čebelarstvo in njegovi pridelki za vse večne čase davka oprošteno. Toraj, je rekel uazočim čebelarjem, kadar kdo od vas kaj tirja, spomnite se te postave in branite svoje pravice.

Konečno je prof. Konšek zboru pokazal novo medúnosno rastlino „*Bacconia japonica*“ iz botaniškega vrta, ter pravil od dolgega cvetenja te rastline in obilnega obiskovanja čebelic.

Potem ja bil zbor sklenjen in kakor že navadno, skupni obed.

Slovenska čebela 1873

Kako bi zamogla vlada čebelarstvo pospeševati?

(Govor bar. Rožiča v Solnemgradu.)

Omenjenega vprašanja, gospôda moja! na dolgo in široko razpravljati ne mislim — tu bi mogel vediti in navoditi vse pomožne pripomočke, ktere vlada v svojih rokah ima; ampak hočem le v kratkem nektre reči omeniti in tako k rešenju prašanja nekôliko pripomoči.

S čim tedaj naj vis. vlada si prizadeva čebelarstvo pospeševati? Po mojih mislih naj prvo s postavodajalstvom. Brez trdnega postavnega reda ni napredka. Le posamezni zaukazi — bodi si ministerstva ali deželnih vlad — nikoli ne nadomestijo stalnega postavodajalstva.

Za postavodajalcem pride vravnovalni načelnik, kateri naj bi bil mož bistrega uma in izveden čebelar. Vstanovila naj bi se tedaj samosvojna služba čebelarskega poročevalca pri ministerstvu kmetijstva. Vstanovile naj bi se dalje častne službe deželnih, okrajnih in srenjskih poročevalcev ali nadzornikov, kateri naj bi bili tudi udje dotičnega šolskega svéta. Zamogli bi ti nadzorniki biti osnovalci in vodji manjših ali večjih čebelarskih družb. Tako osnovano poročevalstvo izvedencev bi gotovo zabranilo izdavanje nepotrebnih ali celó škodljivih postav; ob enem pa obvarovalo čebelarstvo vtrpljivega zastanka, ter ga vedno pospeševalo. *Slovenska čebela, št. 3/1874*

Poduk

po baron Rothschild-ovem „Illustrirter Bienenzuchtbetrieb.“

Vvod I.

Kmetovalstvo in čebelarstvo je bilo od nekđaj vkup. Zgodovinarji nam razjasnujejo stanje čebelarstva starodavnih časov in srednje dobe po spisih, n. pr. Homer-ja (1000 let pred Kristusom)! Vara, Virgilija, Ovidija, Plinija mlajšega (50 let po Kr.), in več drugih; dalje iz javnih pisem: kupnih, prodajalnih in drugih (834 po Kr.); potem iz postavodajalnih pisem, n. pr. zarad davka i. t. d. (l. 1000 po Kr.) in zadnjič iz čebelarskih predprav (l. 1350 in 1398) iz knjig pisateljev srednje dobe, n. pr. Jakoba 1588, Pick-a 1600, Siraha, Krista in drugih (l. 1700). Posebno imenitno je bilo čebelarstvo v srednji dobi, kar nam spričujejo velike predpravice in naznanjeno delovanje Nürnberškega čebelarskega društva. Tudi po Slovanskih, zlasti južnih deželah našega cesarstva — tedaj ravno po Slovenskih krajinah — je bilo čebelarstvo jako razširjeno. Avstrijski vladarji, poslednjič Marija Terezija (postava 8. aprila 1775) so čebelarjem dostikrat prav velike predpravice podelili, n. pr. oprostenje vsega davka pri kupčiji čebelarskih pridelkov. Nekteri teh zakonov so še dandanašnji veljavni, ker novejši postavodajalstvo je čebelarstvo do srede tega stoletja skorej popolno zanemarjalo. — Od kar pa se je začelo dovaževanje sladkorne moke iz Indije v Evropo in poslednjič pridelovanje sladkorja iz pese, je čebelarstvo čedalje bolj in bolj propalo, ker delovanje po starem navodu se ni več splačevalo. Ko je pa pred kakimi 30 leti Dzierzon, katoliški župnik ali fajmošter v Karlsmarktu v Šleziji, začel učiti umniši navod (delovanje s premakljivimi satovniki), se je čebelarstvo zopet povzdignilo, ter obeta lepo in veselo prihodnost.

Slovenska čebela 1873

Panj z na stran potiskajočimi satniki ali listovni panj, tudi Albertijev panj imenovan.

Odkar je Dzierzon izumel premakljive satnike, poskušal je že marsikdo, kako bi se mogel Dzierzonov panj preurediti ali še zboljšati. Taki poskusi niso bili vselej brez uspeha. Dobilo se je sem in tja kaj dobrega, večkrat pa se je poskuševalcu sreča odtegnila, in delo bilo je slabo poplačano. Od vseh strani se je poskušalo. Veliko takih poskuševalcev je bilo zadovoljnih, če so mogli panju unanjo podobo preurediti; drugi zopet, da so panjev notranji del tako uredili, da se je dal razstaviti in deliti, med tem, ko je unanja podoba celotna ostala. Še drugi so skušali panj tako preurediti, da se njegovi notranji in unanji del da razdeliti. Vse te preuredbe pa imajo zopet svojo dobro in tudi slabo stran. Poglavitno pri tem je, da se dobro ohrani in slabo odstrani.

Ako tako vse na tanko ogledamo in premislimo, dobili bomo tri reči, na katere je pri izdelovanju panjev treba paziti, in te so: 1. Panj naj bo tako narejen, da bo uspeh in napredek bučel neprestano podpiral in pospeševal in bil bučelam dobro zimsko stanovanje. 2. Panj naj bo tak, da bo čebelar lahko hitro in brez ovire, ter potrate časa svoja dela izvrševal, kajti čas je zlato. 3. Pri izdelovanju panja naj se čebelarjeve podnebne, osobne in nošne zadeve v poštev privzamejo.

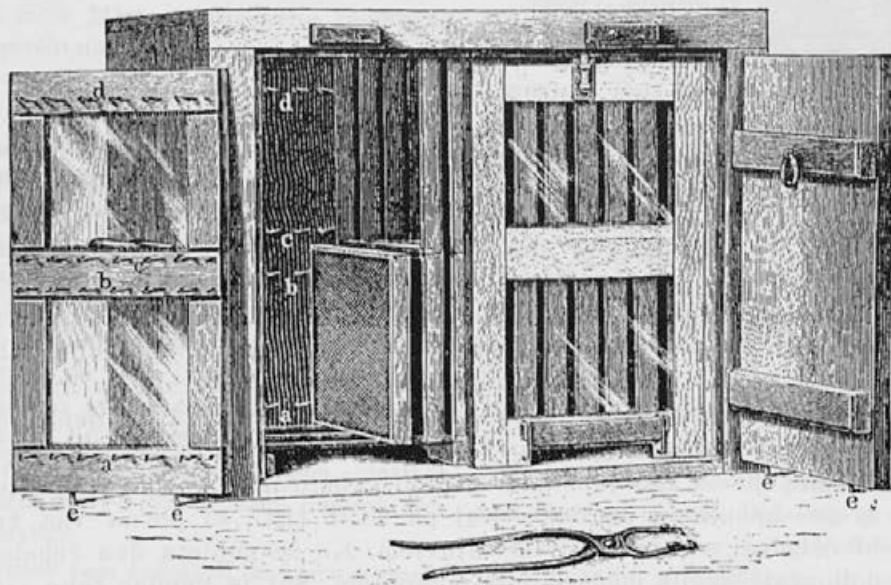
Vsem tem točkam primeren panj izumil je A. Alberti na Avstrijskem. Njegov panj v zadevi s prvo točko nobenemu drugemu ne zaostaja, z drugo točko jih veliko prekosi, in ako se s tretjo primerja, bo komaj kak drugi bolj pripraven, kot ravno njegov.

Ta panj naj bo tudi malo opisan, k temu pomaga dodana podoba.

Podoba nam kaže omaro, ki je zelo Dzierzonovemu dvojčeku podobna in katere notranji prostor dvojčekovega ne presega. Razložek je ta, da se k dvojčekovem notranjem prostoru le od strani in k Albertijem panju od zadne strani pride. Spredaj narejeni ste luknjici za izletanje čebel. Sprednica ali sprednja končnica je dobro pritrjena in se ne da premikovati ali celo proč jemati. Pridejana podoba kaže zadnjo stran, ki ima dvojna vrata, in ako se vrata odpro, se satniki po strani lahko iz panja vzamejo in nazaj potisnejo. Zato se ta panj imenuje: panj z na stran potiskajočimi satniki. Lahko bi se tudi imenoval listovni panj, ker se njegovi satniki dajo kot listi v bukvah pregledovati.

Na desni vidi se satovje z okvirčki razpostavljeno, kar skozi vdejana okno lahko zapazimo. Okvirji ali satniki imajo velikost nemških normalnih polokvirjev, a zgoraj nimajo podaljšane stranice za obešanje, tudi nimajo nikakoršne priprave, postavim žeblice, da se eden k drugemu ne pritisnejo. Dva polokvirčka se eden na drugega postavita. V levem prostoru se vidi najpred jeden dvojni satnik in zraven v znožju jeden dovršen in dodelan polsatnik. Ta polsatnik in vsi drugi spodnje vrste so na treh železnih palčicah, ki od ene stranice do druge drže. Da se pa satniki vendar ne morejo jeden k drugemu nagibati, napravljenih je 8 po 2,5 mm debelih in 3,5 cm dolgih brezglavnih žebličkov, kateri so v štirih vrstah na prednici, tako tudi na oknih nabiti, kakor se vidi pri *a*, *b*, *c*, *d*. Nabiti morajo biti prav natančno, tako da po dva in dva naredita zob. Da se pa žeblice bolj pravilno in natanko zabijajo, naj se napravi lesena mera. Če so žeblice pravilno zabiti, se okvirji ne dotikajo sprednje končnice, tudi okna ne, temveč povsod ostaja po 6 mm prostora. Ko se okno zapre, se spodnji žeblički pri *e* v nalašč zato pri-

pravljene luknjice porinejo, ter se žebli na oknih tako vpravajo, da pridejo v prostor med satniki. okno se pritisne in z zapalom pritrdi. Na to se zapro še zunanja vrata, kakor kaže podoba na desni, se vidi, kakšna so. Tako je zaprt ves panj. Ta panj da se tudi z natančno zapirajočo deščico predelati, kakor kdo hoče.



Vsak sat v panju se lahko, kot pri drugih panjevih s premakljivimi satniki izleče in pregleda, samo sosedna satnika se malo odmakneta.

Mnogo vidi se že skozi okna, tedaj ni treba za vsako malenkost satnikov vnkaj jemati. Kar pa je še največje vrednosti pri teh panjevih, je to, da bučele po vseh prostorih med satovi do vsake vlažnosti lahko pridejo. Po zimi, ko hud mraz pritiska, denejo se med okna in duri blazinice iz podmetka (vate).^{*)}

Poslovenil J. Jęglič.

Slovenski čebelar in sadjerejec 1884 - Albertijev panj je izboljšal Anton Žnideršič in ga imenujemo AŽ.

Naše čebelarenje.

(Piše Anton Žnideršič.)

Kranjska čebela pridobila je tekom zadnjih desetletij obilo simpatije med širnim svetom. Od leta do leta razpošilja se ogromno število te pridne živalice na vse kraje sveta. Neguje in izkorišča se naša čebela uspešno po velikem svetu, v njeni domovini pa je racijonelno čebelarenje na zelo nizki stopinji. Drago plačuje tujec kranjsko čebelo, o kateri pridnosti, krotkosti in vztrajnosti je vže toliko slišal; mi pa, ki jo imamo doma, ne vemo ceniti njenih dobrih lastnosti. Čas je tedaj, da pričnemo tudi sami ceniti domače blago, da pričnemo tudi iz čebelarstva zajemati vir dohodkov, kateri se nam od dne do dne znižujejo. V tem listu povedalo se nam je, da je treba znati v prvi vrsti racijonelno čebelariti, kajti le to nas privede k uspehom. Da pa to dosežemo, treba je ponka.



Anton Žnideršič iz
Ilirske Bistrice, gospo-
darstvenik, izumitelj,
pisec, pesnik in dolgo-
letni predsednik
Slovenskega čebe-
larskega društva.

„Pred vsem učite se teorije“ ta rek slavnega Berlepša ponavlja se preobilokrat pri vseh čebelarških razpravah in tudi nam je pred vsem potrebno učenje teorije. Življenje čebele je vže samo na sebi tako čudopolno, da je vže poznanja tega treba, ako hočemo uspešno čebelariti. V toliko večji meri učiti se moramo pa tudi navodil, katera služijo v to, da čebelam pomagamo, kamor si več same pomagati ne morejo, da jim napravljamo primerna bivališča in tako skušamo od njih dobiti kolikor mogoče več dobička. Kdor ima veselje do čebel, poprimi se z vso vnemo čebeloreje, umne racijonelne čebeloreje in videl bo kako lep sad mu bo prinašala. A ne samo to, da bo imel dobiček od njih, zadobil bo tudi veselje do proučevanja njihovega življenja. Saj jih vidimo čebelarje, kateri čebelarijo z nepremakljivim satovjem, kako porabijo vsak prosti čas, da se radujejo nad svojimi čebelicami, s kako vnemo pripovedujejo svoje skušnje in dogodke. Kaj pa še le tisti, ki pozna vse življenje čebele, ki čebelari s premakljivim satovjem. Ko se snideta dva čebelarja, ne moreta dokončati svojih medsebojnih pogovorov. Saj je vendar tako zanimivo, tako poučljivo, po kremenotrdnih zakonih vodenó gospodarstvo čebele. Proučevati pa je treba ne samo življenje čebele, ampak tudi krajevne razmere; za vsak kraj ni enako čebelarenje, treba si je toraj po krajevnih razmerah delovanje prirediti.

Mi stavimo obilo upanja v naše letos ustanovljeno čebelarsko društvo in upamo tudi, da bo naša domovina premmogo pridobila po tej organizaciji, ako jo bode tudi narod slovenski podpiral v tem podjetju.

Da pa pridemo takoj v začetku v okom zaprekam, katere je poznejše zelo težavno odpraviti, opozarjam čebelarje na sledeči pogoj:

Vsa večja čebelarska društva, določila so si po večletnih skušnjah in po temeljitem proučevanju, kot pripravno spoznano jednako mero, po tej so se vse priprave, kakor panji, okvirji, stiskalnice za med in enako orodje izdelovale. Zaradi tega je tudi pri nas neobhodno potrebno, da si takoj v začetku določimo jednako mero. Te mere naj bi se potem vsi slovenski čebelarji poprijeli, in to mero zastopalo bi tudi naše društveno glasilo. Jednaka mera nam bo v vsakem oziru veliko koristila, nasprotno bi nam pa različne mere veliko nepriliko delale. Ako bodemo kupovali ali prodajali panje, okvirčke, trčalnice (metalnice) za med, stiskalnice za umetno satovje in različno drugo, ali ne bo skrajno neprilichno, ako imata kupec in prodajalec različni meri. V letošnji zimi treba je jednako mero določiti, bodisi po pismenem obravnavanju, ali pa po posebnem shodu čebelarskega društva. (Najbolje bi bilo, da se ta točka dene na dnevni red prihodnjega obénega zbora „Slov. čeb. društva“. — Op. ured.)

(Konec prihodnjic.)

Slovenski čebelar št. 10/1898

Spomini.

Peter Pavlin — Ljubljana.

Lani, ko sem večkrat počival na čebelarški klopi pred čebelnjakom, so se mi obujali spomini na pretekle čase in marsikaj iz moje 51letne čebelarške zgodovine mi je prišlo na misel. Kaj vse je že zapadlo večnosti! Koliko dragih čebelarških prijateljev, ki so mi svojčas delali družčino, je odšlo v večnost. Kje so danes naši čebelarški pionirji: dr. Lampe iz Marijanišča, Lampe iz Kranja, Smodinovi oče iz Šiške, Mihelc, Gulba, Martinčev Janez, Bizjan iz Podutika, Frank Benton...? Vse je pobrala smrt!

Od spominov ne more nihče živeti, vendar so pa tudi taki, ki so vredni, da se zapišejo in ohranijo za poznejši rod. Marsikoga bo zanimalo, kako smo začeli čebelariti s premakljivim delom, zlasti z velikim mero, zato sem napisal sledeče vrstice.

Prvotno sem čebelaril, kakor vsi drugi, v kranjičkih. Naenkrat so začeli strašiti v časopisih z »dzierzonovanim kranjskim panjem«. Seveda sem iz radovednosti kupil tak panj — še dobro se spominjam — pri trgovcu s suho robo, Pakiču v Ljubljani, za vodo, kakor smo takrat rekli. Po navodilih ranjkega urednika »Slovenske Čebele«, Jožefa Jeriča, sem zvišal satnike na 10 1/2 palca. Kljub temu pa nisem imel

bička. Danes vem, da sem imel le igračko v rokah, ne pa panj.

Kmalu potem, ko sem »mobiliziral« svoje čebele, sem se seznanil s slavnim ameriškimi čebelarjem Frankom Bentonom — Bog daj pokoj njegovi duši! Že pri prvem obisku na mojem domu je ta mož bistro presodil slabo stran mojega čebelarstva in me začel nagovarjati, naj opustim tisto igračko, ki smo ji takrat rekli satnik, in naj se oprimem velike mere in ameriških panjev. Vsi njegovi ljubeznivi in dobri nasveti pa niso našli v meni prave vere. Saj veste, kako starokopitni smo bili takrat! Šele po tretjem obisku, ko mi je Benton ves nevoljen rekel, da naj ga vendar poslušam in poskusim čebelarstvo v svoj prid amerikanizirati, sem ga ubogal. Dal sem si napraviti šest stoječih panjev Langstrothove mere, dvostenastih, s plodiščem in mediščem ter rešetko vmes. Postavil sem jih ob hiši pod napuščem. Priljubili so se mi takoj. V njih so bile orjaške družine, ki so mi dale zgodnje in močne roje. Opazil sem tudi, da so bili ti panji povečini strastni roparji. Toda kmalu sem spoznal, da so s temi panji tudi mnoge težave, zlasti za tistega, ki nima mnogo sveta okoli hiše, kakor n. pr. jaz. Premišljeval sem, kako bi te amerikance združil v čebelnjaku,



Peter Pavlin - član odbora



Gustav Pirc - ustanovitelj društva



dr. Frančišek Lampe, prvi predsednik

kakor je po Kranjskem navada. In ustvaril sem nov panj, ki se je potem precej razširil pod imenom Pavlinovec. V plodišču sem namestil le 10 satnikov Langstrothove mere, ki sem jo 2½ cm skrajšal. Panj je imel podobo kranjiča s slikano končnico.

Takrat me je obiskal tudi prijatelj Jakob Virijent iz Olševka, ki je zastopal mnenje, da bi bilo v teh panjih toplo delo boljše nego mrzlo. Seveda mu nisem pravdal, ker so bili Bentonovi nauki v meni že pregloboko vkoreninjeni, sčasoma sem pa vendar sledil njegovemu zgledu in vse panje pre naredil na »toplo delo«. Opazoval sem panji in lahko trdim, da sem z izpremembo zadovoljen, ker vidim, da se panji pomladi prav dobro razvijajo in tudi več nabero.

Velika mera, ki je bila svojčas malo v čisljih, si je tekem let pridobila vse napredne čebelarje in je zmagala končno popolnoma z A. Ž.-panjem, ki pravzaprav ni nič drugega kakor Longstrothov panj z nepremakljivim mediščem.

Sedaj hočem še pojasniti, kako smo ustanovili sedanje Čebelarstvo društvo. Namreč, pred 25. leti sem prihajal večkrat v Kmetijsko družbo zaradi čebelarških člankov, ki sem jih pisal za »Kmetovalca«. S takratnim tajnikom družbe, g. Pircem, sva marsikatero izpregovorila o čebelah — če je bil dobre volje! Bil je vedno naklonjen čebelarjem in ga smatram sploh za velikega dobrotnika našega društva in čebelarstva. Pri neki taki priliki — gospod je bil takrat posebno dobre volje! — mi je potožil, da dobiva družba vsako leto od ministrstva več stotakov v čebelarke namene. Težko pa porabi ta denar, ker ni čebelarkega društva, ki naj-bi s tem de-

narjem pospeševalo naše zanemarjeno čebelarstvo.

Te besede mi niso dale več miru in začel sem premišljevali zaradi društva. Stopil sem do trnovskega g. župnika Vrhovnika in ga prosil, da naj skliče po časopisih čebelarje na posvetovanje v Kmetijsko družbo. Povedal mi je, da to ne more, ker ni gospodar družbe in me je napotil do g. Pirca. Z njim sva se hitro dogovorila. Povabil je v »Kmetovalcu« čebelarje na razgovor in res se nas je zbralo 30 zavednih, ki smo sklenili ustanovitev društva, zlasti ker je bil g. Pirc medtem že sestavil pravila.

Par tednov nato smo položili temelj društvu, ki praznuje letos svojo 25letnico. Takrat se je začela nova doba za naše čebelarstvo. Če se ozremo nazaj, smo lahko zadovoljni. Iz slabotnega rojčka se je razvil močan plemenjak. Mi »ta stari«, ki imamo že sedem križev na hrbtu, gledamo z zadoščanjem na to slavlje, saj smo vsak po svojih močeh pomagali graditi. Za nas so to najlepši spomini.

Pozdravljena pomlajena, svobodna slovenska zemlja! Pozdravljeni vsi vi, ki ste zibali naše društvo že ob rojstvu in ste delali za njegov procvit!

Blagoslovljen bodi tudi naš mlajši čebelarški rod, ki hoče dvigniti našo čebelarstvo bendero še višje!

Časten spomin pa tudi vsem tistim čebelarjem, ki jih danes — žalibog! — ni več med živimi, vsem tistim, ki s pisanje pravičnega in ki so naše čebelarstvo ljubili.

K proslavi dvajsetletnice „Slov. Čebelarja.“

J. Virijent — Kamnik.

Malo imam tovarišev, ki bi bili pri zibelki »Slovenskega Čebelarja«. Mnogo jih je pobrala smrt, nekaj jih je uskočilo, ker so bili mnenja, da od društva nimajo nič dobička. Pravi čebelarji so pa ostali zvesti društvu do danes. Radi so se udeleževali shodov, predavanj, občnih zborov in drugih čebelarških prireditev. Njihova zvestoba je

obilo poplačana. Danes se lahko prištevajo k naprednim čebelarjem in od svojega čebelarstva imajo duševni in gmotni užitek. Kdor je čebelar z dušo in telesom, ta ne bo odnehal, naj pride kar hoče. Skopuh pa naj opusti čebelarstvo! Njemu ni za pouk in napredek. Ako ne zagradi takoj in na debelo, ni zadovoljen.



Frančišek Rojina, pisec, izreden
čebelar in dolgoletni urednik
Slovenskega čebelarja.

Kako prijetni čuti in spomini morajo navdajati pravega čebelarja ob 25letnici našega društva! Koliko prijetnih uric smo preživeli na klopici pred ulnjakom v teh 25 letih, prebirajoči »Slov. Čebelarja«! Koliko poučnih, mikavnih, kratkočasnih in šaljivih člankov in dopisov smo prebrali in koliko pobude in praktičnih navodil nam je nudilo čebelarsko berilo! Danes se opravičeno lahko veselimo, ko uživamo sadove, ki jih je rodil trud in požrtvovalnost naših učiteljev in voditeljev. Slava jim!

Društveni člani in sočebelarji! Nadaljujte započeto delo za vedno večji napredek v čebelarstvu! Učite mladino, vodite je na čebelarske shode in predavanja! Nabirajte neumorno nove člane, da ga ob društveni 50letnici ne bo čebelarja, ki bi ne bil član Čebelarskega društva.

Vse naj prešine zavest, da zunaj strokovne organizacije ni napredka!

Bog živi vse čebelarje!

Slovenski čebelar, 1922

SLOVENSKI ČEBELAR

GLASILO ČEBELARSKEGA DRUŠTVA ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI

Letnik XXIII.

V Ljubljani, dne 15. januarja 1920.

Stev. 1.

Načrt čebelarskega zakona za Slovenijo.

A. Čebelarjenje.

§ 1.

Čebela je koristna domača žival. Kdor čebele na katerikoli način lovi ali mori, je kazniv.

§ 2.

Čebelariti sme vsakdo. Kdor čebelari, se mora držati določil tega zakona.

§ 3.

V Sloveniji je dovoljeno rediti le čebele čiste domače sive pasme (*Apis mellifera carnica*). Uvoz in rejo čebel tujih pasem sme izjemoma dovoliti poverjeništvu za kmetijstvo, a to samo za taške kraje, kjer je pričakovati, da se domača pasma vsled tega ne bo mešala.

B. Stojšča ulnjakov.

§ 4.

Ulnjaki ali posamezni panji morajo biti od javnih cest in potov, tujih poslopij in tujih zemljišč v smeri čebelnega izleta oddaljeni najmanj 10 m. Ta oddaljenost se sme skrajšati na štiri metre, ako leže žrela najnižjih panjev vsaj 3 m nad površino navedenih predmetov ali če se postavi med ulnjakom in takim predmetom vsaj 2 m visok zid, plot ali gosta živa meja, ki pa mora segati na desno in levo ulnjakove izletne strani vsaj še 2 m.

Stranske stene uljnjaka ali posameznih panjev, iz katerih čebele nimajo izleta, pa morajo biti oddaljene od takih predmetov najmanj 2 m. Ta oddaljenost se sme poljubno zmanjšati, ako se postavi med uljnjakom in takim predmetom vsaj 2 m visok zid, plot ali gosta živa meja.

V isti daljavi mora stati tudi zadnja stran uljnjaka, ako imajo čebele izlet tudi iz stranskih sten.

Kadar pa iz stranskih sten čebele nimajo izleta, se sme zadnja stran dotikati takega predmeta, ako ne ukazujejo drugi zakoni kaj drugega.

V posebnih krajevnih slučajih sme politično okrajno oblastvo te daljave znižati, kar pa se mora v dotični občini razglasiti.

Ta določila veljajo za uljnjake, ki se bodo po uveljavljenju tega zakona nanovo postavili.

C. Premikanje v pašo.

§ 5.

Čebele čiste domače sive pasme, ki nimajo kužnih bolezni in takih bolezni tudi niso sumljive, sme v pašo v Slovenijo postaviti vsak tuzemski čebelar. Preko mejâ Slovenije se smejo čebele čiste domače pasme voziti v pašo v času, kadar ne roje.

§ 6.

Za postavitev čebel v pašo je potreben potni list, z izrečnim dostavkom, da čebele nimajo gnilobe in tudi niso gnilobe sumljive. Potni list izda županstvo one občine, iz katere se čebele pripeljejo v pašo, po zaslišanju v čebelarstvu izvedenega občana.

§ 7.

Stojišča v pašo pripeljanih čebel uredi župan one občine, v katero se čebele pripeljejo. Ako ni sam čebelar, mora zaslišati v čebelarstvu izvedenega občana.

Stojišča morajo biti v smeri izleta oddaljena od javnih cest in kolovozov vsaj 50 m, od javnih pešpoti vsaj 30 m, od drugih pašnih stojišč in stalnih domačih uljnja-

kov pa, ne glede na smer izleta, vsaj tisoč metrov.

Županstvo sme te daljave izjemoma skrócić, če se z ozirom na krajevne razmere in na množino v občini se že nahajajočih domačih in tujih čebel ni bati škode zanje ali če so prizadeti čebelarji s tem za dovoljni. Izdane odredbe pa mora županstvo v občini razglasiti.

§ 8.

Čebelar, ki namerava postaviti svoje čebele v pašo, mora pred dovozom naznani dotičnemu županstvu število in kakovost panjev, kakor tudi kraj, ki si ga je izbral za pašno stojišče, ter predložiti potrdilo o dovolitvi dotičnega posestnika za postavitev panjev. Vsakoršen zadržek glede sprejema mu mora županstvo takoj, najpozneje pa v treh dneh po prejemu njegovega naznanila sporočiti. Pri urejevanju pašnih stojišč se je ravnati županstvu po načelu, da v okolišu enega km² na paši ne bo — všteti stalne uljnjake domače in sosedne občine — več, kakor 100 panjev večje mere ali 200 kranjičev. Kdor postavi čebele v pašo, mora napisati na vidnem prostoru pašnega stojišča svoje ime, bivališče in število v pašo postavljenih panjev. Skrbeti mora tudi za primerno napajališče v pašo postavljenih čebel.

Kadar bi se število panjev domačih čebelarjev v kaki občini tako pomnožilo, da bi bil uvoz tujih čebel v kvar domači čebeloreji v dotični občini, sme županstvo dovoz čebel v pašo prepovedati. Iz drugih vzrokov prepoved dovoza ni dovoljena.

Proti odredbam županstva je dovoljena pritožba v 8 dneh po dostavitvi na okrajno pol. oblastvo, ki končno veljavno razsoja po zaslišanju čebelarskega izvedenca.

§ 7. in 8., ki govorita o razdalji stojišč in številu panjev, ne veljata za postavitev čebel v pašo ob času jelkinega (hojinega) medenja.

§ 9.

Čebele se smejo prevažati ob vsakem dnevnem času, če so zrele in panji sploh tako zaprti, da čebele ne morejo uhajati.

§ 10.

Na tuj svet se čebele ne smejo postaviti na pašo brez dovoljenja posestnika.

Kadar postavi čebelar v pašo svoje čebele brez dovoljenja zemljiščnega posestnika, jih sme le-ta odpeljati na prostor, ki ga v ta namen odkaže županstvo, mora pa preskrbeti čebelarom na stroške njih lastnika primerno nadzorstvo. Da si zagotovi povračilo stroškov za prevoz in nadzorstvo, si sme pridržati primerno število panjev za toliko časa, dokler mu čebelar stroškov ne povrne. Ima pa tudi pravico tožiti čebelarja radi škode in poseganja v njegove posestne oziroma lastninske pravice.

Za posestnika zemljišča je smatrati vsakega, ki je upravičen dotični svet uživati, bodisi kot lastnik, zakupnik ali uživkar.

§ 11.

Kadar se čebelar in posestnik zemljišča ne dogovorita glede odškodnine za postavitev čebel v pašo, je dolžan plačati čebelar za posamezno pašno dobo odškodnino, ki jo določi vsakoletno poverjeništvu za kmetijstvo po zaslišanju čebelarskega društva za Slovenijo. Poleg tega pa mora vsak čebelar plačati državno pristojbino za postavitev čebel v pašo, ki jo določi poverjeništvu za kmetijstvo in ki se steka v čebelarski sklad za obrambo gnilobe in čebelnih kug.

D. Roji.

§ 12.

Roje sme čebelar v smislu § 384 o. drž. zak. na tujem svetu zasledovati in ogrebat, povrnuti pa mora posestniku škodo, ki jo pri tem povzroči. Če čebelar dva dni po rojenju ne zasleduje rojev ali če v

istem času pričeto zasledovanje opusti, si sme dotični roj prilastiti na javnem svetu vsakdo, na zasebnem svetu pa posestnik zemljišča.

§ 13.

Če se roji različnih čebelarjev združijo v en roj, je dolžan čebelar, ki je ogrebel tak združen roj z namenom, da ga obdrži, plačati ostalim čebelarjem za njih roje polovico cene, ki jo imajo roji povprečno v tistem kraju. Prednost pri ogrebanju ima posestnik zemljišča, na katerem se je vsedel združeni roj.

Povprečno ceno določi izvedenec dotičnega okraja. Proti njegovemu izreku ni pritožbe.

E. Ropanje.

§ 14.

Če nastane v uljnaku rop po tujih čebelah, mora čebelar nemudoma odstraniti vzroke ropanja, ne sme pa roparic loviti ali moriti.

§ 15.

Čebelar, ki opravičeno sumi, da hodijo njegove čebele ropat in da jih pri ropanju kdo lovi ali mori, ima pravico zahtevati, da se panji, o katerih sumi, da se v njih njegove čebele love ali moré, preiščejo nemudoma v njegovi navzočnosti po izvedenem čebelarju, ki je določen od županstva. Če se posestnik panjev, ki se imajo preiskati, preiskave ne more udeležiti, naj zastopa pri preiskavi njegove koristi od župana določena oseba.

Posestnik panjev, ki se naj preiščejo, oz. njegov zastopnik je dolžan dovoliti, da čebelar-izvedenec potrese izletajoče čebele s kredo in da od medu ali drugih sladkarij, ki jih je našel v preiskanih panjih, vzame primerno množino v svrhu preiskave.

F. Škoda, povzročena po čebelah.

§ 16.

Čebelar, po čigar krivdi se zgodi kaka škoda na ljudeh ali živalih, je za škodo odgovoren. Če je čebelarjeva krivda dvom-

ljiva, mora zaslišati sodišče v stvari vsaj enega čebelarškega izvedenca.

§ 17.

Poverjeništvu za kmetijstvo imenuje vsako leto po zaslišanju čebelarškega društva za Slovenijo za področje vsakega okrajnega oblastva potrebno število izvedencev v čebelarških zadevah.

G. Kužne bolezni.

§ 18.

Med kužne bolezni čebel spadajo kužna gniloba čebelne zalege, ki jo povzročajo posebne bakterije, in kužna čebelna griza. Obljudene panje, v katerih je kuga doznana, imenujemo okužene. Vsi drugi panji istega uljnjaka in vsi predmeti v uljnjaku, v katerem se je našel kak okužen panj, so kuge sumljivi. Za sumljive veljajo še dva meseca potem, ko so se okuženi panji že uničili in se je uljnjak primerno razkužil, ozir. dotlej, ko izvedenec, ki je določen za dotični politični okraj, proglasi konec gnilobe in njene sumljivosti.

Ulnjaki, pri katerih je domnevati iz drugih razlogov, da so se zanesle vanj kužne kali (kužni tros), se smatrajo, da so okuženja sumljivi.

§ 19.

Za izvoz živih čebel s satjem in zalego ali pa samih čebel in matic ter samega satja z zalego iz Slovenije, dalje za uvoz živih čebel čiste domače sive pasme s satjem in zalego ali brez satja in zalege v Slovenijo je potreben izvozni ozir. uvozni certifikat, ki mora obsegati ime, priimek, stan in bivališče odpošiljatelja, deželo in državo, kamor je pošiljatev namenjena ozir. od koder prihaja pošiljatev, število in označbo panjev ter izrecni dostavek, da čebele niso okužene in tudi niso kuge niti okuženja sumljive.

Izvozne certifikate izdaja na podlagi izjave izvedencev okrajno politično oblastvo proti posebni pristojbini, ki jo določa poverjeništvu za kmetijstvo.

§ 20.

Za izvoz in uvoz rabljenih praznih panjev, praznega satja, že rabljenega čebelarškega orodja ali medu, ki je izrecno označen kot pitanec, je potrebno potrdilo županstva, da dotični predmet ni okužen in tudi ne okuženja sumljiv.

Izvoz in uvoz voščenih in medenih izdelkov ter medu, ki ni izrecno označen kot pitanec, ni podvržen tem določilom.

§ 21.

Sredstva, s katerimi se razširjenje kužnih bolezni omejuje, so sledeča:

- a) uničenje čebel in satja iz okuženega panju event. uničenje panju;
- b) razkuženje uljnjaka, čebelarškega orodja in oseb, ki so prišle v dotiko z okuženimi panji;
- c) nadziranje in opazovanje čebel v okuženem ali sumljivem uljnjaku;
- d) prepoved prodajati iz okuženega uljnjaka čebele ali jih voziti v pašo, pošiljati na razstave ali jih premeščati na drug kraj;
- e) prepoved prodajati žive čebele, matice, med, rabljene panje ali rabljeno čebelarško orodje iz okuženega ali sumljivega uljnjaka;
- f) prepoved sprejemati tuje čebele v okuženi ali sumljivi uljnjak;
- g) prepoved prirejati razstave živih čebel v posameznih občinah, okrajih ali po vsej deželi.

Čebelarji! Sedaj je čas, da se pobrigate za čebelarški zakon ter poveste, kaj vam v načrtu ne ugaja, kakšnih izprememb si želite in kaj smo pozabili sprejeti vanj.

Zlasti pozivamo vse čebelar. p. o. družnice, da načrt pregledajo in predložijo pravočasno svoje tozadevne predloge.

Prvi del osnutka čebelarškega zakona, objavljen je bil v Slovenskem čebelarju leta 1920 je pripravilo Čebelarško društvo za Slovenijo. Čebelarji tudi danes pogrešamo pravilnik, ki bi zajel vso problematiko povezano z rejo čebel.

Moj panj in način mojega čebelarjenja.

A. Žnideršič.

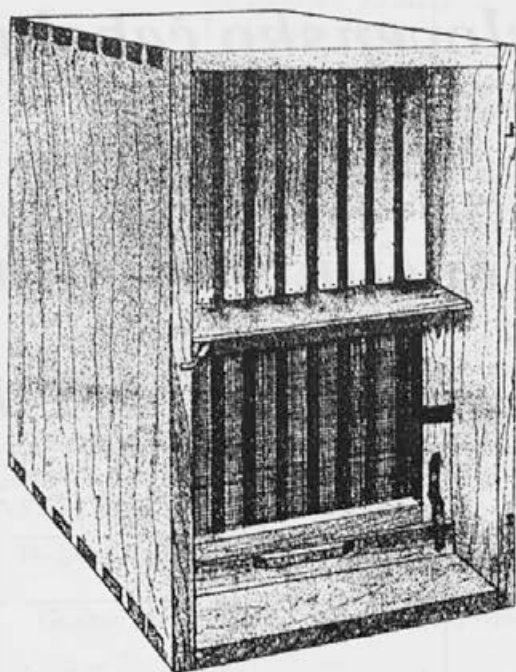
Čitateljem „Slovenskega Čebelarja“ bo znano, da sem se zavzemal v prvih letnikih z vso vnemo za Gerstungov panj. To pa potem, ko sta nam oče Pavlin in gospod urednik opisovala prednosti velike mere; zlasti pa, ko nas je zadnji opozarjal na uspehe, ki jih je videl z njo na svojih poučnih potovanjih po inozemstvu. Prišel sem bil tudi sam do prepričanja, da je majhna mera, zlasti ako je deljena na polsatnike, samo igrača.

Gerstung je bil oni, ki je nemškimi čebelarjem na podlagi pravega življenjskega razumevanja čebele dokazal, da je le z veliko mero in nedeljnimi satniki mogoče doseči dobre uspehe. Kako je s svojimi nazori prodiral, ne bom opisoval, le to hočem pibiti, da zginjujejo vedno bolj zagovorniki malih mer, zlasti pa oni polsatnikov.

Trdilo se je, da dajo srednjemočna ljudstva največ donosa, a danes je dokazano, da dajo največji donos vedno le najmočnejša. Vendar pa morajo postati močna o pravem času. Ne šele ob glavni paši, ampak toliko prej, da je v panju ob paši obilo nabiralk, ne pa hranilk. Znano je, da rabi čebela tri tedne dokler se izvali; ravno toliko pa tudi, da postane zmožna letati na pašo. Panj, ki je tedaj vsaj par tednov pred glavno pašo najbolj čebelen, dal nam bo največ medu; najmanj pa oni, ki postane tak šele v sredi paše; ker tedaj bo imel največ redilk, obilo zalege, a malo za pašo godnih čebel. To spoznanje bo pripomoglo naši čebeli, ki je najrodovitnejša od svojih sestra, do prave veljave.

Res je, da so čebelarili ameriški čebelarji že davno pred Gerstungom z veliko mero in s panji, ki jih je moral Gerstung šele izumiti, a tedaj se je mislilo, da je ameriški sistem in njihova metoda le za Ameriko. Gerstungu moramo tedaj priznati zaslugo na pokretu, ki se izvršuje med nemškimi čebelarji, h ka-terim moramo mi hoditi v šolo.

Meni ni žal, da sem se oprijel velike mere, ako-ravno moram priznati, da nimam danes več Gerstungovih panjev v svojih čebelnjakih. Opustil sem njegov panj največ iz tega vzroka, ker ni pripraven niti za prevažanje, niti za skladanje v provizorični skladanici na pašišču, zlasti ako ima nastavljeno medišče. Pridržal sem njegovo mero, odločil se pa za panj Albertijevega sistema, in sicer s položnimi satniki. Poizkušni panj napravil sem že v letu 1903, letos pa jih imam 222 in prezimujem v vseh čebele.



Pod. 1. Zadađ odprtí panj.

Prvi članek o AŽ panju je Anton Žnideršič objavil v prvi številki Slovenskega čebelarja leta 1910.

AŽ panj je imel in še ima, kljub vsem pomislekom o njegovi premajhni prostornini, ki je potrebna za sodobno čebelarjenje, izredno pomembno vlogo v slovenskem čebelarstvu.

*Pregled
pomembnejših dogodkov in
čebelarjev, ki so vodili
slovensko čebelarsko
organizacijo v
stopetindvajsetih letih
njenega obstoja.*

**PREGLED ČEBELARJEV, KI SO VODILI SLOVENSKO ČEBELARSKO
ORGANIZACIJO V 125 LETIH NJENEGA OBSTOJA IN
NAJPOMEMBNEJŠIH DOGODKOV, KI SO VPLIVALI NA ORGANIZACIJO
IN NAŠE ČEBELARSTVO**

Preglednico sta pripravila Marjan Skok in Janez Mihelič

KRANJSKO DRUŠTVO ZA UMNO ČEBELARSTVO - ustanovljeno 30. junija 1873

Leto	Predsednik	Podpredsednik	Glasiło	Urednik	Št. izv.
1873 -1876	<i>Emil baron Rothschütz *1836 - +21.2.1909 Namestnika Luka Porenta, Salvator Pintar</i>	<i>Jožef Jerič, upokojeni župnik dr. Razlag, odvetnik v Ljubljani</i>	<i>Die Krainer Biene - Slovenska čebela (izhajala je do konca leta 1875)</i>	<i>Emil Rotschutz Vatroslav Holz za prvi letnik od št. 1-6, Jožef Jerič za vse nadaljne številke</i>	500 500

SLOVENSKO DRUŠTVO ZA UMNO ČEBELARSTVO - ustanovljeno 26. januarja 1876

1876 -1884	<i>Jožef Jerič *18.2.1823 - +12.7.1888</i>	<i>veletrgovec Sou- van iz Ljubljane</i>	<i>Slovenska čebela (zadnja št. Slovenske čebele je izšla kot 12 št. letnika 1883 avgusta 1884</i>	<i>Jožef Jerič</i>	500
---------------	--	--	--	--------------------	-----

ČEBELARSKO IN SADJARSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO - ustanovljeno 20. maja 1883

1883 -1889	<i>Janez Modic *5.4.1844 - + neznano kdaj in neznano kje</i>	<i>Ernest Kromar, podpredsednik in tajnik Meršol - podpredsed- nik, Spetzler-tajnik izvoljena 4.7. 1886</i>	<i>Slovenski čebelar in sadjerejec (prva št. je izšla oktobra 1883, zadnja pa julija 1889)</i>	<i>Ernest Kramar (od okt. 1883 do okt. 1884), Franjo Jeglič (od nov.1884 do julija 1889)</i>	
---------------	--	---	--	--	--

**SLOVENSKO ČEBELARSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO, ŠTAJERSKO, KOROŠKO
IN PRIMORSKO - ustanovljeno 28. januarja 1898**

Glasiło društva je "SLOVENSKI ČEBELAR", ki izhaja še zdaj.

Leto	Predsednik	Podpredsednik	Tajnik	Urednik	Št. izv.
1898	<i>dr. Frančišek Lampe, izvoljen 24.1. 1898</i>	<i>Gustav Pirc</i>	<i>Rado Germovnik</i>	<i>Frančišek Rojina</i>	400
1899	<i>Frančišek Črnagoj, izvoljen 23.1.1899</i>	<i>Hinko Likar, izvoljen 23.1. 1899</i>	<i>Frančišek Mekinec</i>	<i>"</i>	500
1900	<i>"</i>	<i>"</i>	<i>Frančišek Črnagoj</i>	<i>"</i>	

1901	"	"	<i>Frančišek Rojina</i>	"	
1902	"	<i>J.N. g. Babnik</i>	<i>g. Petrič</i>	"	
1903	" <i>V okviru Slovenskega čebelarja je izšla Zbirka čebelarških izrazov – Nabral p. Walter Šmid</i>	"	<i>Auguštin Bukovic</i>	"	600
1904	"	<i>Anton Žnideršič</i>	"	"	
1905	<i>Gustav Pirc</i>	"	"	"	700
1906	"	"	"	"	800
1907	"	"	"	"	
1908	<i>Gustav Pirc</i>	<i>Anton Žnideršič</i>	<i>Hinko Zirkelbach</i>	"	
1909	<i>Frančišek Črnogoj, izvoljen 2.2.1909</i>	"	"	"	
1910	"	"	"	"	1300
1911	"	"	"	"	
1912	<i>Mate Hafner, izvoljen 2.2.1912</i>	<i>Josif Verbič</i>	"	"	
1913	"	<i>Martin Humek</i>	<i>Josip Okorn</i>	"	
1914	"	"	"	"	

	<i>Začela se je prva svetovna vojna, v njej pa so kot vojaki sodelovali številni slovenski čebelarji.</i>				
1915	<i>Leta 1915 ni bilo občnega zbora in volitev novega odbora.</i>				
1916	<i>Na občnem zboru je potrjen isti odbor. Med vojno je padlo veliko čebelarjev in odbornikov. Med prvo svetovno vojno je izšlo le šest dvojnih okrnjenih številčk revije letno.</i>				
1917	<i>Leta 1917 ni bilo občnega zbora in volitev novega odbora.</i>				
1918	<i>Leta 1918 jebila končana prva svetovna vojna in ustanovljena nova država Kraljevina Jugoslavija. V tem letu ni bilo občnega zbora in spremembe odbora.</i>				
1919	<i>Andrej Kalan</i>	<i>Martin Humek</i>	<i>Janko Babnik</i>	<i>Martin Humek</i>	
1920	"	"	"	"	2000
1926	"	<i>Adolf Arko</i>	"	<i>August Bukovec</i>	2000
1929	"	"	<i>Mirko Dermelj (imen. 16.5.29)</i>	"	2400
1930	<i>prof. Josip Verbič</i>	<i>Henrik Peternel Slavko Raič</i>	"	"	
1931	"	"	"	"	2600
1932	"	"	"	"	2600

1933	"	"	"	"	2900
1934	" (200-letnica rojstva Antona Janše)	"	"	"	3400
1935	" (nakup zemljišča in stavbe za Čebelarno na Tyrševi 21 v Ljubljani)	"	"	"	3500
1936	prof. Josip Verbič	Henrik Peternel (1.) Slavko Raič (2.)	Mirko Dremelj	Avzug Bukovec	
1937	"	"	"	"	
1938	"	"	"	"	
1939	Anton Žnideršič (izv. 7.5.1939)	"	"	"	4000
1942	"	Janko Babnik	Josip Kobal (ker je bil Edvard Senegačnik v ujetništvu, ga je nadomestil Josip Kobal)	"	1100
1943	"	"	Edvard Senegačnik	"	1100
1944	"	"	" (namesto SČ je bil izdan Zbornik)	"	
1945	Stane Mihelič Na občnem zboru 15. avg. 1945 ukinjeno SČD in ustanovljena Čebelarska zadruga za Slovenijo	Anton Žnideršič	Slavko Raič	Stane Mihelič	
1946	"	"	"	Vladislav Rojec	
1947	Anton Žnideršič		Maks Rozman Franc Cvetko	"	
1948	Franc Cvetko izv. 2.1.48	Ivo Majcen izv. 7.7.48	Stane Mihelič 2.1.48	"	
1950					
1951	Maks Krmelj		Franc Cvetko in August Bukovec	Vladislav Rojec in Stane Mihelič	
	27. maja 1951 je bil likvidacijski občni zbor Čebelarske zadruge za Slovenijo in ustanovni občni zbor Zveze čebelarških društev za Slovenijo.				
1952	Maks Krmelj	Avguštin Bukovec Janko Belec	Stane Mihelič	"	

	<i>Leta 1952 se je Zveza čebelarških društev za Slovenijo preselila iz Tirševe na Miklošičevo cesto.</i>				
1953	<i>Maks Krmelj</i>	<i>Rado Podgoršek</i>	<i>Stane Mihelič</i>	<i>Vladislav Rojec</i>	
1954	<i>Ivo Majcen</i>	<i>Janko Belec</i> <i>Auguštín</i> <i>Bukovec</i>	<i>Franc Cvetko</i>	<i>Vladislav Rojec</i>	5200
<p><i>11.4. 1954 je bil tretji redni občni zbor ZČDS in prekinil zavoženo gospodarsko dejavnost zveze pod vodstvom direktorja Leopolda Namarja z 42 zaposlenimi. Izvolil je novo vodstvo zveze in zakoličil pravila, ki načeloma veljajo še danes.</i></p>					
1956	<i>Slavko Raič , ki je odstopil pred iztekom mandata, njegovo funkcijo je prevzel Stane Mihelič</i>	<i>Stane Mihelič,</i> <i>Janko Belec</i>	<i>Franc Cvetko,</i> <i>Ciril Kopitar</i>	" <i>Izšla je prva knjiga Sodobnega čebelarstva – teoretični del.</i>	
1957	<i>Stane Mihelič</i>	<i>Janko Belec</i>	<i>Ciril Kopitar</i>	"	
1958	<i>Ivo Majcen</i>	"	<i>Slavko Raič</i>	"	5000
<p><i>Izšla je druga knjiga Sodobnega čebelarstva – praktični del.</i></p>					
1963	<i>Valentin Benedičič</i>	<i>Peter Močnik,</i> <i>Ivan Barič</i>	<i>Franc Cvetko</i>	<i>Vlado Rojec (do št. 10)</i> <i>Edi Senegačnik</i>	
1966	"	"	"	<i>Edi Senegačnik</i>	
1967	"	"	<i>Srečko Mlakar</i>		
1969	"	<i>Ivan Barič</i>	<i>Boris Modrijan</i>	<i>Edi Senegačnik (do št. 1)</i> <i>Martin Mencej,</i> <i>Boris Modrijan</i>	
1971	"	<i>Roman Blasin,</i> <i>Tone Kovačič</i>		<i>Martin Mencej,</i> <i>Boris Modrijan</i>	
1972	"	<i>Janko Belec</i> <i>Jože Hribar</i>			
<p><i>21. julija 1972 so položili temeljni kamen za ČIC na Brdu pri Lukovici.</i></p>					
1974	<i>dr. Jože Beniger</i>	<i>gen. Dušan Švara</i>	<i>Rajko Žitnik</i>	<i>Martin Mencej</i>	6700
1975	"	"	<i>Ciril Kragel</i>	<i>Martin Mencej,</i> <i>Janez Mihelič</i> <i>od 6 št. naprej</i>	
1976 - 1977	"	<i>Ivan Lokovšek –</i> <i>Jan</i> <i>inž. Jože Babnik</i>	"	<i>Janez Mihelič</i>	
<p><i>Leta 1977 je zveza v Osnovni šoli v Polju pri Ljubljani organizirala prvo republiško posvetovanje o sodobnem čebelarstvu.</i></p>					

1978 - 1979	gen Dušan Švara Zgraditev Selekcijsko vzrejnega centra za kranjsko čebelo v Ljubljani.	inž. Jože Babnik, predsednik IO, Jože Hribar, podpredsednik IO	Dušan Sirk	"	
1980 - 1981	" V Sloveniji je bila ugotovljena varoza	Peter Hočevar	"	"	8.800
1982 - 1983	Andrej Petelin	Rudi Pen, Peter Hočevar	Dušan Sirk	"	
1984 - 1988	"	Rudi Pen, Marjan Skok	Jože Bregar, Milan Runtas	"	8600
1988 - 1989	"	Jože Jenko, Ivan Gradič	Milan Runtas	"	8400
1989 - 1992	Marjan Skok	Jože Jenko, Andrej Jernej, Minjka Zupančič	"	"	7.200
1992 - 1996	"	Stanislav Hajdinjak, Ivan Hriberšek	"	"	7.100
1996 - 1998	Lojze Peterle	Franc Šivic, Boris Seražin	"	"	6.650

Trikrat je bil " Slovenski čebelar" v nemajhni nevarnosti za svoj obstoj. Prvič že leta 1899, ko je nevestni blagajnik skoraj ogrozil obstoj društva. Drugič, ko je leta 1930 banska uprava dala pobudo, da se vsi kmetijski listi združijo v eno glasilo. In tretjič leta 1954, ko je državni sekretariat za gospodarstvo z odločbo uvedel prisilno upravo nad dejavnostjo ZČDS. Novi odbor na čelu s predsednikom Ivom Majcnom se je temu močno uprl in z tehtno obrazložitvijo uspel.

Uredniki, ki so urejali Slovenskega čebelarja so bili:

Francišek Rojina	21 let	Edi Senegačnik	6 let
Humek Martin	8 let	Martin Mencej	5 let
Avgust Bukovec	19 let	Stane Mihelič	1 leto
Vlado Rojec	18 let	Janez Mihelič	23 let

*ZGODOVINSKI PREGLED
SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA
IN ORGANIZIRANOSTI
SLOVENSКИH ČEBELARJEV*

ZGODOVINA SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA IN ČEBELARSKÉ ORGANIZACIJE

PAVEL ZALETEL

Od prvih začetkov do leta 1941



Starih pisnih virov o čebelarstvu v naših krajih - to je na slovenskem ozemlju - je kar precej. Kar pa jih je napisanih, so raztreseni: od pisanja rimskih in pozneje bizantinskih zgodovinarjev, arabskih popotnikov^{A2} do grajskih in cerkvenih arhivov

kot odredbe, potopisi, kronike, urbarji itd.^{A3}

V teh virih je veliko zanimivega o nekdanjem čebelarstvu in s tem tudi o življenju naših prednikov, pa tudi o velikosti ozemlja, ki so ga nekdanj posedovali naši predniki.^{A6}

Naši pradedje so čebele gojili z največjo skrbnostjo in ljubeznijo. Čebele so zelo čislali. Zelo zgodaj so namreč spoznali, kako dobra in koristna sta med in vosek.^{A8}

Hkrati so spoznavali čudovit smisel čebel za ureditev življenja, zato so jim pripisovali božansko moč.^{A9}

Tako je bila čebela našim prednikom simbol življenjske moči, med in vosek pa so imeli za darilo bogov.^{A10}

Zaradi izjemne pridnosti čebel so do njih že zgodaj čutili spoštovanje. Zaradi tega so tudi pravili, da čebele umrejo.^{A12}

Čebelo so imeli (kot jo imamo še zdaj) za zgled marljivosti, vztrajnosti in čistoče.

Ozemlje, ki ga naseljujemo Slovenci, ni veliko, kljub temu pa je v svoji lepoti tako raznoliko, da se razmere za čebelarjenje zelo razlikujejo. Zato moramo tudi vedeti, v kakšnih razmerah so naši čebelarji nekdanj čebelarili na zdajšnjem Štajerskem, Koroškem, v Prekmurju, na Dolenjskem, Gorenjskem, v Beli krajini, na Notranjskem, Primorskem, v Istri in drugod.

V srednjem veku je bilo med vsemi južnoslovenskimi narodi čebelarstvo najbolj razvito prav med Slovenci.^{A15}

Strast do čebelarstva je našim ljudem prešla tako rekoč v kri in meso. Njihovo nagnjenje do čebel lahko štejemo med tiste pridobljene človeške lastnosti, ki so v stoletjih postale dedne.^{A18}

Nič čudnega, saj se je rod za rod ukvarjal s čebelami. Čebelarstvo je prehajalo z

očeta na sina, vnuka, pravnuka in vsak ga je bogatil s svojimi izkušnjami.

V stoletjih je iz teh izkušenj nastalo temeljito čebelarstvo, obogateno z izvirnimi načini čebelarjenja, čebelarjeva roka pa je zaradi tradicije postala še prav posebno spretna.^{A19}

Od prvotnih panjev (drevesnih dupel) so naši predniki najprej začeli čebelariti v kranjičih, nato pa v "žnidaršičih" in "amerikancih". Kranjiče so izdelovali iz tesanih ali žaganih desk. Obliko so spremenili le toliko, da so najprej naredili krajše in nižje panje, pozneje pa tudi širše. Deske so postružili le na zunanji strani, na notranji pa so bile raskave, da so se čebele laže oprijemale.^{A24}

Kranjič se je razširil skoraj povsod na ozemlju Slovenije. Izjema so bili le Bela krajina in štajerski kraji ob meji s Hrvaško in Ogrsko. Tam se je uveljavil slamnat koš.^{A25}

Kdaj so se naši predniki začeli ukvarjati s čebelarstvom, ne vemo. Verjetno še v obdobju praskupnosti. Prvi pisni viri o čebelarjenju naših prednikov pa so iz 7. stoletja našega štetja.^{B1}

Tedaj so naši predniki naseljevali zelo obsežno ozemlje, precej obsežnejše, kot ga naseljujemo zdaj, čeprav nikoli niso imeli enotne močne države.^{B4}

Posamezna plemena so bila samostojna in brez skupnega vodstva.^{B5}

Prvotna upravno-politična enota Slovencev je bila župa (županija - zveza sorodovincev, ki so bili naseljeni v enem okrožju).^{B8}

Načeloval ji je izvoljen župan. Njegova naloga je bilo nadzorovati gospodarstvo in izvajati sodno oblast, v tem obdobju pa je hkrati opravljal tudi verske obrede.^{B12}

Treba pa je pripomniti, da je bila naša dežela na splošno zelo redko poseljena, zato je veliko rodovitnega sveta ostalo neobdelanega ali zaraščenelega z neprehodnimi gozdovi.^{B14}

Iz tega obdobja vemo, da so naši predniki živeli v revnih kočah in da so se ukvarjali s poljedelstvom, živinorejo, lovom in ribolovom. Posebno priljubljena pa je bila med Slovenci čebelarjeva. V velikanskih gozdovih, ki so bili last skupnosti, to je rodov oziroma žup, so bili številni divji čebelji roji, pri katerih so iskali med, ki so ga uporabili za pripravo sladice in opojne

pijače (medice).^{B17}

Dokler so Slovenci jemali med čebelam v gozdovih skupne lastnine, je bil nabrani med tudi skupna last, ne glede na to, kdo ga je nabral. Ko pa so okoli svojih naselbin posekali večje gozdove, so začeli posamezne čebelje roje naseljevati v bližini svojih bivališč. Toda kljub temu je bila večina medu še dolgo povečini pridobljena od rojev divjih čebel.^{B18}

Tako so v bližini naselbin nastajala večja ali manjša stojišča - kot bi jih imenovali zdaj. Panji so bili izdelani iz votlih debel.^{B25}

Največkrat so bila to votla, znotraj strohnela debela, ki so jim čebelarji povečali notranjost in jih hkrati skrajšali na primerno dolžino. Ti panji so bili stoječi ali ležeči.^{B27}

Koliko sladkega živila so "pridelali", ne vemo, verjetno pa kar precej. Iz skopih podatkov tega časa vemo, da so Slovenci že tedaj spili razmeroma velike količine medice. Veliko medu pa so tudi zamenjali za drugo blago.^{B28}

Med so jemali na dva načina. Poleti in jeseni so čebelje roje plenili ob pomoči dima. Ta način je bil izjemno boleč. Veliko laže so medene zaloge plenili pozimi, zlasti med zmrzaljo. Tedaj so v drevesih izsekali tako velike odprtine, da so iz njih lahko pobrali strd - med. Zaradi mraza so čebele, ki so se ločile od zimske gručice, hitro pomrle. Plenjenje medu je bilo kaj preprosto, če seveda odštejemo delo v mrazu.^{B29}

Življenje naših prednikov pa se je popolnoma spremenilo z izgubo samostojnosti. V marsičem se je spremenil tudi način čebelarjenja.

Ko je v osrednjem delu slovenskega ozemlja vladal vojvoda Borut (ob koncu prve polovice 8. stoletja) so napadali ozemlje Obri in ga hoteli zasesti.^{C3}

Ker Borut sam ni bil dovolj močan, da bi jih odgnal, je za pomoč zaprosil Bavarce in ti so mu res pomagali pregnati Obre.^{C4}

Vendar so Slovenci Bavarcem njihovo pomoč drago plačali. Od njih so postali odvisni in so morali z njimi vred priznavati tudi nadoblast frankovskih kraljev.^{C5}

Novo obdobje v življenju našega naroda se je začelo z oblastjo Frankov. Njihova nadvlada je zatrla samostojnost Slovencev ter povzročila vedno večjo politično in gospodarsko nesamostojnost in počasno ponemčenje.^{C6}

Slovence je frankovski oblasti podredil mogočni cesar Karel Veliki (vladal od leta 763 do 814).^{C7}

Z močno roko je posegal v usodo narodov in ustvaril državo, v kateri se je igral z usodo Langobardov, Saksoncev, Bavarcev, Slovanov, Obrov in drugih. Cesar Karel Veliki si je vse zasedeno ozemlje lastil kot svoje zasebno premoženje.^{C9}

Osvojene pokrajine je skupaj z ljudmi razdelil med frankovske grofe, škofe, cerkve in samostane, podložniki pa so morali svojim novim gospodarjem obdelovati zemljo.^{C10}

Ker so bila zemljišča zelo obsežna in jih gospodar ni mogel sam obdelovati, je posameznim podložnikom prepustil v obdelavo kos zemlje, navadno veliko 12 oralov.^{C11}

Tak del se je imenoval "hoba-huba". Za plačilo so morali podložniki dajati gospodarju del svojih letnih pridelkov in opravljati tlako.^{C12}

Vsako posestvo (gospodstvo) je imelo dvor, hišo in gospodarsko poslopje, vrt, njive in travnike.^{C13}

Navadno je bil gospodar zemlje tudi neomejen gospodar nad življenji svojih podložnikov, tako da jih je z zemljišči vred poljubno prodajal ali daroval.^{C15}



Sl. 1. Gozdni čebelarji pri opravljanju čebel.

V starih listinah so večkrat omenjena imena nesvobodnih Slovencev in njihovih družin. Tako je na primer leta 832 kralj Ludvik škofijski cerkvi v Regensburgu daroval svojo posest v Dolnji Avstriji s takratnimi slovenskimi prebivalci vred.^{C18}

Leta 945 je nemški cesar Oton I. podaril cerkvi Matere Božje pri Gospe Sveti na Koroškem nekatera svoja posestva v njeni bližini. Na njih so tedaj prebivali podložniki Budist, Namdrag, Budigoj, Dobronega in Gorazd.^{C22} S kmetijami vred so prešli v last gosposvetske cerkve.

Drugi nevoljniki ali sužnji, ki niso dobili zemljišča v obdelavo, so na gradovih ali dvorih svojih gospodarjev opravljali posle hlapcev, dekel ali obrtnikov. Svojim gospodarjem so služili kot tesarji, mizarji, kovači, peki, mesarji, krojači. Z njimi je gospodar lahko ravnal kakor z mrtvim blagom, jih zamenjal, daroval ali prodal.^{C23}

Med temi pa so imeli poseben položaj tisti, ki so se ukvarjali s čebelarstvom.^{C24}

Ker so bili gozdovi last zemljiških gospodov, v njih ni smel nihče loviti divjačine niti nabirati medu ali voska. Po novem je v gozdu lahko "čebelaril" le tisti, ki je imel za to dovoljenje svojega gospoda, poleg tega pa mu je moral oddati ves pridelan vosek in polovico medu.^{C27}

Ker je bilo pridobivanje medu dokaj boleče opravilo, je bilo vedno manj podložnikov, ki bi se ukvarjali s tem delom. To je bilo tudi vzrok za povečevanje števila čebeljih družin na dvornih gospodarstvih.^{C28}

Podložniki, ki so se ukvarjali z gospodarjevimi čebelami, pa so imeli kar veliko veljavo.^{C29}

Tudi ta čebelarstva niso bila preveč donosna. V prvih desetletjih slovenske nesvobode so zemljiški gospodarji pobrali svojim podložnikom vse čebelje panje, ki so jih imele skupnosti okoli svojih bivališč. Ko so začeli zemljiški gospodje zaradi majhne donosnosti opuščati pridvorno čebelarstvo, so postopno začeli podložnikom dovoljevati, da so znova postavili svoja "hišna čebelarstva". Od podložnikov so zahtevali le določeno količino medu in voska.^{C32}

Posvetni gospodarji so zahtevali več medu in manj voska, nasprotno pa so cerkveni gospodarji jemali več voska in manj medu.^{C33}

Sam način pridobivanja medu in voska, to je čebelarjenja, se več stoletij ni spreminjal.^{C34} donos medu pa se je le postopno povečeval. Predvsem v alpskih deželah so se Slovenci marljivo ukvarjali s čebelarstvom.^{C36}

Ker so za potrebe zemljiških gospodov in za svoje potrebe (seveda z dovoljenjem fevdalca) posekali na prisojnih krajih celotne gorske



Sl. 3: Dolenj prv z znana upodobitev čebelnjaka na Slovenskem. Čebelnjak je stal na vrhu gradu Zamek na Igu pri Lubljani

obronke in pustili, da so se prerasli z vresjem, so imele čebele tam bujno pašo. Številne listine izrecno omenjajo take čebelje pašnike.^{C37}

Pri marsikateri slovenski kmetiji je bil pridelek medu in voska vreden veliko več kot pridelek žit ali prireja mlade živine. To izpričujejo najstarejši urbarji ali listine o davščinah, ki so jih morali podložniki dajati zemljiškemu gospodu od svojih pridelkov. Za številne vasi je zapisano le majhno število živali ali majhna količina žit ter velika količina medu.^{C38}

Pod nadzorom imenovanih kraljevih namestnikov so v pokrajinah vladali vojvode, knezi in grofje. Med njimi so bili nekateri, sicer res redki, ki so se zavzemali za napredek kmetijstva in s tem tudi čebelarstva.^{C39} Tak je bil na primer vojvoda Ivan v Istri (l. 804).^{C40}

Ta je skušal celotno ozemlje svoje vojvodine naseliti s Slovenci. Ti so v teh krajih popotnikom prav tako postregli z medico, torej je bilo tudi tam razširjeno čebelarstvo.^{C44}

Na Slovenskem vse do 12. stoletja ni bilo veliko mestnih trgov. Le na jugu, na Primorskem, so se nekatera mesta ohranila še iz rimske dobe, vendar je v njih povečini živelo romansko meščanstvo, to pa je bilo večkrat v sporih s slovenskim prebivalstvom.^{D4}

Morda je bilo edino mesto z večinskim slovenskim prebivalstvom in s slovenskim značajem okolice v tem obdobju Ptuj.^{D5}

Drugod po ozemlju, ki so ga naseljevali Slovenci, so bile tedaj le kmečke naselbine in vasi, nad katerimi so se na strmih gričih in pečinah ponosno dvigali gradovi.^{D12}

Tudi gradovi nemških plemičev se sprva niso dosti razlikovali od preprostih slovenskih trdnjav iz prejšnjih stoletij.^{D15}

Primeren prostor na strmem griču je bil obdan s plotom in nasipom, včasih tudi z okopi, na

sredini se je dvigal mogočen trden stolp, sprva lesen, pozneje zidan. Uporabljali so ga za opazovanje ("stražo"), pa tudi za stanovanje grajske gospode. Na grajskem dvorišču je bilo nekaj koč za hlapce in dekle, hlevov, peči, kovačija in včasih tudi kapela.^{D16}

Večina gradov je imela ob nastanku slovenska imena, ne glede na to, kdo je bil njihov ustanovitelj, lastnik.^{D17}

Ker je sicer redko slovensko plemstvo izgubilo stik s svojim narodom in se kmalu ponemčilo, so tudi gradovi pozneje dobili nemška imena.^{D18}

Med najstarejše utrdbe štejemo Blatograd (Moosburg) v bližini Vrbskega jezera na Koroškem. Gotovo je moral obsegati več poslopij, saj se je leta 888 že imenoval mesto.^{D19} V tem obdobju pa je bilo mesto pomembno trgovsko središče, v katerem so trgovali in menjavali. Najpomembnejše tržno blago so bile kože, žita, olje, med, vosek ...^{D20}

Ne samo ob gradovih, tudi okoli cerkev in samostanov se je počasi oblikovala trgovina.^{D21} Velikega pomena na srednjeveško trgovino so bila cerkvena "žegnjanja".^{D27} Čim manj je bilo tedaj župnih cerkev in čim obsežnejše so bile posamezne župnije, tem več ljudi se je zbralo na cerkvenih slovesnostih. Ob takih shodih pa so bile prilike za kupčijo najugodnejše. Zato so bili znamenite župnije in druga cerkvena središča tudi pomembni tržni kraji, v katerih so pripravljali dobro obiskane sejme.^{D28}

Veliki sejmi so bili pri cerkvi sv. Ivana Devinskega. Tam je bilo naprodaj tudi vedno več tovorov medu in voska,^{D31} to blago pa so skupaj z drugim blagom tvorili daleč v osrčje Italije.^{D32}

Veliki shodi, na katerih so trgovali z najrazličnejšim blagom, vedno pa tudi s čebeljimi pridelki, so bili še na Dolenjskem v Stični, v osmini sv. Petra in Pavla, ter v Bohinju pri cerkvi sv. Janeza, kjer so svoje blago izmenjavali furlanski kupci in slovenski kmetje.^{D33}

Največja trgovska in izvozna podjetja pa so bili tedaj samostani. Vsi starejši samostani na Slovenskem so bili zgrajeni ob glavnih cestah, po katerih je potekal živahen promet: Bistra ob progi Ljubljana - Trst oziroma Ljubljana - Akvileja; Stična in Kostanjevica ob dolenjski progi proti Krškemu in Sisku; Vetrinj ob cesti, ki je vodila iz Št. Vida čez Ljubelj na Kranjsko; Arnoldštajn v trgovsko pomembni Kanalski dolini.^{D37}

Vsi so živahno trgovali z deželnimi pridelki. Posvetna gosposka in trgovska mesta pa so jim podeljevala različne privilegije, jih oprostila plačevanja čolnine in mitnine itd.^{D39}

Bistriški samostan je živahno trgoval s primorskimi mesti.^{D40}

Njegovi tovarniki so bili znani po tem, da so na Laško tvorili suho sadje, med in žito, v nasprotno smer pa sol in olje.^{D41}

Samostani in škofije so imeli na svojih posevkih radi Slovence zlasti zato, ker so bili priznani čebelarji in so zanje pridelovali vosek, potreben za cerkveno rabo, poleg tega pa še sladko medico.^{D43}

V 12. in 13. stoletju so imeli prastari prestol koroških vojvod v posesti grofi iz rodbine Španhajmov.^{D51} Vrhunec slave in oblasti je ta rodbina dosegla v obdobju vladavine vojvoda Bernarda (1202-1256).^{D52} Na dvoru kralja Otokarja I. Premisa na Češkem si je za ženo izbral njegovo hčer Juto in ta mu je za doto prinesla bogata posestva na Moravskem. Vojvoda Bernard je tja napotil pet Slovencev - čebelarjev iz okolice Lienza v Pastriški dolini,^{D54} da bi na Moravsko prenesli svoj način čebelarjenja.^{D55}

Življenje v srednjem veku se je zelo spremenilo zaradi vse večjega obsega trgovanja in množične uporabe denarja.^{H1}

Dokler je zemljiški gospod živel le od pridelkov podložnikov in svojega dvora ter bil zadovoljen z izdelki hlapcev, dekel in podložnikov, je bilo tlačanovo življenje še znosno,^{H5} čeprav je ustno izročilo še vedno opevalo stare svobodne čase, ko je bil Slovenec gospod na svoji zemlji.^{H6}

Toda kljub nekaterim nehumanim običajem in dajatvam v obliki desetine in tlake je bilo življenje tlačanov še za silo znosno.^{H9}

Čim bolj pa je med deželami krožilo različno blago in je čim manj je bilo menjalne trgovine, tem večje je bilo trpljenje podložnikov.^{H10} Zemljiški gospodje (posvetni in cerkveni) so jim nalagali vedno več obveznosti.^{H11} Ko pa so začeli vladarji različne davščine pobirati v denarju, na primer vojni davek, davek za obrambo pred Turki in celo davek za doto svojim hčeram, se je življenje tlačanov slabšalo skoraj iz dneva v dan. Zaradi tega so izbruhnili prvi kmečki upori.^{H21}

Posebno dobro sta se v tem obdobju prodajala med in vosek.^{H38}

V obdobju, ko je bilo Celje sedež mogočnih celjskih grofov, so prek celjskega trgovskega križišča pretovorili na stotine tovorov medu in voska.^{H39} V tem mestu so čebelarji prodajali tudi zaloge medu in voska, kolikor jim je pač po oddaji predpisane desetine gosposki tega pridelka še ostalo.^{H40}

V tem obdobju so se menihi v Gornjem Gradu sami dejavno ukvarjali s čebelarstvom.^{H41}

Na prav poseben način si je dobavo voska za svoje potrebe preskrbela cerkev svetega Mohorja in Fortunata v Podlipovici na Kolovratu. Svojim podložnikom je dajala v rejo panje s čebelami, nato pa od njih jemala polovico pridelka voska in medu.^{H44} Podobnih primerov je še več.^{H45, H46, H47}

Tudi v Kamniku so pred 460 leti živahno trgovali z voskom, medom in čebeljimi družinami. Po vpisu v urbarju z dne 18. maja 1585 lahko ugotovimo tudi ceno čebelje družine. Tako je Ludvik PL. Isenhausen, oskrbnik Starega gradu na Kamniškem, tedaj za 17 panjev čebel plačal v gotovini 3 goldinarje in 7 krajcarjev tedanje veljave. Torej je za panj plačal 11 krajcarjev (60 krajcarjev = 1 goldinar).^{H50}

Število čebeljih družin se je iz desetletja v desetletje povečevalo. Ne samo zemljiški gospodje, tudi tlačani so spoznali, da je mogoče s čebelami in njihovimi pridelki zaslužiti marsikateri krajcar.^{H53}

Iz virov je razvidno, da je bilo v slovenskih deželah, posebno na Kranjskem, v 18. stoletju zelo razvito čebelarstvo. V ljubljanskem mestnem arhivu še zdaj hranijo listino, ki vsebuje podatke o tem, koliko medu so od 1. januarja 1753 do 30. decembra 1754 izvozili iz Ljubljane. V dveh letih so namreč na ljubljanski tehtnici na Bregu stehali 593.975 funtov medu, namenjenega za izvoz. Za boljšo predstavbo povejmo, da je to 332.626 kg ali več kot 332 ton.^{H55}

Čebelarške razmere in način čebelarjenja naših prednikov je na široko in zanimivo opisal zgodovinar Valvasor (1689, III., 454-457; XI/206).^{H61}

Prvi začetki ali prve oblike združevanja slovenskih čebelarjev so bili brez dvoma shodi ali srečanja pod vaško lipo, ki je najpogosteje rasla v središču vasi.^{J3}

Take sestanke pod lipo,^{J4} pod katero naj bi se v določenih dneh ob določeni uri sestajali vaščani, opisuje že bizantinski zgodovinar. Na njih so se pogovarjali o vsem, tudi o čebelarstvu.^{J5}

O medsebojnem sodelovanju čebelarjev priča lista iz leta 1691. Na dan sv. Bonifacija, to je 5. junija, so podložniki blejskega gospostva (vasi Spodnje in Gornje Gorje) prepeljali v poključke gozdove 72 panjev čebel,^{J10} ne da bi tedanji zakupnik Janez Andrej baron Gallenfels vedel za to.^{J11} Čeprav so čebele prepeljali ponoči, jih je izsledil gozdar in jih prijavil valptu.^{J11} Že naslednji dan se je po naročilu zakupnika valpet dogovoril s tlačani, da morajo po končani paši (?) zakupniku oddati osem panjev z medom, voskom in



Rodinjska cerkev v kateri je bila ustanovljena rodinska čebelarška bratovščina.

čebelami.^{J11} Čebelarji-prevažalci (verjetno kot taki prvič omenjeni) so se z zahtevo zakupnika strinjali, kajti pripravljeni so bili celo na strožje ukrepe.^{J11}

Ker podatek na eni strani govori o kar precej velikem številu prepeljanih panjev, po drugi pa izrecno omenja "brez vednosti zakupnika" lahko sklepamo, da so bili taki prevozi čebel razmeroma pogosti. Seveda z vednostjo zemljiških gospodov oziroma zakupnikov gospostev. Če upoštevamo, da je pol stoletja pozneje Anton Janša učil čebelarje na Dunaju o prevozih na pašo, so se verjetno prvi lotili prevažanja čebel na paše prav gorenjski čebelarji.

Obsežna Ljubljanska kotlina leži med celjskim svetom na severu in kraškimi svetom na jugu ter škofjeloško-polhograjskim hribovjem na zahodu



Blejski grad je bil sedež blejskega gospostva.

in Posavskim hribovjem na vzhodu. Njen zahodni del, Blejski kot, je zelo razgiban, vzhodni del pa se širi v radovljiško ravnino ali kakor ji pravijo ljudje, v Deželo.^{K2}

Prebivalci vasi v Deželi so bili podložniki različnih gospošte. Zemljiške posesti so bile velike od cele hube do desetine hube.^{K4} Veliko je bilo kajž in gostačev.^{K4} Vse to kaže, da je bila zemljiška posest zelo razdrobljena. Deželani so se že od nekdanj ukvarjali s kmetijstvom, živinorejo, vozarstvom in čebelarstvom.^{K5} Ker v Deželi skoraj ni kraja, v katerem bi lahko čebele vse leto nabirale medičino, so jih že od nekdanj prenašali, in če je bilo potrebno, celo prevažali.^{K6} Posebno znani so prevozi na ajdo in hojo.^{K7}

Kadar je ajda dobro medila in so čebele prinesle v panje veliko medičine, je imel kmet v jeseni obilen pridelek in na njegovi mizi so bili pogosto ajdovi žganci in medeni štruklji.^{K8}

Če so hoteli čebelarji pridelati veliko ajde in ajdovega medu, so morali **do bere** razviti močne čebelje družine. Pojavilo se je tudi vprašanje, kako povečati prostornino panja. Problem so rešili z nakladami, podkladami in prikladami h kranjiču.^{K10}

Ko je Anton Janša začel poučevati čebelarstvo na Dunaju, je tja prenesel znanje gorenjskih čebelarjev, obogateno s svojimi spoznanji, izkušnjami in dosežki.^{K11} Janševo delo, predvsem pa njegova spisa, zgovorno pričajo, da je bil po svojem čebelarskem znanju daleč pred svojimi stanovskimi sodobniki, čebelarji s kranjiči pa daleč pred drugimi čebelarji.^{K12}

Če vsemu temu dodamo še vpliv, ki ga je v tem obdobju imel s svojim poučevanjem Peter Pavel Glavar v Komendi pri Kamniku, nam postane pri organiziranju gorenjskih čebelarjev marsikaj še bolj razumljivo. Že med svojim službovanjem v Komendi - to je od 1774 do 1766 - je med drugim širil zamisel o vaških čebelarskih zadrugah.^{K13} Še bolj se je za to ogreval na Lansprežu, kamor se je preselil iz Komende.^{K14}

Trdil je, da posameznik - čebelar - lahko le v zadrugi doseže tiste cilje, ki jih sam ne bi zmožel, prav tako pa tudi ne drugi čebelarji v vasi ali soseski, če ne bi bili združeni v zadrugo.^{K15}

Pri Glavarju so nasvet in pomoč iskali tudi številni čebelarji iz Dežele.^{K16}

Vse to ter vpliv Glavarjevega poučevanja čebelarjev je pripomoglo k ustanovitvi našega prvega čebelarskega društva. Leta 1781 so namreč čebelarji, povečini iz radovljiške, blejske in komendske gosposke, ustanovili "družbo", imenovano čebelarska bratovščina.^{K17}

Kdaj se je pojavila prva zamisel o čebelarski bratovščini, ni znano, prav tako pa tudi ne prvotni namen organizacije. Poznejše razlage o tem so bile pač prilagojene zagovorom ustanoviteljev pred gosposko. Organizatorji čebelarske bratovščine so namreč "spregledali" državni zakon, sprejet 17. avgusta 1771 in v ponatisu 12. novembra 1773 poslan deželnim glavarstvom po vsej monarhiji.^{K20}

Zakon je med drugim izrecno prepovedal vse vrste bratovščin, ki so zbirale denar za cerkvene potrebe, brez poprejšnjega dovoljenja deželnega glavarstva.^{K21} In sicer zato, ker je bilo mogoče denar, zbran na navadnih cerkvenih računih, poneveriti.^{K22} Kot določa odredba, mora ustanovitev vsake bratovščine dovoliti vladar, delovanje obstoječih pa pregledati in neustrezne razpustiti.^{K23} Od objave te odredbe naprej so po vsem cesarstvu začele delovati številne komisije, ki so množično razpuščale samostane in cerkvene redove, še zlasti pa bratovščine. Samo na Kranjskem, to je v vojvodini Kranjski, so pregledali delo 396 bratovščin in jih večino tudi razpustili.^{K26} Ko je leta 1780 cesar Jožef Drugi zavlada samostojno (prej je bil sovladar s svojo materjo Marijo Terezijo), je bila na vrhuncu revizija cerkvenih in posvetnih ustanov. Najbolj vestno v vsej monarhiji so to delo brez dvoma opravljala gosposva na slovenskem ozemlju. Zakaj? V vseh deželah monarhije je oblastne in izvršilne naloge bolj ali manj opravljalo domače plemstvo, slovenskega plemstva pa od verskih vojn naprej skorajda ni bilo več.^{K28}

Vladalo nam je tuje plemstvo, ki je imelo kaj malo posluha za ljudske želje in potrebe. Iz vrst meščanstva na novo nastalo plemstvo je sicer bilo slovensko, vendar se v tem obdobju še ni veliko ukvarjalo z opravljanjem državnih poslov.^{K29}

V takih političnih razmerah je bila ustanovljena rodinska čebelarska bratovščina. Organizator in pobudnik zanjo je bil rodinski beneficiat Jakob Neboiski, tudi sam čebelar.^{K30}

Pri ustanovitvi bratovščine so mu med drugim pomagali duhovnik in katehet Sigmund Auersperger, Matija Jelovšek in Anton Mulej, zadnja oba čebelarja.^{K31}

Pobudniki so leta 1781 do tedna pred veliko nočjo pridobili na območju od Mojstrane do Škofje Loke in od Bohinja do Tržiča 397 članov.^{K32}

Člani so se delili v dve skupini. Na tiste, ki so bili pripravljene plačevati letno članarino 18 krajcajev, in na tiste, ki bi na leto plačali le po 7

krajcarjev.^{K33} Zadnji so bili po vsej verjetnosti le neke vrste podporni člani. Že pred vpisom je vsakdo zvedel za pravila in program bratovščine. Pravila so dobili v Radovljici, organizatorji pa so jih prilagodili svojim potrebam.

Dolžnosti članov sta bili:

- plačevati 18 oziroma 7 krajcarjev "članarine" na leto,
- redno se udeleževati letne čebelarke slovesnosti na žegnansko oziroma belo nedeljo v rodinski cerkvi.

Pravice so obsegale:

- član dobi vsako leto ob čebelarke slovesnosti večjo ali manjšo svečo - odvisno od višine prispevka,
- za vse člane so bile brane štiri svete maše na leto,
- vsak član lahko kadar koli izstopi iz čebelarke bratovščine.

Za vse člane enako pa je veljal ukrep izključitve, če tri leta ne bi plačali članarine.^{K35}

Ker so pravila sporočali le ustno, je vprašanje, ali niso morda obsegala tudi določil o čebelarstvu in čebelarjenju.

Bratovščina je bila ustanovljena na velikonočno soboto, to je 14. aprila 1781.^{K38}

Nastalo je prvo slovensko čebelarstvo društvo: imelo je svoj sedež (Rodine), svoje vodstvo, seznam članov, ki so plačevali članarino, in svoja pravila, vendar pri oblasteh ni bilo prijavljeno kot društvo. Zaradi tega so bili na novo ustanovljeni čebelarke bratovščini že ob ustanovitvi šteti dnevi. Če bi takrat, čeprav z zamudo, organizatorji na okrožnem uradu za Gorenjsko prijavili novo bratovščino in bi v svoja pravila vnesli le dodatek - če tega seveda še niso imeli - "ter skrbelo za razvoj in napredek čebelarstva", bi čebelarke organizacija obstala, in to ne glede na to, s čim bi se v resnici ukvarjala. Ne smemo pozabiti, kaj vse je cesarica Marija Terezija naredila za razvoj čebelarstva v svojih deželah (čebelarke šola - Janša). Njen naslednik cesar Jožef II. je skušal še spodbuditi razvoj kmetijstva in s tem seveda tudi čebelarstva.^{K39}

Novice o novi organizaciji so prišle na ušesa tudi okrožnemu glavarstvu za Gorenjsko. Že 10. maja je določilo zasliševalno komisijo, ki so jo sestavljali sodnik Ignac Novak ter prisednika (člana) Franc Magajner in Gašper Gollmayr.^{K40}

Celotno zbrano gradivo je okrožno glavarstvo za Gorenjsko poslalo 3. julija. Deželno glavarstvo ga je prevzelo že naslednji dan, to je 4. julija. V ponedeljek, 9. julija, pa je visoki urad okrožnemu glavarju za Gorenjsko že odposlal ukaz, naj

Nebois takoj razpusti čebelarke bratovščino v Rodinah.^{K41}

Deželno glavarstvo ni iskalo dokazov obstoja ali ne obstoja čebelarke organizacije v Rodinah. Po zbranim gradivu je bila čebelarke organizacija zanj dejstvo, tako da je takšno organizacijo razpustilo.^{K44}

Naša prva čebelarke organizacija je obstajala komaj tri mesece. Njeno razpustitev so po eni strani povzročili ustanovitelji sami zaradi svoje neiznajdljivosti in nedoslednosti, po drugi strani pa je bila vzrok za razpust takratna oblast, saj se je bala že vsake nenadzorovane organiziranosti, tudi nižjih slojev prebivalstva, zlasti Negermanov. Takrat je bila pač že druga polovica osemnajstega stoletja.

Škoda je, da o organiziranju "rodinskih čebelarjev" ni ničesar vedel Peter Pavel Glavar. Če bi, ali bi bila potem zgodovina slovenskega čebelarstva morda drugačna?

Osemnajsto stoletje je za slovensko čebelarstvo pomembno med drugim še zaradi dveh mož - čebelarjev, in to Petra Pavla Glavarja in Antona Janše.

Peter Pavel Glavar je bil rojen 2. maja 1721 kot



Peter Pavel Glavar, gospodarstvenik, velečebelar, čebelarke pisec in učitelj.

1721 - 1784

nezakonski sin. Komendski kaplan je poskrbel, da je prišel dojenček v rejo k družini Basaj, po domače Jeras, v Vopoljah pri Cerkljah.^{x1} Tedanje šole v Ljubljani je končal z odliko.^{x2} Leta 1738 je odšel v Gradec in tam končal sholastično bogoslovje, na univerzi pa je dosegel diplomu profesorja modroslovja in svobodnih znanosti. Postal je magister bogoslovja in modroslovja.^{x3}

Postati je želel duhovnik. Ker pa je bil nezakonski otrok, mu noben škof ni mogel dati mašniškega posvečenja brez papeške dispense.^{x4} Po dolgotrajnih naporih in ponižanjih je vendarle postal duhoven. Službo je nastopil v Komendi in tam prevzel oskrbnišvo komendske graščine. Že po enem letu je posestvo prevzel v zakup in ga imel v zakupu do l. 1765, ko je nastopil nov komendator Auersperg.^{x9}

V obdobju službovanja v Komendi se je z vso zagnanostjo in prirojeno nagnjenostjo za gospodarstvo posvetil kmetijski dejavnosti. Spomini na revno mladost, v kateri je spoznaval nadloge in tegobe podložnikov, so ga gnali, da je ves prosti čas namenil prav gospodarskim vprašanjem in razmišljanjem o tem, kako bi zlasti tlačana socialno in kulturno povzdignil in mu tako olajšal življenje.^{x10}

Med vsemi gospodarskimi panogami ga je najbolj privlačilo čebelarstvo.^{x11} Vsak, kdor je hotel priti do čebel, je pri Glavarju dobil panj matičnik. Tako je bila celotna Gorenjska tedaj deležna Glavarjevih čebel, njihovo število pa se je povečalo na več tisoč panjev.^{x12}

Leta 1750 je dal Glavar v Komendi zgraditi šolsko poslopje. V njem so se poleg mladih učencev zbirali tudi čebelarji iz Kranjske, Štajerske, Istre, Primorske in Koroške.^{x15}

Komenda je hitro postala središče čebelarških srečanj, na katerih so čebelarji dobivali nasvete za čebelarjenje pa tudi čebele.^{x16}

Ko se je Glavar leta 1766 preselil na graščino Lanšprež pri Mirni na Dolenjskem, je še bolj izpopolnil gospodarske dejavnosti, posebno čebelarstvo.^{x20} V svojih čebelnjakih je imel tudi več kot 400 panjev. Popolnoma je spremenil tudi način čebelarjenja.^{x21}

Glavar je že leta 1768 prek ljubljanske kmetijske družbe predlagal Dunaju, naj pravno uredi čebelarska vprašanja in ustanovi šole za čebelarski pouk.^{x29} Propagiral je tudi vaške čebelarske zadruge.^{x30} Glavar ni čakal na "odločbo", s katero naj bi bila na Lanšprežu ustanovljena čebelarska šola, sam pa imenovan za učitelja, in tudi ne dovoljenja za ustanavljanje vaških čebelarskih zadrug, kajti leta 1780 je vse to že bilo ustanovi-



Anton Janša 1734 - 1773

jeno, bodisi na Lanšprežu ali v okoliških vaseh.^{x35}

Pomembno Glavarjevo delo je tudi prevod v nemškem jeziku napisane "Razprave o rojenju čebel" A. Janše, vendar je vse do zdaj, žal, ostal v rokopisu.

Anton Janša je bil rojen 20. maja 1734 na Breznici na Gorenjskem. Že od mladih let se je ukvarjal s čebelami. Želja po večji izobrazbi v slikarstvu je gnala kmečkega samouka, starega 32 let, na Dunaj, kajti cesarica je tedaj tam ustanovila risarsko šolo. Toda Janši ni bilo usojeno postati slaven umetnik.^{x45}

Leta 1769 je na ukaz cesarice začela avstrijska gospodarska družba bolj pospeševati čebelarstvo, zato je želela na Dunaju nastavit učitelja čebelarstva. Ponudil se je Janša in družba ga je sprejela. Tako je torej Janša postal prvi cesarsko-kraljevi čebelarski učitelj. Čebelaril in poučeval je v velikem vrtu Augarten na Dunaju, kot popotni čebelarski učitelj pa je hodil tudi po okolici.^{x46}

Način čebelarjenja, kakršnega je uvedel Janša na Dunaju, je bil tak, kakršen je bil v navadi na Kranjskem. Čebelaril je v kranjskem panju. Kakor je bil kranjski panj za Dunajčane novost, je bilo zanje novo tudi prevažanje čebel na ajdovo pašo.^{x48} Da bi se njegov nauk še hitreje razširil, je leta 1771 napisal knjižico "Razprava o rojenju", v kateri je obširno prikazal vse vrste rojev in načine ravnanja z njimi. Obljubil je tudi, da bo izdal obširnejše delo o čebelarstvu, in to je bil tudi že napisal in sam narisal zanj več slik, vendar ga je prehitela nagla smrt

(13. septembra 1773). To njegovo delo je dve leti po njegovi smrti objavil njegov učenec in poznejši naslednik v učiteljevanju Jožef Münzberg pod naslovom "Popolni nauk o čebelarstvu".^{x50}

Janševi nauki so aktualni še zdaj, ker so izšli iz stoletja stare prakse naših čebelarjev. Bil je prvi, ki je ovrgel staro verovanje, da so troti čebelam le vodonosci, saj je trdil, da so samci, ki oprášijo matico.^{x51}

Do Janše še ni bilo znano, kako se plemeni matica. Šele bistra Janševa glava je razodela svetu, da troti matico oplodijo v zraku oziroma v letu. Dunajski čebelarji mu tega niso hoteli verjeti in so tudi javno izražali svoje dvome. Ponosni Kranjec pa je v listih razložil svoje nazore in obljubil cekin tistemu, ki ovrže njegove trditve.^{x60}

Po ukinitvi čebelarkega društva v Rodinah več desetletij ni nikakršnih virov o organiziranju slovenskih čebelarjev. Leta 1801 pa je v Domžalah nastala nova oblika čebelarke organiziranosti.

Domžale s širšo okolico so bile tedaj povečini kmetijsko območje. Z domačo obrtjo so se ukvarjali le redki obrtniki, precej pa je bilo "furmanstva".^{L1}

Cesta, ki je vodila in še zdaj vodi iz Kranja in Ljubljane proti Celju in naprej proti Dunaju, je peljala skozi Domžale. Zato so bile Domžale in tudi okoliške vasi še kako vezane na "veliko cesto".^{L3}

Cerkveno je to območje od Ljubljane skoraj do Kamnika tedaj spadalo pod mengeško faro.^{L4} Tako tudi Domžale z Goričico, kjer stoji zelo stara cerkev, zgrajena verjetno okoli l. 1400.^{L5} Sprva so cerkveno delo v tej cerkvi kot mengeški podružnici opravljali mengeški duhovniki.^{L5} Pozneje je imela Goričica svoje duhovnike, vendar ti niso bili samostojni, ampak so verske zadeve opravljali le kot pomočniki mengeške župnije. Krste, pogrebe, poroke itd. so opravljali le mengeški župniki oziroma njihovi kaplani.^{L6} Celo število in čas trajanja maš so določali v Mengšu.^{L7} Duhovniki na Goričici torej v začetku sploh niso imeli drugega dela, kakor da so maševali.^{L8}

V takih razmerah je prišel leta 1790 tja službovat kurat Matevž Barlič. Doma je bil iz moravške doline. Star 44 let in v polni duševni in telesni moči se je že takoj ob nastopu službe spopadel z brezdjeljem.^{L9} Hodil je po Domžalah in okoliških vaseh, ki so pripadale podružnici, in navezoval stike z ljudmi.^{L10} Marsikdaj je kmetom pomagal pri košnji, sušenju sena ali drugih kmečkih opravilih.^{L11} tako da se je ljudem hitro priljubil.^{L12}

Toda z vsem tem ni bil zadovoljen. Okoli sebe

je začel zbirati može in fante ter jih navduševal za čebelarstvo in kokošjerejo.^{L13} Čeprav so bile čebele pri marsikateri hiši, kokoši pa skoraj pri vsaki, jih je učil, naj jih začnejo rediti drugače, da bo uspeh večji.^{L14}

Nagovarjal jih je, naj ustanovijo neke vrste zadrage.^{L15}

Ali je bil morda to daljni vpliv Petra Pavla Glavarja? Določili so celo vodjo te skupnosti. To je bil Andrej Dečman (verjetno iz Stob). Sestajali so se ob nedeljah proti večeru v domžalskem mlinu (verjetno v Komotarjevem mlinu). Prihajali so tako posamezniki kot tudi manjše skupine iz Zgornjih in Spodnjih Domžal, Črnuč, Štude, Depalje vasi, Trzina, Mengša, Doba, Rodice, Vira, Podrečja in od drugod.^{L16} O dosežkih tega združenja ni podatkov, kljub temu pa je bila to nekakšna organizacija čebelarjev in kokošjerejcev. Najbolj zagreti člani naj bi bili: Colnarjev Miha (Rodetov) iz ?, Keršne Matevž iz Sp. Domžal, Konič Primož iz Štude ter še mladoletna Gorjupov Matevž iz Zg. Domžal in Kraljev Jernej iz Stoba, najbolj pa seveda Andrej, ki ga je Barlič postavil za vodjo združenja.^{L17}

Rezultat vsega tega je bil pisni opomin, ki ga je mengeški župnik poslal Barliču.^{L18} Toda Barlič tega ni upošteval.

Mengeški župnik je bil verjetno pozoren na Barličevo delo zaradi skrbi za enotnost fare. Pred leti so se namreč od mengeške fare odcepile črnuška, šentjakobska in homska fara.^{L23} Če bi se odcepila še Goričica z okolico, bi mengeški fari ostalo zelo majhno ozemlje. Toda misli o kaki odcepitvi Goričice od Mengša verjetno v začetku Barličevega delovanja še ni bilo. Ker pa ga je mengeški župnik nenehno opozarjal in grajal ter celo tožil pri škofiji,^{L27} je Barlič verjetno prav zaradi tega začel misliti tudi o tem. Počasi je začel za osamosvojitve Goričice nagovarjati župljane iz goričiške podružnice. Ko so l. 1802 v Mengšu zamenjali župnika, je začel Barlič odkrito delovati za osamosvojitve "goričke župnije".^{L28}

Novi župnik Slagnig je že po enem letu župnikovanja na škofijski ordinariat poslal pritožbo in v njej med drugim navedel:

"Eno leto sem potrpel z g. Matevžem Barličem, kuratom pri podružnici na Goričici. On ne pride v Mengeš nikdar, ne ob prošnjih dneh, ne k procesiji na praznik sv. R. Telesa, ne ob spokornih dneh, ko je veliko spovedovanja, ne k drugim pobožnostim. Sam pa popolnoma svojevoljno opravlja vse pobožnosti na Goričici. Zdi se, da sklepa zvezo z ljudmi, da bi postal popolnoma samostojen - neodvisen. Zato prosim, naj kn. šk.

ordinarijat ukaže g. kuratu, da ohrani mir, edinost fare, zastopnost in pokorščino." L29 ...

Tako je moral Barlič na zahtevo mengeškega župnika res zapustiti Goričico. Odšel je v svoj rojstni kraj in tam ostal leto dni, to je do smrti mengeškega župnika. Z odhodom Barliča iz Goričice je v celoti prenehala delovati čebelarstvo-perutninarstva organizacija, L30 ki je delovala približno tri leta. L34

Zaživela ni niti po njegovi vrnitvi na Goričico. Tako je prenehala delovati še ena čebelarstva organizacija. Čeprav je bila le lokalnega pomena, pa je pomemben kamenček v mozaiku slovenskega čebelarstva.

V začetku 19. stoletja so povsod po naših krajih (izjema so bili le obrobni severovzhodni kraji našega ozemlja) čebelarili v tipičnih slovenskih čebelnjakih, to je v preprostih kmečkih panjih, imenovanih kranjiči, s poslikano prednjo končnico. P16

Panje kakor tudi vse drugo orodje so si čebelarji izdelovali sami, to pa je bilo seveda pomembno za donosnost tedanjega čebelarstva. Žal so ti panji, ki so tvorili tako svojevrstne živobarvne galerije slik, naše prve ljudske slikanice, zdaj že skoraj popolnoma izginili, tako da jih mlajši čebelarji skoraj ne pozna več. Racionalno čebelarjenje je bilo tedaj pri nas domala še neznano, to pa ni nič čudnega, saj je bil to čas, ko je Dzierzon uvedel v panje premične letvice, baron Berlepsch pa jih je izpopolnil v satnike. P17

Kranjska kmetijska družba je kot edina pospeševalka kmetijstva sicer skušala podpirati tudi čebelarstvo, vendar je zvečine vse ostajalo le pri dobri volji. P20

Bleiweisove "Kmečke in rokodelske novice", ki jih je izdajala družba, so sicer kdaj pa kdaj objavile kak članek ali dopis posameznega čebelarja, seveda pa o kakšnem načrtnem pospeševanju čebelarstva nikakor ne moremo govoriti. P21

Začetek novega čebelarjenja so bili prvi panji s premičnim satjem, ki jih je kupila Kranjska kmetijska družba in jih dala v preizkušnjo nekaterim čebelarjem. P22 Tako je bilo na Kranjskem pred ustanovitvijo "Kranjskega društva za umno čebelarstvo" komaj pet ali šest čebelarjev, ki so čebelarili v novih panjih. Eden izmed njih je bil Jožef Jerič, župnik na Dobovcu pod Kumom, ki je uspešno čebelaril v pokončnih dzierzonskih panjih. P23

Jeriča je l. 1869 večkrat obiskal drug napreden čebelar in njegov nekdanji sosed pod Kumom, čebelarji trgovec baron Rothschild mlajši, posestnik v Podsmreki pri Višnji Gori. Ob teh prilikah

sta se verjetno pogovarjala tudi o ustanovitvi posebnega čebelarskega društva za Kranjsko. P25

Rothschützu je trgovina s čebelami dobro uspevala, zato je želel ohraniti stalne tesne stike tako s svojimi kupci kot z domačimi čebelarji in drugim čebelarskim svetom; za ta namen bi odlično služil strokovni časopis, ki bi ga izdajalo močno čebelarstvo.

Njegovo prizadevanje je imelo uspeh. Ob podpori nekaterih čebelarjev, predvsem J. Jeriča in O. Salv. Pintarja, mu je kljub neugodnim razmeram uspelo uresničiti njegovo zamisel. P26

V nedeljo, 7. maja 1871, se je v gostilni pri "Žibertu" v Zg. Šiški pri Ljubljani zbralo šest mož in med drugim razpravljalo tudi o čebelarstvu. P30 To so bili: Ahačič (?), Jožef Jerič, Koch (?), Kramar (verjetno Ernest), Emil Rothschild in še eden (?). P31

Ahačič se je zavzemal za ustanovitev slovenske čebelarske organizacije. Podpirala sta ga Jerič in Kramar, Rothschild pa jim je vsiljeval nemško organizacijo. Ob koncu večerje so se dogovorili za kompromisno rešitev. P32

Kdaj je bil sprejet dokončen sklep o ustanovitvi društva, ni znano. Maja leta 1873 pa so prejeli vsi župniki in znani čebelarji na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem tiskano "vabilo na pristop k čebelarskemu društvu za Kranjsko in sosednje dežele", s priloženimi "Pravili kranjskega društva na umno čebelarstvo". P35

Vabilo je podpisal in razposlal pripravljalni odbor, ki so ga sestavljali: baron Emil Rothschild, župnik Jožef Jerič in dr. J. R. Razlag, odvetnik iz Ljubljane. V vabilu podpisniki utemeljujejo potrebo po ustanovitvi čebelarskega društva s tem, da povsod ustanavljajo društva, ker je mogoče le "z združenimi močmi" kaj doseči. P36

Po društvenih pravilih, ki jih je kranjska deželna vlada odobrila 29. aprila 1873 pod št. 3097, je namen novega društva skrbeti za čebelarski napredek, predvsem pa uvesti in razširiti med članstvom čebelarstvo s premičnim satjem. Za ta namen bi društvo izdajalo svoje glasilo, prirčajo shode, predavanja in razstave, razdeljevalo primerne panje in orodje po znižanih cenah, posredovalo pri nakupu in prodaji čebel, medu in voska ter dajalo vsa strokovna pojasnila. Sedež društva je v Ljubljani. Občni zbor bo sklican vsako tretje leto, odbor bo voljen za obdobje 5 let; za sklepčnost je potrebna navzočnost najmanj 10 društvenih članov, sicer je treba sklicati nov občni zbor, šele ta pa lahko sklepa ne glede na število navzočih članov. P37

Člani se delijo na častne, dopisne, ustanovne, podporne in redne. Društvena jezika sta slovenski in nemški. Društvo izdaja svoji glasili - "Slovensko čebelo" in "Die Krainer Biene"; ob pristopu vsak izjavi, kateri časopis želi prejemati. Za redne člane je članarina 1,50 gld na leto, učitelji v ljudskih šolah in manj premožni kmetje v avstrijskih deželah pa plačujejo polovico te cene. Ti imajo tudi pravico do nakupa panjev in orodja po polovični ceni. Proti pristojbini 50 (25) krajcarjev izstavlja društvo tudi posamezne diplome.^{p38}

Priljubljeni odbor je dal natisniti po 1500 izvodov časopisov ter pri poštni upravi v Trstu izposloval znižanje poštnih pristojbin za njihovo odpravo. Vendar se je izid časopisov zavlekel zaradi zadržka odgovornega urednika, ker Jerič še ni stanoval v Ljubljani. Prvi številki listov sta zato izšli šele 15. julija 1873. V njih je bil objavljeno tudi vabilo na ustanovni občni zbor 30. julija 1873 pri "Slonu" v Ljubljani.^{p39}

Na občnem zboru je po nagovorih predsednika pripravljalnega odbora barona Rothschütza v nemškem in dr. Razlaga v slovenskem jeziku župnik Jerič poročal o delu pripravljalnega odbora: pravila so v potrditev poslali že v začetku marca, vendar so jih morali zaradi malenkostnih besednih napak trikrat spreminjati, pripravili so proračun, prosili za vladno podporo ter sklenili izdajati svoji glasili v obeh deželni jezikih. Občni zbor je poročilo sprejel in na predlog prof. Konška izvolil odbor novega društva. Tako je predsednik postal baron Rothschütz, podpredsednika sta postala J. Jerič in dr. Razlag, odbornika pa župnika Porenta in O. Salv. Pintar. Občni zbor so sklenili govori: Jeričev v društvenem geslu "Delaj, zbiraj, množi!", dr. Razlagov o pravni strani čebelarstva ter prof. Konškov o medoviti rastlini *Bacconia japonica*.^{p40}

Na eni prvih sej odbora so sklenili, da bodo seje vsak mesec, člani pa bodo morali za vsako neopravičeno odsotnost plačati po 2 gld kazni. Seje so bile izmenoma v Ljubljani in Podsmreki. Društveni odbor se je marljivo lotil dela. Osrednjo skrb je namenil predvsem rednemu izhajanju obeh društvenih glasil. Tiskali so po 500 izvodov vsakega. Na seji, 12. septembra 1873, so sklenili, naj bi se vsebina obeh listov kolikor mogoče ujemala. Čeprav je društvo začelo delovati šele v drugi polovici leta, je tudi to prvo leto izdalo vseh 12 številki obeh časopisov. Nemško glasilo je urejal predsednik, tiskala ga je tiskarna Kleinmaver & Bamberg. Od 1. julija 1874 je 200-300 izvodov nemškega lista prejelo tudi članstvo štajerskega društva za razvoj čebelarstva v

Gradcu. "Slovensko čebelo, družbeni list za prijatelje čebelarstva po Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem" pa je od 7. številke prvega letnika naprej urejal Jožef Jerič, prvih šest števil še pred Jeričevo preselitvijo v Ljubljano pa je uredil tedanj odpravnik pri Slovenskem narodu Vatroslav Holz. Prvi dve leti je Slovensko čebelo tiskala tiskarna Blasnikovih dedičev, od l. 1875 pa Klein in Kovač (Egerjeva tiskarna).

Druga, nič manj pomembna vloga društva sta bila nakup in oddaja panjev s satniki ter čebelarkega orodja po polovični ceni. Ta ugodnost pa je veljala samo za avstrijske, pozneje celo samo za kranjske člane, precejšnje število tujcev pa do tega popusta ni imelo pravice. Že pripravljalni odbor je v soglasju s Kmetijsko družbo določil navadni kranjski kmečki panj, opremljen s satniki, za enoten društveni panj. Ta panj so izbrali zato, ker je bil najcenejši in za prevažanje prav posebno pripraven. Panj je priredil baron Rothschütz in ga imenoval polovični podolžni panj; njegova prostornina je bila 30 l, opremljen pa je bil s satniki 14 /1/2 x 25 cm.^{p42}

Društveni panj pa je dobil velikega tekmeča v Porentovem panju, ki ga je sočasno širila Kranjska kmetijska družba. Tudi ta je namreč prav v tem obdobju začela dejavneje podpirati čebelarstvo. Iz njenih Naznanil za l. 1875 je razvidno, da je v zadnjih letih razdelila posameznikom in šolam veliko Hartingerjevih in Lacherjevih stenskih tabel, 471 Porentovih panjev, podelila 94 denarnih daril po 10-25 gld, naredila stiskalnice za med ter v tisoč izvodih ponatisnila opis Porentovega panja in ga razdelila delno zastonj, delno pa po zelo nizki ceni.^{p43}

Za nazoren prikaz čebelarjem je bila namenjena stalna razstava vsega čebelarkega orodja, ki jo je odbor že prvo leto uredil in odprl v posebni društveni sobi v Ljubljani. Zaradi neugodnih gmotnih razmer pa so morali razstavo orodja konec junija 1878 zapreti.

Društveni odbor se je že prvo leto ukvarjal z mislijo, da bi društveno organizacijo dopolnil s podružnicami. V Slovenski čebeli je člane duhovnike pozval, naj o tem povedo svoje mnenje: "Bi li ne bilo dobro, če bi se po deželi osnovala male družbe, čebelarke podružnice, kjer je pač več udov (15-20) ter bi se jim kake predpravice podelle?" Na občnem zboru l. 1875 so Jeriču naročili, naj pripravi osnutek pravil za podružnice, njihovo delo pa naj bi bilo tudi zbiranje članarine. Naslednje leto je občni zbor pretresel ta načrt; razprava pa je izzvenela nekam v prazno in zamisel je zaspala ...

Prav tako je bila odložena izvedba čebelarških tečajev za učitelje, ki naj bi jih organizirali leta 1875 v Podsmreki pri čebelnjakih društvenega predsednika, ker društvo za ta namen ni prejelo državne podpore, za katero je prosilo.

Odbor je nameraval postaviti društveni čebelnjak; kupili so že 120 panjev čebel in najeli društvenega čebelarja z letno plačo 100 gld (poleg drugih stranskih dohodkov). Zaradi izjemno neugodne letine bi društvo s čebelami imelo izgubo, zato je predsednik čebele prevzel na svoj račun. Čebelarju so službo odpovedali, vprašanje čebelnjaka pa so odložili na boljše čase ...^{P44}

Društvo si je uredilo lepo strokovno knjižnico, ki ji je celo dr. Bleiweis, vodja prvakov, "oče slovenskega naroda", podaril prvo slovensko čebelarško knjigo, Goličnikov prevod Janševega "Popolnega nauka" iz l. 1792. Ko je društvo kmalu nato zašlo v denarne težave, je predsednik prevzel na svoj račun tudi knjižnico.^{P45}

Društvo je imelo veliko stroškov z izdajanjem dveh časopisov, oddajo panjev in orodja po polovični ceni ter z nakupom razstavnega orodja, iz članarine pa je društvo prejelo le majhen del dohodkov. Zato je razumljivo, da je društvo moralo zabresti v težave in dolgove, zlasti še, ker je za leti 1874 in 1875 ni dobilo državne podpore. Poglavitni vzrok slabega gmotnega stanja društva pa je bil predvsem v majhnem zanimanju čebelarjev za njihovo društvo. Do ustanovnega občnega zbora se je vanj vključilo 185 čebelarjev, njihovo število pa se je do konca leta 1874 povečalo na 302. 23. marca 1874 je bilo v društvu 458 članov; od teh jih je 267 prejelo nemški, 191 pa slovenski časopis. Urednik Jerič se je v Čebeli pogosto pritoževal zaradi malomarnosti slovenskih čebelarjev in jih rotil, naj vendar zaradi svojega lastnega interesa pristopijo k društvu: "Rojaki! Uredništvo si ne more kaj, da bi o tej priliki ne izreklo očitno svojega začudenja o dvojni številki (267 nemških, 191 slovenskih članov, op. por.). Mutaste številke imajo včasih čudno moč in uredništvo misli, da nam slovenskim čebelarjem ob tej priliki pritisnejo gorko zaušnico. Če je prav, lepo in slavno za nas, da Nemci bodisi naših ali tujih dežel imajo večjo marljivost za Kranjsko čebelarško društvo kakor Slovenci in domačini, sami sodite! Gotovo ima malokatera dežela toliko čebelarjev, kolikor jih ima primeroma slovenska; pri društvu pa so le duhovniki in ti ne vsi, kateri bi še lahko bili, vsi drugi društvo gledajo pisano od strani, kakor bi jim nič mar ne šlo. In vendar je gotovo, da smo

pri vsi ugodnosti lege in kraja naše dežele precej zelo zaostali ter naše čebelarstvo ni na stopnji časa in napredka. Pa brez zamere!"^{P46}

Ta in podobni Jeričevi pozivi so povsod naleteli na gluha ušesa. V junijski številki letnika 1874 objavlja urednik, da je članov skoraj 600, čeprav je nekaj nestanovitnih že odpadlo, in da bo od 1. julija 1874, ko bo tudi štajersko čebelarško društvo prejelo nemški list, le-ta imel skoraj tisoč bralcev, društvo pa bo postalo eno največjih v Avstriji. Vendar navedenega števila društvo ni nikoli doseglo. Pred drugim občnim zborom (1875) je štel 546 članov, med njimi niti 200 Slovencev. Zato so urednikove besede grenke: "Le kmetovalci in nekateri učitelji so člani, drugi se bahajo z 'inteligenco', z 'denarji', ubogega kmeta pa z nevednostjo in revščino pitajo in tiste, ki mu hočejo pomagati, pisano gledajo ter se brigajo le za svoje liberalne veselice - kakšna ljubezen do ljudstva!"^{P47}

Podpora, ki jo je društvo prejelo prvo leto (državna v znesku 675 gld in 200 gld od Kmetijske družbe), je odbor zapeljala v sicer hvalevredno velikopoteznost, vendar se je to v prihodnjih letih zelo maščevalo. Iz zgodnjega obdobja društvenega obstoja je na voljo samo zaključni račun za l. 1873, iz katerega je razvidno, da je društvo že prvo leto, kljub izdatni državni podpori, končalo s primanjkljajem 410,82 gld. Denarne zadrege društva so bile očitne zlasti na drugem občnem zboru, 7. aprila 1875, in tedaj je bilo naposled sklenjeno, da je treba zaradi znižanja stroškov konec leta 1875 prenehati izdajati nemško glasilo in hkrati zvišati letno članarino na 2 gld, za učitelje, nepremožne kmete in dijake pa na 1 gld. Predsednik baron Rothschild je vodil občni zbor nepristransko; proti je glasoval le enkrat, ko je šlo za ohranitev nemškega lista, češ da glasuje kot rojen Nемец, kajti z nemškim časopisom bi želel ohraniti stik z nemškimi društvi, kljub temu pa morajo drugi kot Slovenci glasovati le za slovenski časopis. Že na občnem zboru najavljen odstop je baron Rothschild uresničil novembra istega leta. Kot v svojem poročilu o občnem zboru omenja Jerič v "Slovenski čebeli", je Rothschild načrtoval, da bi društvo postalo središče vseh avstrijskih čebelarških društev, to pa bi s primerno podporo to tudi izvedel. Pričakovane podpore ni bilo, ampak se je na obeh straneh krepilo nasprotovanje. Vzrok za njegov odstop je bilo delno tudi njegovo slabo zdravstveno stanje, predvsem pa preobloženost z delom v njegovem podjetju. Pri naštevanju domnevnih vzrokov Rothschildovega odstopa je

Jerič zelo iznajdljiv; naštel jih je več kot dovolj; zdi pa se, da niti sam ni verjel v vse!

Z Rothschtüzevim odstopom je bilo končano prvo dejavnejše obdobje društvenega delovanja. Začelo se je širokopotezno, vendar slabo finančno stanje ni dopuščalo izvedbe vseh načrtov, ampak je društvo vse bolj sililo k omejitvam in čakanju na boljše čase ...

Zaradi volitev novega predsednika je bil za 26. januar 1876 sklican tretji občni zbor. Na njem so sklenili tudi spremeniti društvena pravila. Društvo se je odslej imenovalo "Slovensko društvo za umno čebelarstvo", občne zборе je bilo treba pripraviti vsako leto, člani odbora pa so odslej izvoljeni za le eno leto. Za novega predsednika je bil izvoljen Jerič, za podpredsednika Souvan, v odbor pa so prišli O. Salv. Pintar, župnik A. Jugovic in odvetnik dr. Ahačič. Spremenjena pravila je deželna vlada potrdila 10. marca 1876, pod št. 1704.^{p48}

Novi odbor je od prejšnjega prevzel približno 880 gld dolga, in to je zaviralo vsako živahnejše delovanje društva, tako da je redno izhajala samo še "Slovenska čebela". Kljub temu je društvo l. 1876 oddalo 15 panjev po znižani in 31 po polni ceni. Na društveno prošnjo za podporo je kmetijsko ministrstvo odgovorilo, da je pripravljeno podpirati le ona društva, ki so povezana s kmetijskimi družbami. Na seji odbora, na kateri so obravnavali to temo, se niti en odbornik ni strinjal s predlogom, da bi se čebelarско društvo združilo s kmetijsko družbo, ampak je odbor soglasno menil, da je treba ohraniti samostojno čebelarско društvo. V zvezi s tem pa je odbor izrazil pripravljenost, da se o vseh stvareh predhodno sporazume s Kmetijsko družbo. Glede na to, je kmetijsko ministrstvo izjavilo, da zadostuje, če le Kmetijska družba odobri in priporoči društveno prošnjo za podporo ter da je poučena, za katere namene je državna podpora porabljena. Trditev barona Rothschtüza, da se je dotlej samostojno društvo konstituiralo le kot podružnica Kmetijske družbe, torej ni točna. Na četrtem občnem zboru, 23. januarja 1877 - udeležilo se ga je 14 čebelarjev - je bil vnovič izvoljen stari odbor. Sklenili so, da panjev in orodja ne bodo več oddajali po polovični ceni toliko časa, dokler bo društvo zadolženo. Posledica tega sklepa je bila, da je nekaj članov izstopilo, s tem pa so se dohodki še bolj zmanjšali in društvo ni moglo več redno plačevati niti tiskarskih stroškov. Zato so odpravili še zadnjo ugodnost društva, namreč brezplačno delitev semen medovitih rastlin.

Na petem občnem zboru, 6. maja 1878, je bil na položaj umrlega O. Salv. Pintarja v odbor izvoljen ljubljanski trgovec Jernej Jemec s Tržaške ceste.^{p49}

Za leto 1878 je društvo prejelo 200 gld državne podpore za čebelarška predavanja, ki naj jih priredi po podeželju, na podlagi žreba pa naj čebelarjem razdeli tudi nekaj čebelarškega orodja. Društvo je priredilo šest takih predavanj ali "zborčkov", kakor so jih imenovali in sicer: v Št. Rupertu 4. avgusta, na Igu 10. avgusta (sejem za čebele!), v Kamniku 13. avgusta, v Hotederžici 1. septembra, v Ribnici 8. septembra in v Trnovem pri Ilirski Bistrici 15. septembra. Predavanja so bila popoldne, urednik Jerič pa je ocenil, da se je teh shodov skupaj udeležilo 300 čebelarjev. Najprej je bilo predavanje o novem načinu čebelarjenja s premičnimi sati, po razdelitvi izžrebanega čebelarškega orodja med poslušalce pa je sledil še govor o čebelarškem pravu. Društveni odbor je upal, da bo s temi prireditvami pridobil večje število novih članov, oglasilo pa se jih je celih pet. "Res, čez preveliko gorečnost za umno čebelarstvo se pri nas nikakor ne moremo pritoževati", meni hudomušni Jerič, "... vendar nekaj sadu so ti sodi nedvomno obrodili, če drugega ne, so čebelarji nove panje in orodje vsaj videli." K stroškom za zborčke je moralo društvo svojega doplačati 29 gld.

Vsa društvena dejavnost je bila pozneje omejena le še na izdajanje društvenega glasila, a tudi tega so v letih 1879-1881 izdajali v manjšem številu izvodov in v skrčenem obsegu. Predsednik Jerič je l. 1876 čebelarje obvestil, da namerava izdati čebelarško knjigo, ki bi jo po posameznih delih prilagal "Slovenski čebeli", seveda, če se bo prijavilo dovolj novih članov. Na ta poziv se jih je prvo leto prijavilo 19, naslednje leto pa 15 novih članov, kljub temu pa se dohodki društva niso toliko povečali, da bi to lahko plačevalo tiskarske stroške, približno 500 gld. Jerič je nato poskusil s prednaročili, uspeh - 12 naročnikov. Končno je l. 1878 društveni odbor odločil, da bo knjigo izdajal kot brezplačno prilogo "Slovenski čebeli", ta pa bo v skrčenem obsegu izhajala le na štirih straneh. Prva pola Jeričeve knjige "Navod za umno čebelarstvo" je bila priložena 3. številki letnika 1879; istega leta pa sta izšli še dve poli.

Vsega je izšlo le šest pol "Navoda", kakor pravi Jerič, nekaj zaradi pomanjkanja sredstev, nekaj pa zaradi pomanjkanja časa, "ker je predsednik, ki je hkrati tudi urednik, preobložen še z drugim delom. Po smrti O. Salv. Pintarja nima po-

močnika, ki bi namesto njega pregledal ali napisal vsaj en članek."

Društvu so podaljševale življenje državne podpore. V letih 1876 in 1877 je prejelo po 200 gld, za l. 1877 je društvo poleg tega prejelo še 200 gld od kranjskega deželnega odbora. Naslednja tri leta je državna podpora izostala, za l. 1881 je bila 280 gld, za l. 1882 pa 150 gld; zadnji dve leti je še Kranjska hranilnica podelila po 50 gld podpore. Članstvo je svoje prispevke zelo neredno plačevalo, tako da je bil dolg članov vedno precejšen. L. 1881 so nekaj zaostale članarine izterjali, ker je odbor zagrozil z neko ministrsko odredbo, kljub temu pa je ostalo neporavnanih še skoraj 150 gld. Gospodarsko stanje in denarno poslovanje društva v teh letih je razvidno iz razpredelnice II., sestavljene po društvenih letnih računih, objavljenih v Slovenski čebeli.

Stanje društva je razvidno tudi iz različnih opomb predsednika Jeriča v društvenem glasilu: "Kljub vsemu prizadevanju društvo ne more podreti nemarnosti in pri udih in neudih premagati. Kadar bo podpora nehala, bo nehala tudi društvo." "Šestletni poduk v Slovenski čebeli, ki je imela več bralcev kot naročnikov, razdelitev skoraj 600 panjev, štiri leta trajajoča razstava orodja, na stotine pisnih pojasnil na vprašanja itd. ne bo ostalo brez vsega učinka in uspeha. Storilo bi se več, a vsa leta smo se morali boriti s pomanjkanjem ..."

"Prosimo ude, naj nam zvesti ostanejo in še katerega novega uda pridobijo, ker bi sicer znalo novo leto tudi zadnje leto za čebelarstvo postati." "Če se razmere ne izboljšajo, moramo, kakor neradi, vendar odločno reči: Društvo in 'Čebela' živita zadnje leto."

V svojih "Mislih o novem letu 1881" pa pravi Jerič: "Misli urednika so žalostne in se dotikajo rahlega obupa. Ravno tako kakor 1873. Te dve leti si roke podajati, npr. kakor konec in začetek. Takrat se je društvo snovalo. Šele julija se je dete rodilo in je prvi list "Slovenske čebele" izšel, a se je le izdelal cel letnik. Zdaj poteka prva polovica rožnika, pa izdajamo šele prvo številko. Začetek in konec se dotikata! Že osem let je od tedaj, a vendar smo s peščico udov tam, kjer smo bili pred 8 leti, te kako kopo jih je manj. Drugod dobrotniki, pospeševalci, pri nas vse spi, prezira in se nam posmehuje; veliko udov list ves čas prejema, pa so le eno ali dve leti plačali, ali je potem zameriti, če uredniku up upade? Če si nočemo sami pomagati, kdo nam bo pomagal!!!"^{P51}

Na šestem občnem zboru, 24. novembra

1881, je bil spet izvoljen stari odbor. Razpravljali so o nadaljnjem obstoju društva. Vsi zborovalci so enotno menili, da bi bilo škoda, če bi društvo prenehalo delovati, ker ni upanja, da bi ga kmalu spet kdo obudil, tako pa izhaja vsaj časopis in obstaja podlaga za morebitno poznejše uspešnejše delo. Zadnje upe je društveni odbor stavil na učitelje. V društvenem glasilu jim je Jerič postavil za zgled njihove nemške tovariše, ki jim je uspelo zelo razviti nemško čebelarstvo, z nekaterimi izjemami pa so vsi uredniki čebelarskih časopisov in pisci strokovnih knjig učitelji. Slovenski učitelji naj bi jih vendar posnemali. To se je res zgodilo, žal, šele dvajset let pozneje! Kot vzrok, da se čebelarji niso bolj oprijeli svojega društva in naprednejšega čebelarjenja, Jerič navaja, "da se slovensko ljudstvo rado starega drži in novo reč z nezaupanjem gleda in podpre delo šele, ko dobiček očitno vidi ... Saj so morali nekdanj z biriči ljudi siliti, da so krompir sadili, brez katrega bi sedaj skoro živeti ne mogli."

Po preosnovi društva l. 1875 je ostalo v društvu 181 slovenskih članov, njihovo število se je do konca 1876 povečalo na 217 in l. 1877 na 230 vpisanih članov. Od 235 članov l. 1878 je bilo 145 Kranjcev, 34 Štajercev, 32 Primorcev, pet Korošcev, šest Hrvatov, šest Nemcev (ki so prejeli časopisa) in sedem drugih. Po poklicu je bilo 87 duhovnikov, 23 učiteljev, 81 kmetov, sedem graščakov, trije so končali ljudsko šolo, dva sta bila profesorja, dva svečarja, trije obrtniki, 13 častnih članov, deset ustanovnikov, štiri izvode pa so dajali v zamenjavo. Leta 1880 je društvo štelo 216 članov; med letom jih je več izstopilo kot pristopilo in 69 jih ni poravnalo svojih članskih obveznosti. Sploh je opaziti veliko razliko med številom vpisanih članov in tistimi, ki so članarino res plačali. Gibanje članov-plačnikov je razvidno iz razpredelnice III, ki je sestavljena po podatkih Slovenske čebele.^{P52}

Zadnja štiri leta je "Slovenska čebela" izhajala z zamudo, ta pa se je stalno povečevala, tako da so 9., 10. in 11. številka zadnjega letnika (1882) izšle šele konec avgusta 1883. V 11. številki se je Jerič nekako izpovedal, hkrati pa razpisal svojevrsten plebiscit oziroma postavil čebelarjem pravi ultimatum, datiran s 16. avgustom 1883. V njem med drugim pravi: "Zadnja številka za prejšnje leto in prva za tekoče sledita v kratkem in potem prej ko mogoče vse, če bodete Vi hoteli! ... Premnoga opravila za Katoliško tiskarno in Slovenca, katerega uredništvo sem moral lani prevzeti, potem delo za Kmetijsko družbo in še drugo mi je toliko opravil nakladalo, da sem

komaj zmagoval. Zato je nastalo v preteklih letih večkrat kako zakašnenje listov, ker se pri vsej delavnosti podvojiti nisem mogel. Če sem se v tem motil, da sem Slovensko čebelo odložil, ker se mi je snovanje dnevnika in lastne tiskarne imenitnejše in potrebnejše zdelo, oprostite in ne zamerite... Kako mislim s Slovensko čebelo za bodoče, sem že povedal. Da pa vem, naj delam ali ne, mi morate Vaše misli povedati: zadostuje plačilo članarine do konca avgusta. V nasprotnem slučaju mi bo to znak, da Vam list več ne ustreza, da naj torej nehata Slovenska čebela in društvo, Sicer mislim, da bi bilo to škoda, a vendar okoliščine me silijo, da moram odločitev Vam prepustiti. Odločite torej, kako veste, da bo prav!... Kako boste odločili, Vam bom naznanil po okoliščinah, ali v letošnjem zadnjem ali v prvem listu prihodnjega leta."^{p53}

V dvanajsti in zadnji številki "Slovenske čebele" ne najdemo niti besede o odgovoru slovenskih čebelarjev na Jeričev ultimatum. Pa tudi to je bil odgovor! In Jerič je ukrepal ...

Da bi društvo vendarle še rešili propada, so l. 1883 ponudili predsedništvu baronu Rothschildu, vendar je ta ponudbo zavrnil. Društvo je životarilo naprej, kljub temu da je bilo medtem na Jesenicah že ustanovljeno novo "Čebelarstvo in sadjerejsko društvo". Kakor je razvidno iz pritožbe, ki jo je novo društvo zaradi neprejemanja državne podpore 9. novembra 1884 naslovilo na Kmetijsko družbo, je Jeričevo društvo tedaj obstajalo vsaj po imenu. V tej pritožbi pravi odbor novega društva med drugim: "Po Vašem dopisu št. 894 od 16. IX. t.l. je podporni odbor 150 gl'd podpore poljedelskega ministrstva v napredek čebeloreje razdelil obema obstoječima društvoma na Kranjskem, vsakemu polovico. Prisiljeni smo priznanju podpore staremu društvu nasprotovati, ker staro društvo 1884 ni nič naredilo za povzdigo čebelarstva. Ono ima komaj 20 članov. Sedaj je na papirju in njegov list je z zadnjo številko 1882. nehaj izhajati. Sploh je že znano, da ima staro čebelarstvo društvo dolg, pa podpora, katera je za povzdigo čebeloreje podeljena, se ne sme v pokritje dolga obračati. Zato prosimo, da se podpora tistemu društvu neprikrajšana podeli, ki za povzdigo čebeloreje v resnici kaj stori in bo tudi v prihodnje po številu svojih udov kaj storiti in delovati mogla."^{p54}

In to je tudi zadnja sled iz poslednjih dni življenja prvega našega čebelarskega društva, saj je kmalu potem na tihem in neopaženo ugasnilo.

Če se ob sklepu ozremo na celotno prizade-

vanje čebelarskega društva, vidimo, da je ob sodelovanju nekaj vnetih mož kljub majhnim in pomanjkljivim sredstvom, s katerimi je razpolagalo, vendar znatno pripomoglo k uvedbi naprednejšega načina čebelarjenja pri nas. Opravljeno delo: Deset letnikov Slovenske čebele, razdelitev 600-700 sodobnih panjev, veliko novejšega čebelarskega orodja in točil, nekaj predavanj in drugo drobno delo, je vsekakor ugodno vplivalo ter pustilo za seboj vidne sledove napredka in trdno podlago, na kateri je lahko mlajša generacija z večjim uspehom gradila naprej. Društvu gre v prvi vrsti zasloga, da je širše čebelarske kroge seznanilo s sodobnimi izboljšavami, izumi in splošnim napredkom naše stroke, predvsem s premičnim satjem in točilom. Izjema so bile le satnice, saj so bile pri nas uvedene šele pozneje. S svojimi stremljenji društvo seveda ni moglo v celoti uspeti, ker je začelo orati trdo ledino, in to v obdobju, ko splošne in družbene razmere, v katerih sta živela naš kmet in obrtnik, tega še niso dopuščale. Po kmetijskih družbah, edinih strokovnih združenjih, ki so tedaj obstajale, je povečini še vedrila in oblačila gospoda in veleposest, kmet se je šele prebujal in povečini z nezaupanjem opazoval početje gospode. Obžalovati je, da je društveni odbor spregledal pomembnost čebelarskih tečajev za učitelje, v katerih bi brez dvoma našel dobre sodelavce. Društvo bi ob njihovi pomoči deželo laže prepredlo z mrežo podružnic, prek katerih bi se laže uveljavljale društvene težnje, to pa bi zagotovilo tudi obstanek društva. Ne glede na to pa je gotovo, da je bil ta organizacijski pojav čebelarjev v sedemdesetih letih minulega stoletja dober zgled mlajšemu rodu in da je precej pripomogel k močnejši volji čebelarjev po trdni strokovni organizaciji in posredno ustvaril - naše zdajšnje čebelarstvo.^{p55}

Slovenski čebelarji so od leta 1873 sicer imeli svoje društvo, vendar to konec osemdesetih let ob peščici članov pravzaprav ni več delovalo. To je skušalo izrabiti dunajsko nemško čebelarstvo in začelo stegovati svoje kremplje proti jugu. Grozila je nevarnost, da pod svoj vpliv spravi tudi slovenske čebelarje. Prav s tem namenom so 23. septembra 1882 tudi ustanovili eno prvih podružnic tega društva v Trbižu.^{p55}

Ta neuspeh pa čebelarjem ni zmanjšal poguma. Že l. 1882, ko je prvo društvo v resnici še obstajalo, se je na Gorenjskem pojavilo gibanje za ustanovitev novega društva, vendar na širši podlagi. Pospeševalo naj ne bi samo čebelarstva, temveč tudi sadjarstvo.^{p57}

Akcijo je sprožil tovarniški uradnik z Jesenic Janez Modic in začel nagovarjati čebelarje in sadjarje v radovljiškem okraju, naj se združijo v društvo. Za ta namen so 4. marca 1883 sklicali prvo zborovanje v Lescah. Na shodu je Modic govoril o čebelarstvu.^{p68} Sklenili so ustanoviti "Čebelarstvo in sadjarsko društvo za Kranjsko". Navzočih je bilo 70 čebelarjev in sadjarjev.^{p69}

Ustanovni občni zbor so 20. maja istega leta pripravili v Lescah, udeležilo pa se ga je 60 članov. O sadjarstvu je predaval Ernest Kramar. Za prvega društvenega predsednika je bil takrat izvoljen Janez Modic. Že na tem zborovanju je naznanil, da bo začel izdajati društveno glasilo. In res je oktobra 1. 1883 izšla prva številka "Slovenskega čebelarja in sadjerejca", v njej pa so bila objavljena tudi društvena pravila. Ta list je izhajal redno vsak mesec. Njegov urednik je bil do oktobra 1884 Ernest Kramar, ki je bil takrat imenovan za kmetijskega potovalnega učitelja v Gorici (pozneje je prevzel vodstvo Kmetijsko kemijskega zavoda v Ljubljani). Za Kramerjem je prevzel uredništvo Franjo Jeglič, učitelj na Dovjem, to pa je ostal do konca julija 1889.^{p60}

Pod Modičevim vodstvom je mlado društvo razvilo za takratne razmere prav živahno, sicer povečini v gorenjski kot usmerjeno dejavnost. Članom je pomagalo pri prodaji in nakupu čebel, medu, voska in sadja po primerni ceni, jim stalo ob strani z nasveti ter jih oskrbovalo s panji in sadnimi drevesi po znižani ceni.^{p62}

Že leto pozneje (1884) je v Lescah priredilo čebelarstvo in sadjarsko razstavo ter jo povežalo s praznovanjem 150. obletnice rojstva Antona Janše in z odkritjem spominske plošče na njegovi rojstni hiši na Breznici. Na razstavi so čebelarjem kot novost prvič pokazali točenje medu s točilom.^{p63}

Pozimi 1884/85 sta Modic in nadučitelj Maier na jeseniški šoli vsako nedeljo popoldan predavala o čebelarstvu in sadjarstvu.^{p64} Modic je nameraval za leto 1886 izdati celo čebelarjski koledar, a se zanj ni prijavo dovolj naročnikov. Društvo je ves čas svojega obstanka (do julija 1889) izdajalo svoje glasilo, mesečnik "Slovenski čebelar in sadjerejec", njegov urednik pa je bil Fran Jeglič, sicer učitelj na Dovjem (1856-1935). Društvenikom so brezplačno razdelili knjižico, ki jo je sestavil Fran Jeglič, z naslovom "Kako se med in vosek koristno uporabita". Čeprav se je zanimanje za skupno korist med člani povečalo, društvo v svojih naporih za čebelarjski napredek le ni povsem uspelo. Dušilo se je v podobnih težavah kot prejšnje (Ljubljansko); število članstva

se je zmanjševalo, tudi pričakovane denarne podpore oblasti pa ni bilo.^{p66}

Razprtije med vodilnimi možmi so zelo ovirale društveno delo. Poleg predsedovanja društvu je bil Modic še izdajatelj in sodelavec glasila "Slovenski čebelar in sadjerejec", ki so ga razpošiljali z Jesenic. Ob takšnih priložnostih je Modic s tem delom zaposlil celotno družino (imel je šest otrok). Toda tudi skupnemu društvu čebelarjev in sadjarjev je primanjkovalo pravih sodelavcev. Prejšnje čebelarstvo društvo so povečini podpirali duhovniki, zdaj pa je Modicu uspelo razširiti krog sodelavcev tudi na učiteljstvo, in to ga je v precejšnji meri tudi podpiralo pri delu. Zaradi različnih okoliščin je Modic vendarle omagal. Začel je zanemarjati službo, svojo čebelarstvo trgovino in društveno delo, tako da je moralo društvo 1. 1889 zapreti svoja vrata. Ko je ostal še brez službe, se je stanje še poslabšalo. Leta 1892 je zapustil svoje imetje s hišico na Savi pri Jesenicah ter odšel neznanu kam.^{p69}

Skrb za pospeševanje čebelarstva je prešla spet na Kmetijsko družbo in ta je bila takrat po zaslugi njenega tajnika Gustava Pirca učinkovitejša.^{p70}

Čebelarjski sejmi so bili naša folklorna posebnost. V 18. stoletju je bilo čebelarstvo na Slovenskem že lepo razvito, cvetela je tudi trgovina z medom in voskom. Ponekod, predvsem v krajih brez dobre jesenske paše, so kmalu imeli presežke čebeljih družin, to pa je tudi spodbudilo potrebo po prodaji vsakoletne prireje. Vloga posrednika pri kupčijah z živim in mrtvim blagom so tedaj na našem podeželju imeli izključno živinski in kramarski sejmi, na katerih so se ob določenih dneh zbirali prodajalci in kupci. V prvih desetletjih minulega stoletja ali tudi nekaj prej so tak način menjave blaga prevzeli tudi čebelarji. Znani so bili zlasti čebelarjski sejmi na Igu in v Kranju. Na dan sv. Lovrenca (10. avgust) so čebelarji z dolenskih in notranjskih hribov navozili ali znosili na Ig včasih tudi do 3000 panjev čebel, zložili tam svoje blago v skladanice ter pričakovali kupce. Pri kupčiji in ceni je precej odločala čebelarjska letina in to, kako je obetala skorajšnja paša na ajdi. Podjetni prekupčevalci so na sejmu kupili veliko čebeljih družin, jih prepeljali na ajdo, nato pa z večjim ali manjšim dobičkom oddali medičarjem; seveda so bili pogosto tudi razočarani. Na ižanskih čebelarjskih sejmih so kupčevali tudi z medom, toda le na debelo, v sodih. Neprodane družine so čebelarji pustili kar na sejmišču do prihodnjega sejma, ki

je bil pet dni pozneje (veliki šmaren), ko so jih skušali oddati za vsako ceno. Sejmi so začeli izgubljati svoj pomen zaradi razmaha čebelarstva izvozne trgovine, saj je ta sproti prevzemala vse presežke čebeljih družin, in zaradi razvoja železnice, ki je omogočila in olajšala izmenjavo blaga. Tudi nepoštenost čebelarjev - sejmarjev, ki so se pač skušali iznebiti predvsem slabičev, je pripomogla, da so prišli sejmi na slab glas in začeli nazadovati. Tako je bilo leta 1874 na prvem izjanskem sejmu 400 panjev, na drugem pa 238 panjev; leta 1875 so zbrali približno 500 panjev, leta 1882 pa že 750 panjev. Po letu 1890 so čebelarji sejmi naglo pešali in kmalu sploh prenehali.

Na zadnji čebelarji sejem na Igu leta 1899 so čebelarji pripeljali približno 200 panjev čebel. Kupčija je bila slaba, cena pa temu primerna. Plačevali so 1,65 do največ 2 goldinarja za kranjiča.^{R4}

Na boljšem glasu so bili čebelarji sejmi v Kranju, kjer so jih pripravili od 1. do 4. avgusta. Prodajalci panjev tam niso zlagali na tla, ampak so jih puščali kar na vozovih; kupec je moral prevzeti ves tovor, čebelar pa mu ga je zapeljal kar na dom ali pa na pašo v ajdo.^{R5}

Drugačen namen pa je imel ljubljanski čebelarji ali češpljev sejem. Čebelarji - včasih po več sto - so se zbrali na prvi ponedeljek po malem šmarnu (8. septembra) na trgu pred mostom (Tromostovje) oziroma na zdajšnjem Prešernovem trgu in se dogovorili o prodajni ceni medu oziroma zažveplanih kranjičev z vso vsebino. Odposlanci čebelarjev so hodili od medičarja do medičarja in se pogajali za ceno. Potem so javno razglasili tistega, ki je ponujal najvišjo ceno, in k njemu so čebelarji po podiranju družin vozili svoje blago.^{R6}

Ob donosnem navadnem čebelarstvu sta se razvili dve samostojni obrti: svečarstvo in lectarstvo. Na svečnico in za dan mrtvih so svečarji prodajali prave umetnine iz voska, lectarji pa so znali peči okusne medenjake in tako imenovan lect, nekakšen kruh iz medu in ajdove moke. Posebno so bili v čisljih "škofjeloški kruhki", ki so jih izdelovali lectarji iz Škofje Loke v nekakšnih lesenih modelih.^{R12}

Gospodarski napredek zadnjih desetletij ob prelomnici stoletja je slovenskemu čebelarstvu povzročil precejšnje težave in nevšečnosti. Najprej se je pojavil v trgovini trsni sladkor iz čezmorskih krajev, pozneje pa še domači iz sladkorne pese. Ta je postal velik tekmeč dotlej edinemu sladilu - medu. Bil je za polovico cenejši

od medu, poleg tega ga je bilo mogoče dobiti ob vsakem času v poljubni množini, shraniti pa ga je bilo mogoče kar v papirnatih vrečkah. Kmalu potem so začeli po hišah za razsvetljavo uporabljati petrolejke, ki so svetile precej bolje od voščenihih sveč. Ko so se pojavile še sveče iz stearina, nekega stranskega proizvoda pri predelavi nafte, se je zelo znižala tudi cena voska. Smrtni sunek pa je zadel kranjiče, ko so začeli uvajati panje s premičnim satjem. Najprej so jih nadomestili "dzierzonirani" kranjiči, pozneje pa so še te izpodrinili novi panji iz tujine. Vnel se je srdit boj za prednosti tujih panjev. Končno je čebelarji strokovnjak slovenskega rodu Žnideršič ustvaril listovni panj po Albertijevem sistemu in ga prikojil za naše pašne razmere. Dobili smo nov panj, vendar je bil prirejen izključno za čebelarjenje na med. S poznejšimi izboljšavami je postal ta panj tako rekoč idealen panj za prevažanje na oddaljena pasišča.^{R16}

Prva svetovna vojna je skopala grob čebelarjenju s kranjiči. Pretrganje stikov z zunanjim svetom je onemogočilo vsakršno trgovanje s čebelami. Po končani vojni pa so nove meje postale visoke carinske ovire. V srednji Evropi, kamor smo dotlej izvažali največ čebel, so nastale mlade države, ki so z različnimi predpisi ovirale uvoz tujih čebel. Doma smo se oprijeli AŽ panja, tako da je ta sčasoma postal naš novi ljudski panj. Kolikor bolj se je širil, toliko bolj je spodrival kranjiča, dokler ga ni povečini izrinil.^{R18}

Z ustanovitvijo plemenilne postaje v Kamniški Bistrici smo nameravali iz prvovrstnega materiala, kot je bila naša kranjica, vzgojiti tako plemo, da bi ustrezalo novim potrebam velikega panja za pridobivanje medu. Vendar tej nalogi nismo bili kos, kajti zaradi težnje po vedno večjih donosih na tujih pasiščih ni bilo časa za intenzivno delo pri vzreji matic. Tokrat bi morali pustiti Gorenjsko, od koder bi dobivali zgodnje roje s svežo krvjo, nedotaknjeno. Po prvi svetovni vojni je Jan Strgar zaman opozarjal, da moramo ohraniti naš stari ljudski panj - kranjič kot podlago za pridobivanje kranjskih matic. Sam ga je v svoji svetovno znani trgovini z maticami imel prav do svoje smrti.^{R19}

Novo obdobje pa se je začelo z ostrim nasprotovanjem lagodnemu čebelarjenju v kranjičih, pri katerih je ljubezen do čebele prenesla tudi manjše donose.

Brez čebelarkega društva nismo dolgo ostali. Naši čebelarji so spoznali, da brez čebelarke organizacije ni mogoče računati na napredek čebelarstva. Ker pa je bil v vodstvu Kmetijske družbe za Kranjsko tedaj zaveden Slovenec Gus-

tav Pirc, je bilo organiziranje novega slovenskega čebelarskega društva še lažje.^{T11}

Kot tajnik je imel Pirc vpogled v celotno delovanje Kmetijske družbe in tako je videl, da so sredstva vlade kot subvencija za pospeševanje čebelarstva ostala vsako leto neizrabljena.^{T13}

Ta denar je bil strogo namenski, torej ga niso niti mogli niti smeli porabiti za druge namene. Če bi ustanovili čebelarsko društvo, bi se v organizaciji gotovo našli možje, ki bi znali to podporo pravilno izrabiti.^{T15}

Tedaj je na Matelovi domačiji v Trnovem pri Ljubljani gospodaril Peter Pavlin.^{T6} Postavil si je velik čebelnjak in na veliko čebelaril. Poleg kranjčev je imel tudi veliko število "Dzierzonovanih kranjskih panjev". Kot dvajsetletni mladenič je bil že član "Kranjskega društva za umno čebelarstvo".^{T7}

Ko je to zaspalo, se je takoj vpisal v novo "Čebelarsko in sadjarsko društvo" s sedežem na Jesenicah. Ko je leta 1889 zaspalo tudi to društvo, se je okoli Pavlinovega čebelnjaka zbiralo vedno več čebelarjev iz bližnje in daljne okolice Trnovega.^{T8}

Peter Pavlin je bil tedaj eden izmed najnaprednejših čebelarjev pri nas. Ko se je leta 1885 v Ljubljani naselil znameniti ameriški čebelar Frank Benton, ki je vzrejal kranjske matice in jih pošiljal po svetu, se je Pavlin hitro seznanil z njim.^{T9}

Benton ga je uvedel v mikavnost modernega čebelarstva in mu dokazoval pomanjkljivosti panjev majhne mere. Pridobil ga je za čebelarjenje v Langstrothovih panjih.^{T10}

Pavlinov čebelnjak je zato postal zbirališče vseh naprednih čebelarjev. Tam se je verjetno končno porodila tudi misel o potrebi čebelarske organizacije.^{T11} To zamisel je potem Peter Pavlin posredoval Kmetijski družbi. Tajnik društva Pirc ga je pri tem podprl in sam sklical sestanek čebelarjev, na katerem bi se dogovorili za ustanovitev čebelarskega društva. Vabilo je objavil v društvenem glasilu.^{T14} Čeprav je bilo zanimanje za novo društvo veliko, tistih, ki bi hoteli delati v odboru, ni bilo veliko.^{T15}

Sestanek 8. novembra 1897 se je udeležilo komaj slab ducat čebelarjev.^{T16} Po pozdravnem nagovoru je Pirc povedal, kako lahko Kmetijska družba pomaga slovenskemu čebelarstvu, svedea le, če bodo čebelarji organizirani v čebelarskem društvu.

Navzoči so se povsem strinjali s Pirčevim predlogom za ustanovitev društva in sklenili sklicati ustanovni občni zbor. Na zboru izvoljeni odbor naj bi povabil k sodelovanju čebelarje s celot-

nega slovenskega ozemlja, sprejemal člane, izvedel organizacijo ter izdajal svoje društveno glasilo.^{T17}

Peter Pavlin je predlagal, naj se vodstvo čebelarskega društva posveti organizaciji članstva, uredniški odbor pa le urejanju časopisa. Za prvega urednika je predlagal nadučitelja Frančiška Rojina, ki je služboval v Šmartnem pod Šmarno goro.^{T18}

Kje in kako se je Pavlin seznanil z Rojino, ni znano. Moral pa ga je dobro poznati, če ga je predlagal za urednika. Z obema predlogoma so se navzoči strinjali. Ustanovni občni zbor "Slovenskega čebelarskega društva za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko s sedežem v Ljubljani" je na sestanku čebelarjev 24. januarja 1898 potrdil sprejete sklepe.^{T19}

Februarja pa je beli dan že zagledala prva številka novega časopisa, imenovanega "Slovenski čebelar". Bila je dokaj skromna, tiskana na polovici pole, niti sešita niti obrezana ter brez ovitka. Naslovna vinjeta je bila nekam tuja in ni kazala nobene domače poteze. Urednik Frančišek Rojina, nadučitelj v Šmartnem pod Šmarno goro, je v uvodnem članku poročal o ustanovitvi društva in novorojenčka z nekaj besedami pospremil na njegovo življenjsko pot. Med drugim pravi: "Kot skrbe čebele za svojo matico, ki jo pitajo z najboljšo hrano, tako skrbimo tudi čebelarji za svoj list in mu pošiljamo članke o naprednem čebelarstvu. V listu se bomo pomenili in posvetovali, kako nam bo umno čebelariti, da bomo imeli od čebel ne samo veselje in zabavo, temveč tudi kolikor mogoče velik dobiček."^{T20}

V nadaljevanju poziva zlasti učitelje in duhovnike, naj čebelarjem pojasnijo pomen in namen društva. Poleg raznolikosti in društvenih sporočil sta bili že v prvi številki tudi stalni rubriki "Vprašanja in odgovori" in "Dopisi".^{T21}

Okrog "Čebelarja" se je kmalu zbrala sicer majhna, vendar navdušena skupina sotrudnikov, ki so potem dolgo vrsto let odločilno posegali v naše čebelarske razmere. Že v prvi številki je nastopil J. Jurančič, v deseti pa A. Žnideršič. V svojem prvem članku "Naše čebelarjenje" priporoča enotno mero, zavrača ameriški panj ter priporoča Gerstungove panje in nauke. Že prvi letnik časopisa je dokazal, da ima "Čebelar" dovolj možnosti za neoviran razvoj in napredek.^{T23}

Pojavili so se novi sotrudniki, ki so sodelovali krajši ali daljši čas: Lapajne, Lampe, Peter, Lakmayer, Kurbus, Kosi, J. N. Babnik, Bukovec, Zirkelbach, Humek, Vodopivec, Strgar, Černež,

Kašča, Lukman, Peternel, Debevc, Ločnikar, Vidmar, Šega in še številni drugi ...^{T24}

Največ zaslug si je "Čebelar" pridobil s širjenjem AŽ panja. Že leta 1910 je objavil prvi opis tega panja. Obe naslednji desetletji ga je vztrajno in neumorno priporočal ter vselej in povsod vneto zagovarjal, kadar koli se je oglasil kak nasprotnik ali nezadovoljnej. V obdobju med obema vojnama je posebno pozornost namenjal vzreji matic, plemenskemu odbiranju in prevažanju čebel na pašo.^{T26}

Rojina pa ni bil samo urednik društvenega lista, ampak tudi, zlasti prva leta, osrednja osebnost društva, ki je tudi usmerjala društveno delovanje. Bil je namreč edini, ki je bil odlično podkovan tako v teoriji kot v praksi. Društvo se je nekaj let spopadalo z različnimi krizami. Vselej je bil Rojina tisti, ki je vzel križ na rame in tako dolgo romal od Poncija do Pilata, prosil, pregovarjal, poravnava nesoglasja in vzpodbujal omahljivce, da je voz spravil spet na pravi tir. Vse te nehvaležne posle je opravljal zgolj iz ljubezni do društva in čebelarstva.^{T28}

Vse to, kar je spravilo na kolena "Slovensko čebelo" in "Slovenskega čebelarja in sadjerejca", ter še veliko drugega je Rojina rešil in odstranil z voljo, vztrajnostjo in doslednostjo. Vprašanje je, ali se je Pavlin sploh zavedal, kakšnega moža je predlagal za urednika.^{T30}

Razvoj "Slovenskega čebelarja" in čebelarškega društva bi lahko zasledovali in preučevali tudi po obdobjih "vladanja" njegovih urednikov, kajti konec koncev je časopis le to, kar iz njega napravi njegov urednik. V ospredju je zlasti prvi urednik Frančišek Rojina, ki je uredniške posle vodil 21 let. Za njim je list šest let urejal zaslužni propagator AŽ panja M. Humek; nato pa do leta 1945 A. Bukovec.^{T35}

Osrednje čebelarško društvo je začelo leta 1905 ustanavljati svoje podružnice. Tako se je že do leta 1909 občutno povečalo število njegovih članov; predvsem pa je v tem obdobju priredilo veliko shodov, predavanj in večdnevni tečajev. Led nezaupljivosti med našimi konservativnimi ljudmi je bil prebit in položen je bil trden temelj uspešnega razvoja društva in našega čebelarstva.^{T37}

Leta 1908 je Mohorjevo društvo v Celovcu izdalo drugo ter za takratne razmere kar obsežno in tehtno čebelarško knjigo in hkrati prvi dobro urejen učbenik v našem jeziku: To je bil Umni čebelar izpod peresa Fr. Lackmayerja (1863-1946). Knjiga je izšla v nakladi 84.389 izvodov ter prišla domala v sleherni slovensko hišo. Tako

visoke naklade ne bo dosegla nobena slovenska čebelarška knjiga, pa naj jo izda kdor koli. V drugi, nekoliko okrajšani izdaji, ki je izšla leta 1922, je pisec upošteval novejšje pridobitve in tudi AŽ panj.^{T42}

Posebno prva knjiga je še kako vplivala na število organiziranih čebelarjev. V čebelarške vrste pa je vnesla dvom o uspešnosti čebelarjenja v panjih z nepremičnim satjem.^{T46}

Leta 1910 je Anton Žnidaršič (1874-1947), velečebelar in izvoznik čebel v Ilirski Bistrici, v Slovenskem čebelarju opisal svoj novi panj. Ta (AŽ-panj) je imel veliko prednosti pred dotodanjim in čebelarjem je bil takoj zelo všeč. Ob vsestranski in krepki podpori društvenega odbora ter močni ustni in pisni propagandi se je hitro razširil ter v pičlem desetletju domala izpodrinil vse druge vrste panjev s satniki, ki so bili tu in tam v naših čebelnjakih. Pri popisu prebivalstva in živine leta 1910 so na Kranjskem našeli 52.694 čebeljih družin.^{T53}

V slovenskem prostoru je bilo izjemno dejano Čebelarško društvo za Spodnjo Štajersko. Leta 1912 so od 15. do 19. septembra v Celju pripravili izjemno uspešno čebelarško razstavo, saj se je udeležilo več kot 110 razstavljalcev.^{T54}

Delovni pa so bili tudi čebelarji v drugih delih Slovenije. Tako so imeli koroški čebelarji v svojem društvu in v 24 podružnicah leta 1913 včlanjenih več kot 300 čebelarjev.^{T71}

Nesrečni plebiscit je povzročil tudi konec slovenskega koroškega čebelarškega društva.^{T72}

Po končani svetovni vojni (1919) se je zani-



Ivan Jurančič - pisec in potovalni učitelj



Odbor ČDS se je zavzemal za odbiro čiste kranjske sivke. Na podlagi tega je bila urejena in leta 1932 tudi odprta naša prva plemenilna postaja, in sicer na Kopišču ob Kamniški Bistrici.

manje za čebelarstvo izjemno povečalo; število članov se je podvojilo ter doseglo tudi najvišje število (3305).¹⁷²

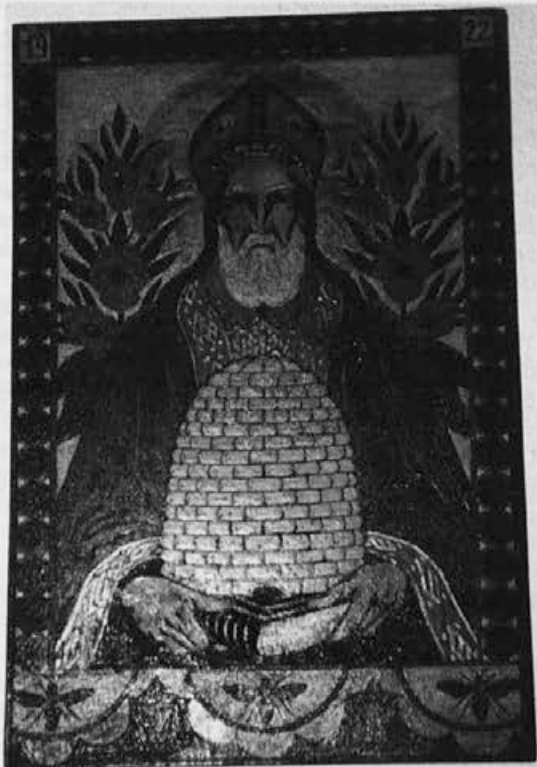
Leto pozneje so se vsa deželna društva združila v Čebelarstvo društvo za Slovenijo (ČDS), deželna vlada za Slovenijo pa je ustanovila mesto potovalnega učitelja za čebelarstvo. Na to mesto je imenovala učitelja Jožeta Okorna. Leta 1921 je imenovala še drugega za Štajersko, znanega čebelarja Jana Jurančiča.¹⁷⁷

Leta 1921 so na zborovanju delegatov vseh jugoslovanskih čebelarskih organizacij v Osijeku ustanovili Zvezo jugoslovanskih čebelarskih društev. Za prvega predsednika je bil izvoljen Martin Humek, podpredsednik Čebelarskega društva za Slovenijo in urednik Slovenskega čebelarja.¹⁷⁹

Tedaj se porodila tudi zamisel o enotni jugoslovanski čebelarski organizaciji, podpirali pa so jo celo nekateri slovenski politiki. Vodstvo Čebelarskega društva za Slovenijo se povečini ni

Slika desno

Patron čebelarjev sv. Ambrož. V počastitev svojega patrona slovenski čebelarji organiziramo že nekaj let let Ambrožev ples.





Dolgoletni urednik Slovenskega Čebelarja pred in po drugi svetovni vojni. Revijo je urejal 19 let.



Vlado Rojec je bil urednik Čebelarja po vojni 18 let in je doživel najtežje trenutke v zgodovini njenega obstoja.

strinjalo s to zamisljivo, med njenimi največjimi nasprotniki pa je bil Frančišek Rojina.^{T82}

Ob svoji 25-letnici je ČDS od 3. do 10. septembra 1922 v Ljubljani priredilo jubilejno čebelarstvo razstavo. Ob tej priložnosti je v Ljubljani zasedal tudi prvi kongres jugoslovanskih čebelarjev.^{T85}

Odbor ČDS se je zavzemal za odbiro čiste kranjske sivke. Na podlagi tega je bila urejena in leta 1932 tudi odprta naša prva plemenilna postaja, in sicer na Kopišču ob Kamniški Bistrici.^{T88}

ČDS je od 20. do 21. maja 1934 počastila dvestoto obletnico rojstva našega gorenjskega čebelarja Antona Janše ter v njegovem rojstnem kraju Breznica odkrila spominsko ploščo. Spominu našega znamenitega čebelarja sta bili posvečeni tudi obe čebelarški knjigi, ki sta izšli v založbi društva: prvi sodobni in dotlej najpopolnejši učbenik Fr. Donata Juga "Praktični čebelar" in monografija S. Miheliča "Anton Janša, slovenski čebelar".^{T91}

Z denarjem, ki se je od leta 1921 s prostovoljnimi prispevki nabral v "skladu kamnov za čebelarstvo" in delno tudi s posojilom, je ČDS leta 1935 kupilo na tedanji Tyrševi cesti pritlično hišo ter v njej uredilo svoje pisarne in trgovsko poslovalnico za čebelarstvo potrebščine (čebelarstvo), na njenem mestu pa je nameravalo pozneje postaviti večjo stavbo - Janšev dom.^{T107}

Število članov se je po nazadovanju v zadnjem desetletju spet začelo povečevati in je leta 1940 doseglo 3721 članov.^{T112}

Pri popisu živine so leta 1937 v Sloveniji našli 112.000 panjev čebel, in sicer 75.000 s premičnim ter 37.000 z nepremičnim satjem. Až panjev je bilo 65.000, kranjčev 34.000 in košev 3000.^{T115}

Ko se je precej izboljšala organiziranost slovenskih čebelarjev, je leta 1941 Nemčija napadla Jugoslavijo in okupirala državo. To so bili po eni strani najbolj žalostni, po drugi pa najlepši dnevi v zgodovini slovenskega naroda.^{T121}

Viri pri avtorju.

SLOVENSKI ČEBELARJI IN SLOVENSKA ČEBELARSKA ORGANIZACIJA MED DRUGO SVETOVNO VOJNO IN PO NJEJ

MARJAN SKOK

SLOVENSKI ČEBELARJI IN NJIHOVA ORGANIZACIJA MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Aprilska vojna, ki jo je začela nacistična Nemčija 6. aprila 1941 z napadom na Jugoslavijo, je v Sloveniji trajala le šest dni, v teh dneh so napadalc razkosali Slovenijo in si jo razdelili (glej sliko "Razkosanost Slovenije med okupatorji").

Največji del Slovenije, ki je že takoj po prvi svetovni vojni izgubila tretjino narodnostnega ozemlja, so okupirali Nemci, Dolenjsko in Notranjsko so okupirali Italijani, Prekmurje pa Madžari.

Slovenski čebelarji na Štajerskem in Gorenjskem

Da bi čim bolj temeljito rešili "slovensko vprašanje", so v nemškem vodstvu najprej načrtovali izgon od 220.000 do 260.000 Slovencev ter

priselitev približno 80.000 nemških priseljencev. Preostale Slovence so nameravali v obdobju štirih do petih let ponemčiti. Zaradi transportnih težav, vstaje in drugih vzrokov so izselili približno 80.000 Slovencev ter naselili približno 17.000 Nemcev, največ v Posavje in Obsotelje.

Prvi val izseljevanja je zajel predvsem duhovnike, učitelje in društvene delavce, torej tiste, ki so sestavljali kulturno in duhovno jedro našega naroda. Ti ljudje so bili navadno, predvsem na podeželju, nosilci napredka gospodarstva, kulture in narodne samobitnosti, torej javne osebnosti, ki so imeli velik vpliv na ljudstvo. Med njimi so bili tudi številni čebelarski organizatorji, zlasti predsedniki in tajniki čebelarskih društev ali ljudje z drugimi funkcijami v čebelarski organizaciji in gonilna sila v čebelarski dejavnosti. Večino teh ljudi so Nemci izselili v Srbijo.

Po utrditvi okupatorske oblasti so morali

Položaj slovenskega naroda ob okupaciji



čebelarji, podobno kot kmetje število glav svoje živine, njive in drugo, tedanji oblasti prijaviti število panjev. Glede na to so morali vsako leto obvezno oddajati med, hkrati pa so za vsak panj dobili določeno količino sladkorja za prezimovanje čebel.

Evidenco o številu panjev in razdeljevanju sladkorja za zimo je oblast zaupala čebelariskim društvom, v katerih so bili povečini še stari člani, nekaj pa je bilo tudi novih (zaradi dejavnosti okupatorja).

Organizacijsko so štajerska, zasavska in posavska društva priključili avstrijski Štajerski čebelariski zvezi s sedežem v Gradcu, gorenjska društva in društva v Mežiški dolini pa Koroški čebelariski zvezi s sedežem v Celovcu. Iz teh mest so člani prejeli tudi nemško čebelarško glasilo. Čebelarji, ki so živeli na ozemljih pod nemško okupacijo, "Slovenskega čebelarja" niso mogli dobivati. Edina obvestila v slovenskem jeziku, ki so jih občasno dobivali ti čebelarji, so bila objavljena v tedniku "Štajerski gospodar", ki je izhajal na območju Štajerske, in v tedniku "Karavanken Bote", ki je izhajal v Kranju. Takšne razmere so bile od okupacije leta 1941 do osvoboditve leta 1945.

Slovenski čebelarji na italijanskem okupacijskem območju

Italijanski okupator ni prepovedal "Slovenskega čebelarkega društva" v Ljubljani, prav tako pa tudi ne njegovega glasila "Slovenski čebelar". Tako je v tem obdobju organizacija ohranila vse svoje dejavnosti, to je "Društveno čebelarstvo" na Tyrševi cesti v Ljubljani, opazovalno službo, razdeljevanje denaturiranega sladkorja za krmljenje čebel (7,5 kg/panj) in celo organizacijo čebelarke razstave v okviru Ljubljanskega velesejma leta 1941.

Predsednik društva Anton Žnidaršič in urednik Slovenskega čebelarja Avguštin Bukovec sta svoje delo opravljala še naprej, člani odborov in komisij pa so bili tisti, ki so bili pač dosegljivi, ostali so bili v drugi okupacijski coni, v partizanih, ali v ujetništvu.

Zaradi hitrega razraščanja narodnoosvobodilnega gibanja v italijanskem okupacijskem območju je bila tudi dejavnost Slovenskega čebelarkega društva kmalu omejena na t. i. Ljubljansko pokrajino. Število članov društva in število izvodov glasila se je znižalo na 1100. Poleg tega se je zaradi pomanjkanja papirja zmanjšal tudi obseg posamezne številke glasila, in sicer prvo leto okupacije na 12 strani, leta 1942 pa na 8 strani, vendar sta takoj po začetku okupacije začeli izhajati po dve številki skupaj.

ČEBELARSKI ZBORNIK

1944

Urednik Avguštin Bukovec

Herausgeber und Verleger — Iskladi in Iskladi Slovensko čebelarstvo društvo in Ljubljani

Ob 35 letnici prestavljanja

Avguština Bukovec



Štiso leto, žil so mi bilo, da bi bilo leto pred kratkim začel čebelarji v A. Z. panjo, pa bo skoroj postojka 35 let, nekaz ona ga uvodi v naši čebelarstvu in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki se umikem čebelarji Emilu Prensnerju, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Untersuchungen über die Lebensweise der Biene*. Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih stnov in pčelstva v umikem se Prensnerji najki in a njun vredni prestavljanje.

Slovenski čebelarji v Prekmurju

V Prekmurju so bili dogodki podobni tistim na Štajerskem, le nekoliko počasnejši. Tudi tamkajšnji prebivalci so občutili izgon slovenskih izobražencev, uničevanje slovenskih knjig ter prepoved uporabe slovenskega jezika. Poleg tega je bilo Prekmurje med vojno zaradi meje in porušeni mostov popolnoma odrezano od preostalih območij Slovenije, to pa je tamkajšnje prebivalce, seveda tudi čebelarje, za celotno obdobje okupacije ločilo od sonarodnjakov.

Vnovično vrednotenje medu

Med vojno se je zelo povečala vrednost medu. Tako kot poraba hrane na sploh je bila omejena tudi poraba medu, kupec pa ga je dobil le na karte. Vojna vihra je mlade generacije v državah osi (Nemčija, Italija, Madžarska) prikrajšala za sladke dobrate (čokolado, pomaranče, banane), zato je cenjeno sladilo, pa tudi hrana in zdravilo spet postal med. Sicer so morali čebelarji določeno količino medu obvezno oddajati za skupno porabo (zato so dobili tudi sladkor za zimsko krmljenje čebel), kljub temu pa ga je precej ostalo za prosto prodajo, še zlasti na podeželju, odkoder so ga pred vojno prodajali v večja mesta.

Ko se je partizansko gibanje razširilo po vsej Sloveniji in so v okupirani domovini leta 1944 nastala celo svobodna območja (Bela krajina, Zgornja Savinjska dolina) je postal med zaradi velikega pomanjkanja hrane pomembno hranilo in okrepcilo. Od marsikaterega partizana sem slišal, da ga je med rešil pred smrtjo, še večkrat pa, da ga je uporabil kot imenitno okrepcilo in zdravilo proti prehladu.

SLOVENSKO ČEBELARSTVO PO OSVOBODITVI

Konec druge svetovne vojne (1945) za Slovence ne označuje samo osvoboditve izpod fašističnih in nacističnih okupatorjev ter delne priključitve slovenske zemlje (Primorske) matični domovini, temveč tudi uvedbo nove politične ureditve, realnega socializma.

Na razvoj čebelarstva in njegove osrednje organizacije moramo gledati v luči celotnega družbenega in gospodarskega razvoja Jugoslavije in Slovenije.

Takoj po osvoboditvi se je najprej začela obnova, potem pa hitra industrializacija. Materialna podlaga in delovna sila zanjo sta izvirali s podeželja. Mesta, trgi in nastajajoči industrijski

kraji so se hitro razvijali, podeželje pa se je praznilo. Tem velikim spremembam so sledile velike spremembe tudi na področju čebelarjenja. Nekoč najbolj donosna ajdova pasišča so se hitro zmanjševala. Leta 1939 je bilo npr. z ajdo posejanih še 32.322 ha, leta 1949 le še 19.000 ha, leta 1966 se je ta površina zmanjšala na 6.200 ha, leta 1982 celo na 1.121 ha. V 80. letih pa je ajda spet postajala zanimivejša.

Še bolj je na čebelarstvo vplivala sprememba tehnologije kmetijstva. Z modernizacijo kmetijstva, zlasti z uvedbo kemičnih sredstev za pospeševanje rasti določenih rastlin ter za uničenje plevela in podrasti, so se razmere za čebelarjenje zelo poslabšale. Na najbolj bogatem kmetijskem območju, to je v Prekmurju, lahko čebelarji pasejo čebele le na akaciji, delno tudi na kostanju, potem pa je pašne sezone konec. Zaradi tega so čebele preselili na vozila in jih začeli voziti na pašo v druge kraje. Enako je tudi na drugih kmetijsko intenzivnih območjih. Čebelarji smo morali umakniti čebele na nerazvita gorska ali gozdnata območja, na katerih še ni škodljivih vplivov intenzivnega kmetijstva. Veliki čebelarji pa so odvisni od prevažanja čebel. Za razliko od prejšnjih časov zdaj čedalje manj čebelarji kmetije, saj poglavitna kmečka dela opravljajo prav med čebelarsko sezono, tako da za čebele nimajo dovolj časa. Zato je med čebelarji vedno manj kmetov in vedno več intelektualcev, ki se po rednem delu sprostijo pri čebelah, upokojencev in drugih, ki jim je čebelarjenje le dodatna dejavnost.

GOSPODARJENJE ZVEZE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Novim razmeram se je morala prilagoditi tudi čebelarska organizacija. Ko je bil po osvoboditvi pri nas uveden socializem, se je začelo tudi lastniško preoblikovanje. Večja podjetja, ki so bila povečini v tujih rokah, pa tudi domača, so bila kmalu podržavljena, manjša so bila na vrsti pozneje. Med njimi so bili tudi čebelarji.

Značilen primer je bil eden največjih čebelarjev in izumiteljev Anton Žnideršič (1874-1947). Še pred prvo svetovno vojno je iz zadolžene kmetije v Ilirski Bistrici ustvaril cvetoče posestvo z veliko žago, tovarno zabojev in tovarno testenin s približno 60 zaposlenimi in velikim čebelnjakom s 500 panji. Izdelke iz testenin in čebelarske pridelke je pošiljal po vsej Avstro-Ogrski in zunaj nje. Zaradi lažjega čebelarjenja in prevažanja je skonstruiral nov panj, ki ga po njem imenujemo AŽ panj.



Anton Žnideršič - čebelarški izumitelj in dolgoletni predsednik slovenskih čebelarjev.

Leta 1930 se je pred Italijani umaknil v Ljubljano in tam postavil tovarno testenin, skupaj s hčerko pa tudi tovarno čokolade v Mariboru, odkoder jo je ta tik pred vojno preselila v Zagreb. Tudi v Ljubljani se je ukvarjal s čebelami in še vedno raziskoval. Zanimivo je, da je v tem obdobju pri čebelarjenju prešel na preproste ameriške nakladne panje.

Po drugi svetovni vojni je spet izgubil tovarno. Kljub temu ni opustil čebelarstva, pa tudi ne organizacije, v kateri je dejavno sodeloval. Postal je predsednik Čebelarске zadruga za Slovenijo, decembra 1947 pa je umrl kot žrtev prometne nesreče v središču Ljubljane.

In kako je bilo s čebelarско organizacijo? Na zboru Slovenskega čebelarškega društva 15. avgusta 1945 - odprl ga je predsednik Anton Žnideršič - je bilo sklenjeno, da se preoblikuje v Čebelarско zadrugo za Slovenijo, vse društveno premoženje pa postane last zadruga. Še istega leta se je zadrugi pridružila Čebelarška zadruga državnih železnic, leta 1947 pa še Čebelarška zadruga za Slovensko Primorje. Odziv čebelarjev na ustanovitev zadruga je bil različen, vendar je zadruga razmeroma hitro ustanavljala svoje podružnice, širila trgovino, imela svojo proizvodnjo panjev in skrbela za izobraževanje. Poleg tega je bilo pod njenim nadzorom 28 opazovalnih in 20

plemenilnih postaj, opravljala pa je tudi druge dejavnosti. Na redni skupščini, 20. junija 1948, je imela zadruga 6807 članov. Po oceni je bilo tedaj v Sloveniji približno 100.000 čebeljih družin. Leta 1951 se je število članov povečalo na 7611. V tem letu je reorganizacija po šestih letih ustavila razcvet čebelarstva v okviru Čebelarске zadruga za Slovenijo. Čebelarška zadruga je bila ukinjena 27. maja 1951, namesto nje pa je bila ustanovljena nova organizacija, to je Zveza čebelarških društev Slovenije. Za predsednika je bil izvoljen Maks Krmelj, za tajnika Stane Mihelič, za vodjo gospodarskega odseka pa Leopold Namar.

Z ustanovitvijo ZČDS oziroma njenega gospodarskega odseka se je pod vodstvom Leopolda Namarja začelo poslovno najdejavnejše obdobje Zveze. Leta 1952 se je morala zaradi graditve na Titovi cesti Zveza preseliti na Miklošičevo. Tedaj je bilo v njej zaposlenih 18 uslužbencev, leta 1953 pa kar 42. Ker je tedaj državna oblast regresirala pospeševanje kmetijskih dejavnosti, je direktor Namar predlagal upravnemu odboru, naj ustanovi 50 "čegojev" (čego - čebelarско gospodarstvo) s 60 panji in 50 "čegojev" s 120 panji, skupaj torej 9000 panjev. Pri tem je čebelar zakupnik lahko imel za svoje zasebno čebelarjenje največ šest panjev. Zakupnik je dobil 60 odstotkov čistega dobička, po 10 letih dobrega gospodarjenja pa naj bi "čego" postal njegova last. Banka je za "čego" odobrila nekaj več kot 10 milijonov din brezobrestnega posojila. V praksi se ta oblika čebelarjenja ni obnesla, tako da so "čegoje" prodali različnim čebelarским organizacijam.

Poleg tega je imel direktor še druge megalomanske načrte, ki naj bi Zvezo pripeljali na "nova pota". Predlagal je zgraditev 6-nadstropne hiše v Kolodvorski ulici, odprtje bifeja poleg kavarne Evropa na Gosposvetški cesti, postavitve nove mizarске delavnice na Vrhniki, povečanje društvenega doma na Miklošičevi, vse to pa bi tedaj stalo približno 200 milijonov dinarjev.

Še bolj je želel razširiti trgovino. V želji, da bi Zveza prevzela vso trgovino z medom, je svoje odkupovalce pošiljal po vsej Jugoslaviji, da bi pokupili ves razpoložljivi med, ne glede na njegovo kakovost. Tako je bilo kupljenih 28 vagonov medu različne kakovosti, vendar je večina medu ostala v skladiščih. Zaradi takšnih in številnih drugih poslovnih "podvigov" in zato, ker je tudi banka nenadoma prenehala dajati posojila, je Zveza zašla v nepremagljive likvidnostne težave.

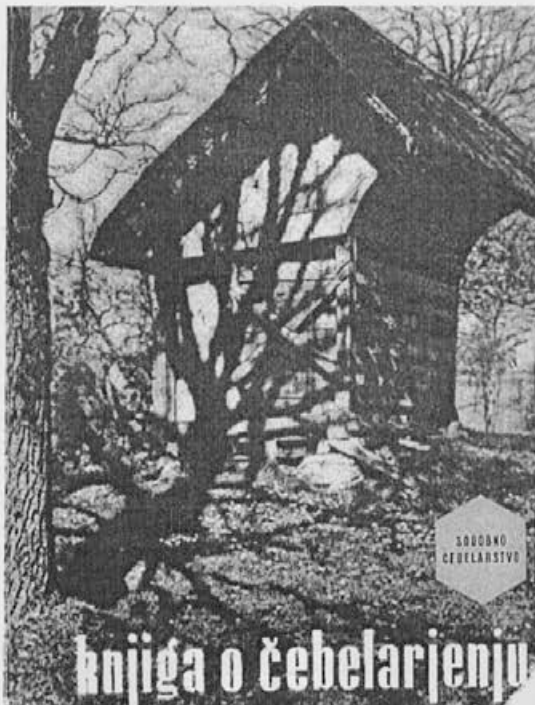
Po novih gospodarskih predpisih je država odpravila uspešne specializirane zadruga, češ da so to na pol zasebna podjetja (Ur.l. FLRJ, 31. 12. 1953). ZČDS je morala leta 1954 Medexu

brezplačno prepustiti vse zaloge in osnovna sredstva, Medex pa je moral Glavni zadrugi zvezi v letih 1954 in 1955 plačati skupaj 28,336.126 dinarjev. Zveza kot ustanoviteljica Medexa (Odl. II/7-57 z dne 13.12.54) ni dobila ničesar. Prvi direktor Medexa je postal Miran Goslar, pozneje pa ga je zamenjal Aleš Mižigoj.

Zaradi vseh teh udarcev se je Zveza znašla gola in bosa. "Organizacija, ki je nekaj dolgih desetletij na klasičen način dokazovala, kaj zmorejo trdna volja, požrtvovalno delo in neutrudno prizadevanje za gospodarski napredek vseh čebelarjev, je v slabih dveh letih izgubila vse." (Povzeto po poročilu Avguščina Bukovca na kritičnem 3. rednem občnem zboru ZČDS, 11. aprila 1954.) Ostali so ji samo pisarniški prostori na Miklošičevi cesti ter dolgovi. Vzeti so ji hoteli tudi Slovenskega čebelarja in ga prenesti v založbo Kmečki glas, samo Zvezo pa vključiti v Glavno zadrugno zvezo Slovenije.

Temu so se slovenski čebelarji spontano uprli. Na 3. občnem zboru ZČDS so odločili, da mora le-ta ostati, saj so vse poslovne odločitve sprejemali mimo nje oziroma brez njenega soglasja. Iz Zveze so izključili direktorja Leopolda Namarja in načelnika gospodarskega odseka ZČDS Rada Podgorška. Glede Slovenskega čebelarja so odločili, da mora ostati glasilo Zveze. Za urednika so znova potrdili Vlada Rojca. Poleg tega so sklenili, da se mora število zaposlenih zmanjšati na minimum. Funkcije odbornikov in sodelavcev naj bodo načelno častne, le za posebna opravila naj bi jim povrnili dejanske izdatke.

Zaradi teh sklepov je bil 3. občni zbor ZČDS ključen za nadaljnje obdobje Zveze. Na njem so oblikovali organizacijo in pravila Zveze, ki veljajo še zdaj. Zveza se je odpovedala gospodarski dejavnosti, ohranila pa je založniško dejavnost. Zaradi pičlih finančnih sredstev (njen dohodek je bila le članarina in še kdaj kakšen regres) pa se je založniška dejavnost zmanjšala le na izdajanje Slovenskega čebelarja. Čeprav sta v začetku tega obdobja izšli največji čebelarski knjigi - leta 1955 je izšlo **Sodobno čebelarstvo - teoretični del**, leta 1958 pa še **Sodobno čebelarstvo - praktični del**, sta bili obe spočeti že v obdobju najživahnejšega gospodarskega razvoja Zveze. Avtorji obeh knjig so bili tedaj najboljši čebelarski teoretiki in praktiki v Sloveniji, vsi skupaj pa so ustvarili deli, ki sta se lahko kosali z najboljšimi čebelarskimi knjigami v svetu. Vsak čebelar, ki jo ima v svoji knjižnici, je lahko ponosen na to bogastvo. Naslednjo knjigo z naslovom **Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu**, uredil jo je Martin Mencej, je Zveza izdala šele leta 1976. V njej sta



objavljena tudi jezikovno posodobljen Glavarjev Pogovor o čebeljih rojih Staneta Miheliča in Debevčev prevod rokopisa Mateja Furlana Praktično čebelarstvo.

ČEBELARSKO IZOBRAŽEVANJE IN ZVEZA

Vse čebelarske organizacije so nastale prav zaradi širjenja znanja o "umnem čebelarjenju". To nalogo so prevzela čebelarska glasila, od Slovenske čebele do Slovenskega čebelarja, ta pa svojo nalogo uspešno opravlja še zdaj. Za marsikaterega čebelarja je glasilo edini strokovni stik s strokovnim čebelarskim svetom. V njem je bila že od začetka v vsaki številki rubrika "Čebelarjeva mesečna opravila", v kateri dobi napotke čebelar začetnik, svoje znanje pa obnovijo tudi starejši praktiki. Če združiš članke, objavljene v enem letu, dobiš majhen čebelarski priručnik, v več letih pa postane že kar zajeten. Tak način izobraževanja pa je vendarle nepopoln. Zato nekateri čebelarji o posameznih čebelarskih temah vedo izjemno veliko, o nekaterih, celo osnovnih, pa neverjetno malo.

Zato so si prve čebelarske organizacije za poglavitno nalogo zadale izobraževanje čebelarjev na predavanjih, posvetovanjih in tečajih, izobraževanje potrebnih učiteljev in podobno, vse to pa so podpirale tudi tedanje oblasti. Drugače je

bilo z rednim čebelarškim šolanjem. Tega praktično ni bilo, odkar je obstajala naša Zveza. Po drugi svetovni vojni je bil na nekaterih kmetijskih šolah učni predmet tudi čebelarstvo (npr. Srednja kmetijska šola v Mariboru, Srednja kmetijska šola Grm pri Novem mestu in morda še katera), sčasoma pa so ga opustile tudi te šole. Na pobudo Zveze je bila ustanovljena **dveletna čebelarska šola**, v katero je bilo prvo leto (1953/54) vpisanih 11 učencev, drugo pa le 9. Šolo so vodili Josip Kobal, Stane Mihelič in Vlado Rojec, skupaj pa je v njej predavalo 12 predavateljev. Konec drugega letnika je čebelarska šola prenehala delovati, ker absolventi niso našli ustrezne zaposlitve.

Vnovičen odločen poskus v to smer je napravil Valentin Benedičič, tedanji predsednik Zveze. Uresničil je sklep občnega zbora Zveze z dne 20. aprila 1967 in spodbudil graditev **Čebelarskega izobraževalnega centra (ČIC)** na Brdu pri Lukovici. Temeljni kamen je bil položen 21. julija 1972, vgradil ga je predsednik občinske skupščine Domžale Albin Klemec.

Predračunska vrednost ČIC je bila dva milijona dinarjev. Slovenski čebelarji naj bi prispevali 33 odstotkov te vsote, 67 odstotkov denarja pa naj bi dobili v obliki prispevkov pristojnih državnih in družbenih organov ter skladov za pospeševanje kmetijstva v Republiki Sloveniji.

ČIC je bil v šestih mesecih pod streho, nato so nekaj let gradili notranje vmesne stene, pozneje so vgradili okna in le zunanja vrata, potem pa je zidava popolnoma zastala. Po analizi gradbenega sodnega izvedenca je zdajšnja vrednost objekta približno tretjina celotne naložbe, se pravi, da je objekt zgrajen do tiste faze, do katere so jo financirali čebelarji sami, drugi viri financiranja pa so zatajili. Verjetno pa vzrok za ustavitve zidave ni bilo samo pomanjkanje sredstev, saj se je zbiranje denarja za ČIC nadaljevalo še nekaj let po ustavitvi del, kljub temu pa graditve niso nadaljevali.



Čebelarski dom v Lukovici še ni dokončan.

Drugič je skušal graditev čebelarske šole leta 1979 spodbuditi general Dušan Švara, tedanji predsednik Zveze. Zaradi pomanjkanja sredstev za dokončanje ČIC se je odločil zgraditi nekaj manjšega, a s precej ambicioznimi načrti. Objekt je bil imenovan **Selekcijsko vzrejni center za kranjsko čebelo**.

Kot odločen in uspešen operativec je od ljubljanskega živalskega vrta pridobil približno 1500 m² zemljišča, od občine Ljubljana-Vič gradbeno dovoljenje, investicijska sredstva in izvajalca. Objekt je bil hitro postavljen, od ideje do postavitve pa je minilo približno dva meseca in pol.

ZČDS je organizirala nekaj tečajev za različne stopnje in namene čebelarjenja, vendar je bil interes zanje zelo majhen, tako da je objekt začel samevati. Ko so Medex, KIS in ZČDS za vzrejo in selekcijo kranjske čebele ustanovili novo institucijo, na čelu katere je **dr. Janez Poklukar**, je ZČDS za ta projekt prispevala vse panje s čebelami, in vso čebelarsko opremo.

Omenim naj še izobraževanje, ki ga kot fakultativni predmet ponujajo učencem na številnih, predvsem osnovnih šolah. V organizaciji in pod pokroviteljstvom ZČDS oz. zdaj ČZS se maja vsako leto konča s tekmovanjem mladih čebelarjev na eni izmed večjih osnovnih šol v Sloveniji. Zadnja leta na njem sodeluje več kot sto ekip. Kot lahko sklepamo na podlagi tekmovanj, se mladi zanimajo za čebelarjenje, žal, pa se pozneje le redkokateri vključijo v čebelarska društva.

Med pomembnejše oblike izobraževanja po mojem sodi tudi vsakoletni republiški čebelarski seminar, ki ga je ZČDS skupaj z razstavo čebeljih pridelkov in čebelarske opreme več let zapored pripravljala v prostorih osnovne šole v Polju pri Ljubljani. Seminarja se je udeleževalo kar približno tisoč čebelarjev, in ker je postalo šolsko poslopje v Polju premajhno za tolikšno število udeležencev, je Čebelarska zveza Slovenije seminar zadnji dve leti preselila v Celje. Hkrati se je povečalo tudi število udeležencev, tako da jih je bilo letos (1998) že približno 1500.

Čeprav čebelarji nimamo strokovnih šol, naše znanje ni majhno. To sem spoznal na različnih mednarodnih srečanjih čebelarjev, ki se jih predstavniki Zveze pogosto udeležujemo. Pred leti sem bil na mednarodnem čebelarskem seminarju, ki ga v Gorici vsako leto organizira in financira Gospodarska zbornica Furlanije-Juljske krajine, zelo ponosen na inž. Franca Šivica. Njegovo predavanje z naslovom Prevoznništvo v čebelarstvu je bilo brez dvoma najboljšo izmed vseh, hkrati pa je prikazal tudi najlepše in najzanimivejše diapozitive o prevažanju čebel na pašo.

Vzrokov za veliko znanje naših čebelarjev je več. Na prvem mestu je gotovo dolgoletna tradicija slovenskega čebelarstva, prav tako ni nepomembno, da je med čebelarji vedno več intelektualcev in da moramo zaradi neugodnih pašnih, zdravstvenih in ekonomskih razmer naše znanje nenehno povečevati.

ZNANSTVENO-RAZISKOVALNO DELO NA PODROČJU ČEBELARSTVA

Po drugi svetovni vojni se je v Sloveniji pojavilo nekaj čebelarških strokovnjakov z najvišjo stopnjo izobrazbe. Jeseni leta 1964 je inž. Jože Rihar v Beogradu uspešno zagovarjal svojo doktorsko disertacijo. Leta 1993 je naziv doktorja znanosti pridobil Janez Poklukar s Kmetijskega inštituta Slovenije, leta 1995 Aleš Gregorc z Veterinarske fakultete v Ljubljani, leta 1996 pa je v ZDA zagovarjal svojo doktorsko disertacijo Janko Božič iz Krškega. Z znanstvenim delom na področju čebelarstva so si nekateri pridobili tudi magistrske nazive, tako da nam strokovnega kadra ne manjka. Decembra 1995 je bil na Zvezi ustanovni zbor Akademskega čebelarškega društva, v katerega naj bi se vključili vsi čebelarji z visoko strokovno izobrazbo. Namen društva je širiti in usklajevati strokovno delo in čebelarstvo, s tem pa dejavno vplivati na njegov razvoj v Sloveniji. Delo društva naj bi bilo seveda usklajeno z dejavnostjo Čebelarške zveze, predvsem pa s potrebami čebelarstva. Pobudnik in vodja tega združevanja je dr. Janez Poklukar, delovanje Akademskega čebelarškega društva pa je brez dvoma uspešno.

Prve znanstveno-raziskovalne naloge s področja čebelarstva je sprva povečini vodil prof. dr. Jože Rihar, pozneje pa se je krog raziskovalcev razširil.

Že leta 1946 je bil na prvi seji Čebelarške zadruge sprejet sklep o najetju nekdanjega Lukmanovega posestva v Vikrčah, kjer naj bi deloval znanstveni čebelarški zavod. Inštitut naj bi organiziral inž. Jože Rihar. Ker pa je ZČDS zaradi novih gospodarskih predpisov pozneje izgubila pristojnosti za gospodarsko dejavnost, je odpadla tudi gmotna podlaga za obstoj in razvoj samostojnega čebelarškega inštituta pri ZČDS. Raziskovalno dejavnost so potem prenesli na Kmetijski inštitut Slovenije in v Zavod za čebelarstvo.

Pri tem pa ne smemo pozabiti, da so se v vse doseganje slovenske čebelarške organizacije vključevali tedanji najelitnejši čebelarški strokovnjaki, oziroma da so bili ti glavni ustanovitelji teh organizacij.

To sta bila že pri prvi čebelarški organizaciji leta 1873, tedaj vodilna čebelarška strokovnjaka baron Emil Rothschutz in Jožef Jerič. Tako je bilo

tudi pri naslednjih. Pomembno vlogo so imeli uredniki, ker niso uredili samo čebelarških listov, ampak so bili čebelarški učitelji, prenašalci čebelarškega znanja iz tujega sveta med domače čebelarje in obratno. Obenem so ustvarjali tudi slovenski čebelarški strokovni jezik. Vse to jim je uspelo. Obenem so bili mnogo dlje na svojih položajih v organizaciji in so že zaradi tega bolj občutili položaj čebelarstva na deželi. Njihov močan vpliv na strokovna dogajanja v čebelarstvu se je prenesel tudi v današnji čas. Vendar pa izkušnje kažejo, da je čebelarška organizacija močna in učinkovita tedaj, če z njo sodelujejo in jo podpirajo vsi čebelarji. To se je pokazalo predvsem v kriznih obdobjih. Za sedanjost čebelarstvo zvezo lahko trdim, da je zaslužna za dokaj veliko strokovno in gmotno pomoč države, katero dobivamo slovenski čebelarji v zadnjem desetletju, za to ima nedvomno največ zaslug prav slovenska čebelarška organizacija.

GOSPODARSKO STANJE ČEBELARSTVA IN ZČDS

Kot sem že omenil, se je čebelarstvo po drugi svetovni vojni razvijalo v zadrudni ali državni lasti, država pa je njegov razvoj zelo podpirala. Pri kmetijskih zadrugah ali posestvih so bili ustanovljeni številni čebelarški obrati. Ker pa se niso obnesli, so bili sčasoma zaradi nerentabilnosti opuščeni. Kako je bilo pri Čebelarški zadrugi za Slovenijo, natančno opisujem v tem poglavju. Vse to pa ni prepričalo nekaterih, ki so še vedno sanjali, da je čebelarstva prihodnost v skupni lasti.

Na ta način je bilo ustanovljeno podjetje **Agromel - največji čebelarški obrat v Evropi**. Tak je bil naslov članka v 7. številki Slovenskega čebelarja leta 1963. V tem članku generalni direktor kombinata Maks Krmelj napoveduje velike pašne donose iz obširnih jelkovih in smrekovih gozdov od Gorskega kotarja do Pokljuke in Pohorja. Kot navaja, je izraba gozdne pašne sicer zelo tvegana, znanstveno-raziskovalno delo pa je pokazalo, da je to le posledica nevednosti. Veliko bogastvo za čebele se skriva tudi v listnatih gozdovih. Po njegovem mnenju bi morali saditi predvsem take vrste drevja, ki bogato med, hitro raste in daje gospodarstvu dosti lesa.

V nadaljevanju ugotavlja, da so vsa prejšnja družbena čebelarstva hiralna zaradi uporabe neprimerne panja, saj na Slovenskem povečini uporabljan panj ni primeren za večje čebelarške obrate. Ob uvedbi industrijskega načina čebelarjenja se je Zavod odločil za Langstrothov panj, saj naj bi imel ta za tako čebelarjenje med vsemi panji

največ prednosti. Je zelo preprost, lahek, hitro pripravljen za prevoz, pa tudi najcenejši. V njem je mogoče razviti najmočnejše družine. Po programu naj bi imel kombinat leta 1965 približno 50.000 čebeljih družin, do leta 1967 ali 1970 pa naj bi se njihovo število povečalo na 80.000. Tako urejeno čebelarstvo bi uporabljalo vse znanstvene dosežke in bi lahko dajalo na leto po več sto vagonov (oziroma več tisoč ton) medu.

Ker je kombinat za to potreboval toliko panjev, kolikor je bilo predvidenih čebeljih družin, bi morali ti biti poceni in za ta namen je Zavod v Semiču že prej uredil majhen žagarski obrat. Zaradi njegove premajhne zmogljivosti se je združil še z Belokranjsko lesno industrijo v Črnomlju in zanjo uvozil tudi najsodobnejši žagarski stroj, ki je rezal hitreje in bolje. Direktor Krmelj je načrtoval tudi nov kleparski obrat za kovinske izdelke za čebelarstvo, pridelavo matičnega mlečka, vzrejo matic, izdelavo satnic, skratka, načrti Agromela so bili res velikopotezni, precej večji od tistih pred desetimi leti, ko je bil Krmelj predsednik Čebelarstva zveze, Leopold Namar pa direktor njenega gospodarskega odseka. Oba pa sta Zvezo že tedaj spravila ob vse premoženje. O tem govori Slovenski čebelar v številki 7-8 leta 1967, stran 226, v sestavku z naslovom **Likvidacija Agromelovega panja**. Članek med drugim opozarja tudi na malomarno in nestrokovno delo ter na veliko gmotno škodo, ki jo je povzročilo množično odmiranje čebeljih družin (približno 7500 panjev). Skupna vsota izgube se je samo v dveh letih povečala na dve milijardi tedanjih dinarjev.

Izgubo je povečini poravnala občina Ljubljana-Center, kjer je bil tudi sedež Agromela. Dobiček od te likvidacije je imel le Medex, saj je po nizki ceni prevzel 200 vagonov medu, trgovsko mrežo s potniki, izdelavo sredstev, matičnega mlečka in cvetnega prahu, poleg tega pa tudi licenco za znamko Melbrosin, vredno 18 milijonov din. S tem je Medex v čebelarstvu smislu postal velepodjetje, s svojim delom in poslovanjem pa je nekaj desetletij odločilno in pozitivno vplival na slovensko čebelarstvo.

Propad Agromela je prepričal še zadnje zanesenjake, da je uspešno čebelarstvo odvisno le od zasebnega čebelarjenja. Slovenski čebelarji so s svojo iznajdljivostjo in marljivostjo uspešno čebelarili naprej. Pojavili so se prevozniki čebelnjaki, število čebelarjev - naročnikov Slovenskega čebelarja se je povečalo na 8.700, povečalo se je število panjev, ves med pa je zaradi prelevmana na uvoz medu po razmeroma primerni ceni od-

kupoval Medex. Dohodek tistega, ki je imel tedaj dva tovornjaka čebel, je bil večji kot dohodek srednje velike kmetije. Če je prideloval še matični mleček, pa je bil dohodek seveda še večji.

Delo Zveze je bilo povečini omejeno na izdajanje Slovenskega čebelarja, pri tem pa je sodeloval tudi Medex s svojim Biltenom, z organizacijo predavanj, tekmovanj in podobno. Zveza je tudi kadrovsko oslabela. Eden izmed vzrokov za to je bil pravilnik, po katerem je mandat vseh voljenih organov trajal dve leti, ponovil pa se je lahko samo še enkrat. Na podlagi le-tega so kandidate za najpomembnejši organ Zveze, to je za izvršni odbor, v posameznih regijah izbirali po ključu, tako da so se v določeni regiji v vsakem mandatnem obdobju menjala društva, iz katerih so bili kandidati za voljene organe Zveze. Tako se je dogajalo, da je bila sestava izvršnega odbora vsaki dve leti popolnoma drugačna. Prav tako sta se vsaki dve leti menjala tudi oba podpredsednika, ki sta bila izvoljena med člani izvršnega odbora, le predsednik je praviloma ostal na svojem položaju dve mandatni obdobji, to je štiri leta.

Da bi te razmere vsaj delno popravili, je skupščina Zveze leta 1988 sprejela spremembe statuta, na podlagi katerih je bil vsem voljenim članom Zveze mandat podaljšan na štiri leta, število mandatov pa je postalo neomejeno. Zaradi teh sprememb se je začel povečevati tudi vpliv Zveze.

ZČDS PO OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE

Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 se je uresničil tisočleten sen naših dedov in pradedov. Po osamosvojitvi je Slovenija še bolj kot prej sprostita trgovske tokove, med drugim tudi s kmetijskimi pridelki. Čebelarji smo se tako znašli pred poplavo cenenegega medu s svetovnega trga.

Čebelarstva zveza seveda ni sposobna prevzeti položaja posrednika med čebelarji in kupci, ker za to nima kapitala, lahko pa pomaga čebelarjem na drugačen, vendar prav tako učinkovit način. Pomaga jim z izobraževanjem pri trženju, embalaranju, s propagando o uporabi čebeljih pridelkov slovenskega izvora, s propagando v javnih medijih in na različnih prireditvah ter s posredovanjem za izboljšanje čebelarstva pri državnih institucijah. Pri tem je zelo dejavna, uspešno pa jo podpirajo tudi njeni člani. Kljub težavnostnim razmeram za čebelarjenje se število članstva ne zmanjšuje - s to dejavnostjo se zdaj

ukvarja približno 6.700 ljudi. Članstvo je upadlo zlasti pred osmimi do desetimi leti, ko je po Sloveniji pustošila varoa, od tedaj pa se njegovo število ni spreminjalo.

Leta 1996 se je ZČDS preimenovala v **Čebelarsko zvezo Slovenije**. Tako že prva beseda pove našo stanovsko pripadnost. Z novim imenom vstopa v novo obdobje, upam, da v vsaj tako uspešno in ustvarjalno, kot je bilo v prvi polovici tega stoletja. Ustvarjali bomo novo zgodovino čebelarstva, rodovi, ki prihajajo, pa bodo najboljši ocenjevalci našega dela.

USTANOVITEV ČEBELARSKEGA MUZEJA

Glede na dolgotrajno in mednarodno priznano tradicijo slovenskega čebelarstva smo čebelarji želeli ohraniti spomin na našo zgodovino v čebelarskem muzeju. Ustanavljanja čebelarskega muzeja se je leta 1956 lotil inž. Jože Rihar. Odločil se je za poseben specializiran muzej, ki naj ne bi bil del Etnografskega muzeja. Zanj je našel prostor v radovljiški graščini, poiskal vodjo muzeja Franca Resmana in ustanovni zbor muzeja je bil že 7. februarja 1957.

Leta 1958 je ZČDS prenesla svojo zbirko panjskih končnic in druge predmete iz Etnografskega v Čebelarski muzej. Poleg inž. J. Riharja je pri nastajanju muzeja dejavno sodeloval tudi prof. Stane Mihelič, zato ga je odbor za čebelarstvo 10. maja 1957 imenoval za svojega poročevalca o razmerah v čebelarskem muzeju. Zbirke panjskih končnic in drugih predmetov so se hitro povečevale, tako da je bilo po dveh letih in pol od ustanovitve v štirih lepih zračnih in sončnih sobah graščine razvrščenih že več kot 300 razstavnih predmetov. Toliko jih je še zdaj in muzej dostojno opravlja svojo nalogo. Organizacijsko in strokovno je povezan v Muzej radovljiške občine, vodi ga 10-članski kolektiv. Vzdržujeta ga radovljiška občina in ministrstvo za kulturo, nekaj sredstev pa pridobi tudi s svojo lastno dejavnostjo (prodaja vstopnic, katalogov in spominkov). Muzej dejavno sodeluje pri promociji čebelarske dediščine doma in v Evropi, predvsem z razstavo panjskih končnic. Pri tem sta še vedno dejavna prof. Stane Mihelič (pri pisanju publikacij ob razstavah) in prof. dr. Jože Rihar, oba pa imata s Čebelarskim muzejem tudi stalne stike.

SKLEP

Zaradi omejenega prostora v jubilejnim izvodu Slovenskega čebelarja sem opis naše organizacije po drugi svetovni vojni vključil le z najpomembnejša dejanja in dogodke, ki so občutno vplivali na organizacijo. To obdobje traja več kot pol stoletja ali več kot polovico življenja naše organizacije. V tem obdobju so se zgodile velike spremembe in tudi velike pridobitve (dobili smo lastno državo). Pri tem pa nisem opisoval majhnih čebelarjev z nekaj deset panji ali še manj. Teh je v naši Zvezi več kot 90 odstotkov, kljub temu pa so nekako od zunaj spremljali spreminjanje Zveze in ji hkrati ves čas ostali zvesti. Ko so hoteli Zvezi vzeti Slovenskega čebelarja (1954), so temu najbolj nasprotovali prav oni. Tudi pri drugih poskusih ohranitve ali odprave naše organizacije so bili prav majhni čebelarji tisti, ki so Zvezo najbolj podpirali.

Njihovo število se je po vojni nenehno počasi povečevalo in leta 1989 doseglo 825 članov, ki so imeli 170.000 panjev. Ob tem naj poudarim, da so vsa dela v organih Čebelarske zveze prostovoljna in brezplačna. To velja za društva, družine ter občinske, medobčinske in osrednje zveze.

Po pojavu varoe, ki je predvsem leta 1989 zelo razredčila število čebeljih družin, se je število članov zmanjšalo na približno 6.700 in tolikšno je še zdaj. Zapustili so nas predvsem čebelarji, ki so čebelarili z nekaj panji čebel.

Vzrok za to, da se število članstva ni znova povečalo na prvotno število, pa ni bila samo varoa, ampak tudi občutno slabše razmere za čebelarstvo. Tedaj je bila v državi zelo visoka inflacija (več kot 3000-odstotna), številna podjetja so obstala ali pa so šla v stečaj, veliko ljudi je ostalo brez dela in zato jih veliko ni imelo denarja za čebelje pridelke, saj je bilo kaj drugega nujnejše za njihovo preživetje.

Z osamosvojitvijo Slovenije smo dobili tudi nov mednarodni in domači trgovski režim. Na trgovskih policah se je nenadoma pojavilo veliko uvoženega medu neznanega izvora. Naše prej tako uspešne trgovske organizacije so tako rekoč prenehale odkupovati med. Tedaj so čebelarji, posebno veliki, Čebelarski zvezi spet predlagali, da bi spet začela trgovati s čebeljimi pridelki. Seveda tega Zveza finančno ni mogla sprejeti.

ČZS pa se je spet dejavno vključila v reševanje čebelarske problematike. Poglavitno vodilo pri njenem delu je bilo čebelarje naučiti, da bodo sami tržili svoje pridelke. Osrednji temi vsakoletnih čebelarskih srečanj v Polju sta bili v tem obdobju zato trženje in vrednotenje čebelarskih

pridelkov, o tem pa so nam predavali domači in tuji strokovnjaki. Poleg tega je Zvezi pri oblasteh uspelo doseči, da je sprejela ukrepe, s katerimi so nepripravljenim čebelarjem v prehodnem obdobju pomagali pri uvajanju prostega trga. Tako je bil za približno dve leti uveden kontingent uvoza medu (200 ton/leto), potem pa je bil za eno leto uveden še prelevman na uvoz medu. Hkrati je med domačimi kupci potekala intenzivna propaganda za večjo porabo čebeljih pridelkov. Rezultat tega sta počasno, a vztrajno povečevanje porabe domačega medu in občutno zvišanje cen medu.

Sočasno si je ČZS prizadevala za nadaljnje izboljšanje čebelarjenja. Samo za delo s čebelarji ji je uspelo pridobiti devet veterinarjev-specialistov, organizirala je zelo dobro službo za opazovanje in napovedovanje čebeljih paš, vsako leto dobivamo regres za sladkor in matice, nekaj mladih znanstvenikov je pridobilo nazive doktorjev znanosti iz čebelarstva (živinorejci, bi-

ologi in veterinarji), s tem pa so nastale tudi možnosti za različne raziskave ter povezovanja s tujimi znanstvenimi ustanovami na področju čebelarstva. Dobili smo celo priložnost, da leta 2003 organiziramo svetovni čebelarski kongres - Apimondio, ki se je bo udeležilo približno 4000 strokovnjakov. Vse to so pridobitve, o katerih pred desetletjem nismo mogli niti sanjati.

Ob stopenindvajsetletnici naše čebelarske organizacije in našega glasila s ponosom ugotavljamo, da ob različnih kriznih obdobjih naše organizacije nismo bili sami, da nam je uspelo ohraniti najstarejšo strokovno revijo v Sloveniji, pa tudi to, da smo pri vstopu v drugo stoletje obstoja naših slavljencev (ČZS in Slovenskega čebelarja) močnejši in še bolj optimistični kot le redkokdaj prej.

Zaslugo za to pa imajo številni prostovoljni delavci v društvih in zvezah, zvesti člani Čebelarske zveze Slovenije, strokovnjaki s področja čebelarstva, pa tudi podpora naše mlade države.

Viri pri avtorju.

PREGLED DEJAVNOSTI ČEBELARSKEGA MUZEJA V RADOVLJICI

Ida Glinšak, kustodinja Čebelarskega muzeja

Z zavestjo, da je vredno ohraniti in predstaviti vse, kar priča o dolgi tradiciji in originalnosti slovenskega čebelarstva, so nekateri najvidnejši slovenski čebelarji že sredi dvajsetih let začeli zbirati predmete za čebelarski muzej. Poziv in navodilo za zbiranje predmetov je objavil Avgust Bukovec leta 1929 v 1. in 2. številki Slovenskega čebelarja. Bukovčevo navodilo pravzaprav že upošteva nekakšna muzeološka načela: ... "Prišel je čas, da začnemo zbirati predmete, ki so vredni, da se jih ohrani. ... Vso pozornost moramo posvetiti zbiranju panjskih končnic. ...V muzejsko zbirko spadajo tudi razni panji, ki so v njih čebelarili slovenski čebelarji. ...Posebno skupino bo tvorilo orodje iz novejših dobe, kajti muzej naj ne bo samo zbirka starih predmetov. ... Oddelek za književnost naj zbere vso našo čebelarsko književnost (knjige, rokopise, stare listine, fotografske posnetke čebeljakov). ..." Predmete, ki so prihajali po tem pozivu, so hranili v prostorih nekdanje Čebelarne v

Ljubljani.

Po letu 1950 so bile priprave na ustanovitev muzeja spet bolj intenzivne. Širši odbor za čebelarski muzej, ki so ga ustanovili predstavniki Zveze čebelarskih društev Slovenije, muzejske stroke, Kmetijskega inštituta in tedanje občinske uprave v začetku leta 1957, je predstavil namen in poglobitvene naloge muzeja ter zbiratelje gradiva. Do leta 1958 je bilo zbranih nekaj manj kot 200 predmetov, ki so bili razstavljeni v dveh prostorih radovljiske graščine, ogledali pa so si jih le najavljeni čebelarji. Slovesno je bil muzej odprt za javnost 3. julija 1959. V štirih prostorih je bilo predstavljeno približno 300 predmetov. Občinski ljudski odbor Radovljica je leta 1962 v skladu s tedanjim zakonom o muzejih izdal odlok o ustanovitvi čebelarskega muzeja. Ob 200. obletnici smrti Antona Janše je muzej odprl dva nova razstavna prostora ter preurejeno in dopolnjeno dotedanjo zbirko. Ob tej priložnosti je izšel tudi katalog.

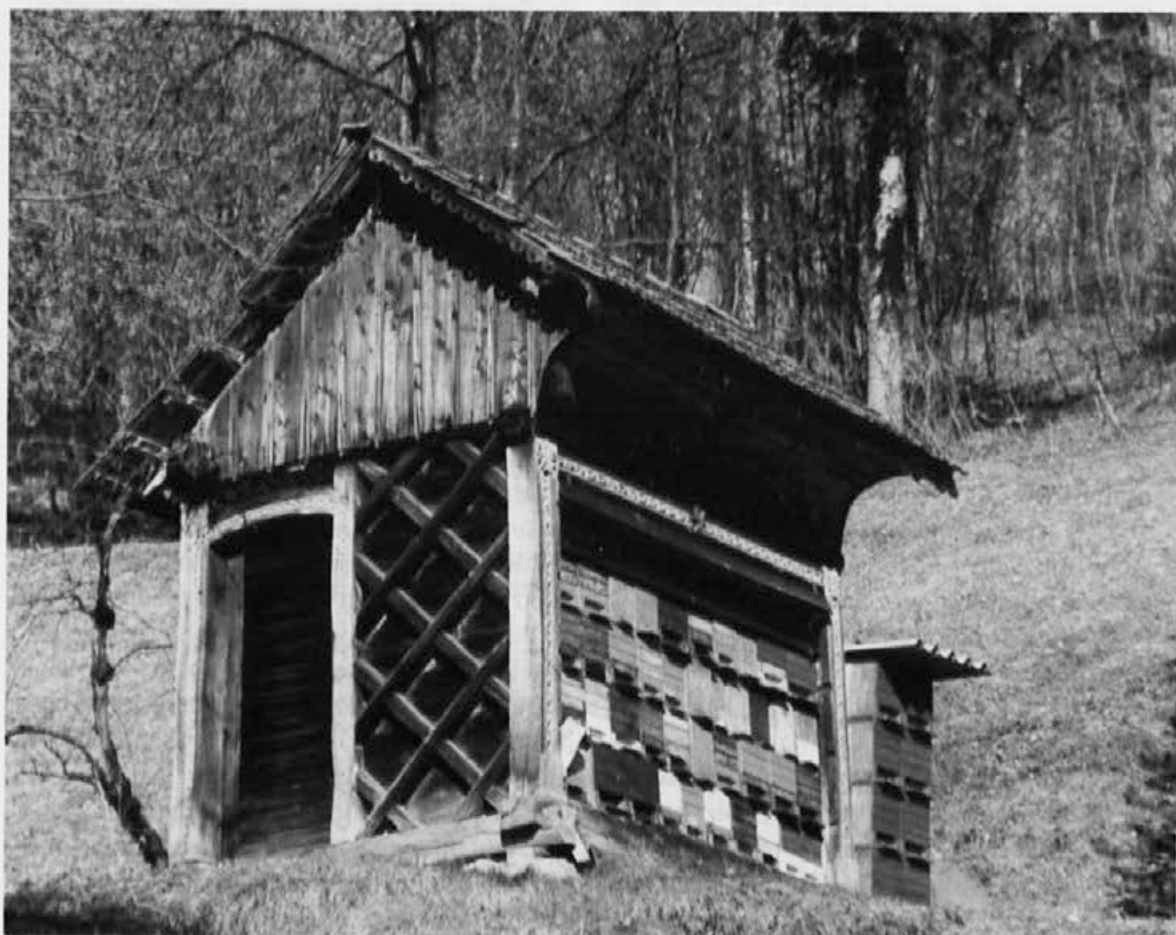
Muzej je pripravil potujočo razstavo 114

izbranih panjskih končnic, od leta 1978 pa je gostovala po muzejih doma in v tujini (Beljak, Dunaj, München, Spittal, Tolmezzo, Brixen). Potujočo razstavo spremlja katalog, ki z besedili o slikarstvu in motiviki na panjskih končnicah v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku ter z barvnimi reprodukcijami predstavi ta nepogrešljivi del slovenske kulturne dediščine.

Z zakonom določena naloga muzeja je evidentiranje, zbiranje, preučevanje, varovanje in predstavljanje kulturne

dediščine. V zbirki Čebelarskega muzeja v Radovljici (razstavljeni in deponirani del) je zdaj 1330 predmetov, v dokumentaciji pa 1800 diapozitivov, 2700 negativov in 2400 fotografij.

Muzej si prizadeva dopolnjevati vedenje o naši čebelarski preteklosti. V prihodnjih letih bomo zbirko obnovljali in dopoljali s prethano izbranimi predmeti, pri tem pa bodo upoštevana muzeološka načela in takšen način predstavitve, ki bo najširšemu krogu obiskovalcev prijazeno in dopadljivo približal čebelarstvo na Slovenskem.



*NAČIN ČEBELARJENJA NA
SLOVENSKEM*

*POMEMBNA ODKRITJA
SLOVENCEV NA PODROČJU
ČEBELARSTVA*

NAČIN ČEBELARJENJA NA SLOVENSKEM ODKRITJA SLOVENCEV O ČEBELAH IN ČEBELJI BOTANIKI

DR. JOŽE RIHAR



Obravnava načina čebelarjenja naših prednikov in panja v davnini temelji na podatku zgodovinarjev, da so na ozemljih, na katerih zdaj živijo Slovenci, 500 let vladali Rimljani (ES/11:297), morda pa so bile tudi že pred letom šeststo našega štetja v teh krajih slovanske jezikovne združbe (Habjan, 1998). V teh stoletjih so Rimljani v zasedene pokrajine prenašali ne le svoj način življenja, temveč tudi kmetovanja in čebelarjenja.

"It is always dangerous to say without proper evidence that and such a hive is the same as that used by ancients, for sometimes there have been significant changes. But it is refreshing to find today many of the hives described by Roman writers, even down to details of size and shape. They are still in living use, although in parts of the world quite distant from Rome."

E. Crane, A. J. Graham (*Bee World*, Vol. 66, No. 1)

Pri obravnavi gradiva nas je vodilo načelo, ki ga poudarja znamenita zgodovinarica čebelarstva E. Crane, da je morda najpomembnejša ugotovitev njene raziskave o čebeljih panjih v davnini nespremenljivost čebelarstva orodja in čebelarjenja v minulih tisoč letih, zlasti v deželah, v katerih ni bilo napredka, ki bi zahteval spremembo. Po njenem mnenju je brez zanesljivega dokaza vedno nevarno reči, da je ta ali oni panj enak tistemu, ki so ga uporabljali v davnini, kajti včasih so bile spremembe očitne. Zanimivo je, da najdemo dandanes veliko panjev, ki so jih opisali rimski pisci, celo njihove natančne mere. V rabi so še zdaj, čeprav v delih sveta, ki so daleč od Rima.

Rad bi povedal, kaj me je - kot nezgodovinarja - vzpodbudilo, da sem se lotil iskanja prave slike čebelarjenja naših prednikov.

Pri geslu "čebelarstvo" je v Enciklopediji Slovenije navedeno, da so "naši predniki že v davnini čebelarili v panjih, ki so bili podobni kasnejšim kranjičem". Ker sem avtor navedenega besedila, naj povem, kako je nastala ta stilizacija.

Uredništvo ES je za vsako geslo odmerilo določeno število vrstic. Zato sem se v prvotnem besedilu izognil nedbam o tem, kako so pri nas čebelarili v davnini. Urednik M. Javornik pa je prvotnemu besedilu dodal, kot sledi: "Slovenci so se po naselitvi ukvarjali z gozdnim čebelarjenjem, ki je pod konec 11. stoletja začelo prehajati v čebelarjenje na domu." Pisci dosegljivih virov so glede tega povečini drugačnega mnenja.

Rojec (1937) razpravlja o vzrokih poslikavanja kranjičev in pravi, da so panj imenovali tudi z romanskim izrazom truga, korito ali sod. Kranjič naj bi bil po Armbrusterju (1928) rimskega izvora, torej dediščina kolonistov iz obdobja rimskega imperija.

"Čebelarjenje na Kranjskem je prastaro, sega vse do rimskih časov. Še zdaj na Kranjskem razširjen kmečki panj, ki ga najdemo le v tej deželi in obmejnih delih Štajerske in Koroške, naj bi prinesli sem Rimljani" (dr. W. Schmidt, 1927).

Jug (1934) navaja, da so kranjiče bržkone prinesli rimski naseljenci, saj je mogoče še zdaj odkriti sledove starodavnega "ulja", navpičnega, iz desk zbitega panja iz Istre in dalmatinskih otokov.

Šavli (1985), sklicuje se na S. Miheliča (1958), pravi: "Značilno je, da pri Slovencih v narečjih ne najdemo izrazov, ki bi spominjali na gozdno čebelarjenje". Debevec (1967) pa pravi, da nam o gozdnem čebelarstvu manjkajo določnejši podatki.

Zanimivo je, da rimski pisec Columella (1-68 n. š.) opisuje iz desk zbite panje, ki so enake oblike kot naš ljudski panj.

Še bolj prepričljive so risbe, ki jih hranijo v britanskem muzeju kot "Exultet Rolls", narisanih v samostanu Monte Casino približno leta 1080. Na njih so upodobljeni pravokotni panji iz desk, kakršni so še dandanes originalni panji na Kranjskem in Koroškem. Prednje pojasnilo k risbam navajata angleška zgodovinarja Fraser (1951) in Crane (1985). Original najbolj nazorne risbe hranijo v Pisi, v muzeju sv. Mateja.

Petrus de Crescentis (1300) pa pove, da so bili ležeči panji - taki, kakršne so imeli na Kranjskem in Koroškem - boljši od stoječih, kakršne so imeli v južni Italiji.

Nasprotno pa se je v Rusiji, v pokrajini Baškirija, še do našega časa ohranilo gozdno čebelarjenje. Vdolbine v drevo imenujejo bort, čebelarja bortnik, čebelo bortna čebela. Dandanes jo

raziskujejo kot eno redkih, povsem izoliranih avtohtonih čebel.

Navedbe desetih piscev (Rojec, Armbruster, Schmidt, Jug, Šavli, Debevec, Columella, Fraser, Crane, Petrus de Crescentis) nakazujejo, da so bili na Kranjskem in ob mejnih delih Stajerske in Koroške v davni razširjeni panji, zbiti iz desk enake oblike kot naš kmečki panj, preimenovan v 19. stoletju v kranjiča. O tem pričajo risbe, ki jih hranijo v britanskem muzeju in v Pisi.

V Novih Lazih pri Kočevski Reki so Mikličevi položili pokončne klade v vodoravno lego in jih tako preuredili, da jih je bilo mogoče odpirati na obeh koncih, pa tudi od zgoraj. (SČ 1998/7-8). - Stoječe panje, kakršne so povečini uporabljali v Istri vse do naših časov, so imenovali tudi "čoke". Tudi ti so bili zbiti iz desk. - V Makedoniji sem še leta 1956 našel v bližini Prilepa na čebelarstvo Dide Mihajla s približno sto stoječimi, z deščicami pokritimi votlaki.

Kje naj iščemo vzroke, ki so vplivali na to, da se je v 17. stoletju na Slovenskem tako razmahnilo čebelarjenje in doseglo tudi enega svojih vrhuncev?

Vzrok za to je bila predvsem spremenjena čebelja krma osnova, ki jo je povzročila nova kulturna rastlina, ajda.

Ajdo (*Fagopyrum esculentum*) so v 13. stoletju v Rusijo prinesli Mongoli, v 14. stoletju pa križarji v Evropo. Najprej so jo gojili predvsem na samostanskih in graščinskih posestvih. V 15. stoletju se je novo krušno žito začelo vedno bolj širiti. Sejali so jo kot prašno ajdo, kot najpomembnejši posevek maja in junija, šele pozneje pa kot strniščni posevek. Kot medeča rastlina je bila izdatnejša in bolj redna paša kot druge spomladanske poljske in gozdne rastline.

Presežki medu so se začeli pojavljati tudi v trgovinah. Valvasor (1689) pravi, da se na Kranjskem cedi med in da ga veliko pošiljajo v druge dežele, predvsem na Salzburško ga pošljejo več tisoč centov. Na Reko so začeli dovažati čebelje pridelke - med, vosek, satje - predvsem iz okolice slovenskega Primorja že v 15., zlasti pa v 16. stoletju (Gestrin, 1957). Blago so tovorili na konjih in mulah. V letih 1527-1586 so po kopnem na Reko prepeljali skupaj 331 tovorov medu, 5 tovorov voska in tovor medu v satju, skupaj torej 57.290 kg, če tehta en tovor približno 170 kg.

V dveh letih, od 1. januarja 1753 do 30. decembra 1754 so na ljubljanski tehnicni na Bregu stehali 593.975 funtov medu, namenjenega za izvoz. To bi bilo 332.626 kg ali 332 vagonov. V to količino pa še ni všteta količina medu, ki so ga Ljubljančani porabili sami (D. Jug, 1934).

Gestrin pripominja, da se je na območjih z

ajdovimi pasišči, predvsem zaradi prevozov nanje, začel **spreminjati tudi dotedanji način čebelarjenja**.

To razberemo tudi iz Valvasorjevih opisov v "Slavi vojvodine Kranjske". Precej podrobno namreč opisuje, kako so tedaj čebelarili. Naj navedem nekaj primerov:

- Štor, ki ga je gnitje lesa izvotlilo, torej votlak, le omenja.

- Podrobneje opisuje čebelarjenje v panjih iz desk: opravila od spomladi do zazimovanja, lovljenje rojev, njihovo vsajanje, število rojev, odvzemanje medu, zazimovanje.

- Ko rojeve čebele skozi žrelo zlezejo notranjost panja, ga postavijo v čebelnjak k drugim panjem. Panj je štirioglat, zbit iz desk.

- Pri odvzemanju medu - jeseni po sv. Mihaelu - dvignejo pri panju iz desk pol pokrova in izrežejo čisti med, v zadnjem delu pa ga pustijo toliko, da imajo čebele hrano čez zimo, nato pa pokrov zaprejo.

- Zanimivo je naslednje! Če je roj težak, pokrov z žago zgoraj prežagajo na dva dela. Nato del pokrova dvignejo in iz panja izrežejo medeno satje, potem pa pokrov spet pritrdijo.

Pozornost zbudjata zlasti dve navedbi:

1. Pri spodrezovanju dvignejo pol pokrova. Enak postopek opisuje dve stoletji pozneje Porenta (1875). Po njegovem namreč ni treba, če ima panj dvojen pokrovček, da bi bil cel panj hkrati odkrit.

2. Težke panje prežagajo na dva dela, to pa navaja na misel, da je imel panj poleg spodnjega dela zgoraj še nastavek. Prednjemu v prid naj navedemo še naslednje: Ob razpravi o poslikanih panjskih končnicah, najstarejša se ponaša z letnico 1758, Debevec navaja, da so naši predniki najbrž že nekaj stoletij čebelarili v lesenih podolžnih panjih, pisci "Sodobnega čebelarstva" (1958) pa povedo, da so bili panji z nastavki na Gorenjskem v navadi že prej, preden je Janša odšel na Dunaj, torej v 17. stoletju.

Pri Valvasorju loči dva dela žaga, pri Janši pa železna žica (& 193, "Popolni nauk o čebelarstvu").

Tako dvojni pokrov pri Valvasorjevem in dve stoletji poznejšem Porentovem panju kakor tudi železno žico namesto žage je brez dvoma razumeti kot ohranjanje ustaljenih navad čebelarjenja.

Zato se zdi nerazumljivo, da bi se v 18. stoletju kot novost pojavljali panji z nakladami in da naj bi jih tako Janša kot Glavar prevzemala od tujih čebelarskih vplivov ter jih po širini in dolžini prilagajala gorenjskim panjem, kot navajajo pisci "Sodobnega čebelarstva".

V 18. stoletju so gospodarske razmere

dobesedno zahtevale pridelovanje medu in voska. Visoka družba je bila bogata in zato zahtevna.

Med bivanjem na poskusni čebelarški postaji Montfavet pri Avignonu sem v bogati knjižnici ob študiju strokovnih piscev iz 16., 17. in 18. stoletja spoznal, **da v 18. stoletju nobena Evropejcem znana dežela na svetu ni imela tako izdelanega načina čebelarjenja**, kot je bilo čebelarstvo na Gorenjskem, in prav tega je Janša še izpopolnil. Torej je bil ta način čebelarjenja pristno slovenski.

Uspešnost Janševega načina čebelarjenja so omogočili naslednji njegovi postopki in izpopolnitve:

- kombinirana uporaba normalnih in polovičnih naklad;

- locenj (kobilica), ki je omogočal premikanje satov;

- kadilnik;

- vrša za prestrezanje naravnih rojev;

- prevažanje panjev: voz, zračniki pri panjih;

- vzreja matic na veliko, dve vrsti matičnic, postopki za dodajanje matic;

- razmnoževanje družin z narejenimi roji (navaja sedem načinov);

- preprečevanje rojenja z medkladami;

- kombinirana metoda za povečanje pridelka medu in voska, za obnovo satja in preprečevanje rojenja;

- ravnanje z brezmatičarji, združevanje slabšev;

- postopek zdravljenja čebelje družine, ki je zbolela za hudo gnilobo čebelje zalege;

- znanje o cikličnem pojavljanju hojeve mane ipd.

Na teh tehničnih pomagalah in postopkih je temeljil njegov usklajeni sistem čebelarjenja. Vodilno vlogo pri njegovem čebelarjenju pa so imeli zlasti trije ukrepi:

- preprečevanje rojenja,

- narejanje rojev hkrati z vzrejo matic in

- prevažanje.

V vedi o čebelah in čebelarjenju vseh časov in krajev imajo osrednje mesto znanje o rojenju in postopki za uravnavanje rojilnega razporeditve čebelje družine. Preprečevanje rojenja seveda ni namen, temveč le pomoč za doseg večjih pridelkov medu in voska.

Janša najprej obravnava teorijo o preprečevanju rojenja in ustreznih ukrepov, nato pa oblike in načine specializirane proizvodnje.

Roje je priporočal le tedaj, če je potreboval nove za povečanje čebelarstva ali za prodajo. Roji, ki niso bili v skladu s smotrom čebelarjenja, so bili nezaželeni in škodljivi. "Roje je lažje preprečevati kot pospeševati," je izjavil Janša in

še danes jih ni veliko, ki bi si upali izjaviti kaj podobnega. Kako je z vnaprej določenimi posegi uravnaval rojilno razporeditve? Znameniti angleški zgodovinar H. M. Fraser (1951), eden izmed najboljših novejših poznavalcev Janše, pravi: "Njegovi panji so bili primerno veliki in vedel je, kako je treba uporabiti naklade."

"Roje je najlažje preprečiti, če panju navezemo naklado, če mu damo podklado, če potisnemo med dva polna panja prazen panj, ali če se sklenemo dva in dva sosednja panja, preden se čebele začno pripravljati na roj."

Janšev poglobljen protirojilni način temelji na ugotovitvi, da "veliko družin vzroji zaradi tesnega prostora in zaradi tega nastale toplote, v povečanem prostoru pa ta vzrok odpade." Najbolj zanesljivo zadržimo roj z dokladami v sredini, kajti čebele v sredini ne prenesejo praznega prostora.

"Vendar mora biti to narejeno pred pripravo na rojenje, sicer ne pomaga nič, kajti če se je panj že odločil rojiti in je za to vse pripravil, ga od tega ni več mogoče odvrniti."

Če so se čebele že pripravile za roj, pa čebelarju preostane drugi način, t.j. izrezovanje matičnikov in trotovske zalege, ob dobri paši pa postopek lahko ponovimo čez 14 dni.

Učinkovitost Janševih protirojilnih ukrepov pride do izraza zlasti ob primerjavi s postopki, uveljavljenimi v sodobnem čebelarjenju po svetu. Te bi lahko razdelili na tri skupine:

1. Odvzemanje matic (Dzierzon, Berlepsch, Quinby).

2. Ohranjanje enotnosti družine v panjih z veliko prostornino (Janša, metoda proste matice, premestitev panjev, Kirarjevi potegnjeni sati).

3. Začasno ločevanje in vnovično združevanje družin (Janša, Korževski, Vaščenko, metode matic pomočnic oziroma dvo- ali večmatični sistem).

Janša je tedaj rojenje preprečeval na poseben način in z njim ohranil enotnost čebelje družine, pa tudi tako, da je družine ločeval in jih vnovič združeval.

Po Dzierzonovem "diamantnem pravilu" matico odvzamemo in uničimo, preden se pojavijo znamenja rojilnega razporeditve oziroma najpozneje 11 dni pred začetkom glavne paše. Pomankljivost tega postopka je v tem, da postane približno petina družin brezmatičnih, preostale pa so v drugem delu sezone oslabiljene.

Berlepsch (in podobno Miller) matice ni uničil, ampak jo je priprl v matičnici. Pri tem postopku čebele potegnejo zasilne matičnike, ker se počutijo osirotele. V tem primeru matice zalegajo manj, nekatere pa v kletki tudi odmrejo.

Po Taranovu (1955) gre pri sodobnem

preprečevanju rojenja pravzaprav le za dve metodi: za ohranitev enotnosti čebelje družine ali za začasno razdiranje družine.

Najnaprednejši je postopek, pri katerem čebeljih družin ni treba ločevati in znova združevati. Pri tem načinu ima čebelar najmanj dela in lahko oskrbuje veliko število družin, razmeščenih na različnih mestih v več čebelnjakih. Gojenje številčnih družin v panjih z večjo prostornino je najprimernejše v krajih z zgodnjo pašo.

Začasna delitev družin temelji na matici - pomočnici, priporočljiva pa je v krajih s poznimi pašami.

Janša je uporabljal obe metodi.

Gojenje čebel je spremenil v gospodarsko proizvodno panogo: oskrboval je veliko število panjev, dosegal visoke pridelke medu in voska, prodajal roje in čebelje družine.

S svojevrstno metodo preprečevanja rojev in drugimi ukrepi je Janša pridelal po 22 do 28 kg medu na panj, z naravnimi in narejenimi roji je 16 panjev iz leta 1770 toliko namnožil, da je v letu 1772 čebelaril s 300 panji.

Rothschütz je v Podsmreki čebelaril s panji, ki jim je dodajal naklade ali podklade. Prav tako ni potreboval nizkih dve- ali večnadstropnih panjev, če je na prevoz vzel "medmetalnico" (točilo). Kranjiče je opremil s satniki velikosti 23,5 x 14 cm v prečni legi. Satnik je tudi podložni panj s satniki velikosti 24 x 29 cm ter nekakšen listovni panj.

Kranjsko društvo za umno čebelarstvo je do leta 1875 po znižanih cenah razdelilo svojim članom približno 700 po Rothschützu spremenjenih listovnih panjev.

Svoj listovni panj je Rothschütz prvič razstavil leta 1869 v Breslavu in zanj prejel nagrado, drugič pa leta 1872 v Salzburgu. V svojem čebelnjaku v Podsmreki jih je več kot 300 uporabljal od leta 1868 naprej. Zelo podoben Albertijev listovni panj je bil opisan šele leta 1873 v časopisu *Nördl. Bienen Zeitung*.

Rothschützovemu listovnemu panju je bilo mogoče nadaljevati. Ni pa raziskano, kakšen vpliv je imel njegov panj na poznejši Žnideršičev listovni panj.

Tedaj, ko je Janša čebelaril v okolici Dunaja, je bila poglavitna paša na strniščni ajdi. Zato je razvil postopke za preprečevanje rojenja in dosegal visoke pridelke. Družine je razdril in jih nato spet združil. Številne mlade čebele, ki bi utegnile rojiti, je iz njihovega panja preselil v drug prazen panj. Pri tem je potreboval matice, zato jih je množično vzrejal. Sestavil je podrobna navodila o tem, kako jih vzrejati. Vedno znova je priporočal svojim učencem, kdaj in kako je treba dodajati matice.

Znanje o narejanju rojev in vzreji matic je - po našem mnenju - drugi temelj, ki je Janši omogočil, da je dosegel tolikšne pridelke medu.

Narejanje rojev

Če primerjamo narejanje rojev, opisano v Razpravi in Popolnem nauku, z načini, ki jih priporočajo v sodobnem čebelarstvu, bomo ugotovili, da so v Janševih sedmih načinih zajeti vsi sodobni načini narejanja rojev. Spretno pa je izrabil tudi možnosti, ki mu jih daje nakladni panj.

Kot potrditev omenjenega in zaradi preglednosti primerjajmo štiri poglavitne načine narejanja rojev po Taranovu z Janševimi sedmimi načini.

Taranov navaja naslednje štiri načine narejanja rojev:

1. Oblikovanje zbirnih narejencev. Janša uči, kako iz dveh panjev narediti tri in kako iz več panjev narediti en roj.

2. Narejanje individualnih narejencev. Janša iz enega napravi dva takole: Iz živalnega panja izžene v prazen panj z matico vred toliko čebel, kolikor je potrebnih za roj. Staremu panju, ki ga odnese vsaj četrt ure daleč, doda matico ali čebelam pusti, da si jo vzredijo same.

3. Delitev družine na polovico. Za Janšo je to najboljši in najzanimivejši način. Brezmatičnemu delu dodamo matico.

4. Metoda naleta. Živalen panj odnesemo stran, na njegovo mesto pa postavimo drug, podoben prazen panj, ki mu damo matico ali sat z mlado zalego.

Zanimivo je, da ne navaja narejanja rojev z izrezovanjem zalege, torej načina, ki sta ga opisala Glavar in Scopoli.

Prevažanje čebel

V 15. in 16. poglavju "Popolnega nauka o čebelarstvu" pove, da je paša prvi in najpotrebnejši pogoj za čebelarstvo. Daje napotke, ki so uporabni še dandanes. Svetuje tudi, da na pašo peljemo šele tedaj, ko se je ta že zares začela.

K razvoju čebelarjenja sta tedaj prispevala tudi Peter Pavel Glavar in Janez Goličnik.

Panj Petra Pavla Glavarja je imel štiri nadstropja (naklade, nastavke). Trije nastavki so bili večji, normalni, eden pa nižji in ga je uporabljal kot podstavek. Od sredine novembra do spomladanskega čistilnega izleta je bila družina v dveh nakladah, v drugi in tretji. Nato je dvonakladnemu panju dodal polovični podstavek. Kakor hitro je bil ta poln, ga je odvezel in podstavil drugega, praznega. Po potrebi jih je podstavljaval večkrat. Tako je preprečeval rojenje, ker je širil

gnezdo in dajal čebelarjem možnost, da so ga gradile. Rojenje je preprečeval tudi s tem, da je med dve že polni nakladi vstavil prazno. Ob paši je na naklado naveznil dodatno mediščno naklado. Jeseni je odzvel polno, t.j. starejšo vrhno naklado. S tem je obnavljal satje. Čebele so satje obnovile dvakrat na leto, ob cvetenju češnje in ob cvetenju ajde.

Janez Goličnik (1737-1807) je bolj znan kot prevajalec "Popolnega nauka o čebelarstvu", pod črto pa najdemo izvirno različico pridelovanja medu in preprečevanja rojenja.

Zgodaj spomladi je vsem močnim panjem dodal polovične podstavke, podobno kot Glavar. Ko je bil podstavek poln, je podenj in pod starca vstavil še en polovični nastavek. Polovični panj je bil tako v sredini in čebele so ga zanesljivo dodelale. Če v teh dveh podstavkih ni bilo dovolj prostora, je zgodaj jeseni (bržkone ob času cvetenja ajde - opomba R. J.) dodal še en podstavek. Panj je potemtakem v tem obdobju imel štiri enote: eno normalno in tri polovične. Jeseni je gornji nastavek odstranil. Med je dobil iz enega normalnega nastavka in morda še iz enega polovičnega, čebelarjem je preprečil rojenje in obnovil satje.

Ob sklepu podrobnejše analize Janševega načina čebelarjenja, bil je pač državni čebelarški inštruktor, ter navajanja posebnosti pri Glavarju in Goličniku, pa moramo poudariti, da so naši klasiki v obdobju intenzivnega pridelovanja medu v 18. stoletju širili tako na Gorenjskem (in v Avstriji nasplo), Štajerskem in Dolenjskem nakladni način čebelarjenja. Dokazati je mogoče, da ne gre za medsebojno posnemanje ali prevzemanje tujih vzorcev, ampak za izvirno prilagajanje krajevnim pašnim razmeram in željam posameznikov, to pa je nujno tudi dandanes.

Vsem je skupno, da poleg normalnih uporabljajo tudi polovične naklade, to pa je podobno tudi novejšim težnjam tako v Avstriji kot pri nas.

Z zadovoljstvom lahko ugotavljamo, da so postopki vseh treh naših predhodnikov uporabni še dandanes.

Križaj (1901) navaja, da je "kranjska bučeloreja ter izvažanje medu in voska dosegla v 18. stol. svoj vrhunec," P. P. Glavar (1768) pa meni, da v številnih deželah čebelarstvo preživlja kmeta in da je vsaj toliko koristno kot mlekarnstvo.

Stagnacija čebelarstva po uveljavitvi sladkorja

V zlati dobi našega čebelarstva se je na pragu 19. stol. pojavil sladkor, najprej ameriški iz sladkornega trsa, nato v Evropi pridelani iz sladkorne

pese. Belo sladilo je postalo moda. Sladkor je izpodrinil med in pripomogel, da je delno propadel tradicionalni domači način čebelarjenja. Zaradi nizkih cen medu se čebelarstvo ni več splečalo. Po Križaju (1901) je bilo v Janševi dobi na Kranjskem po oceni 90000 panjev, leta 1896 pa so jih našteali le 25203.

V 19. stoletju se v čebelarstvu na Slovenskem pojavljata dve težnji: uveljavljanje premičnih satnikov po vzoru **Dzierzonovih** premičnih letvic **ter izvažanje čebel**. Pri različnih oblikah panjev so se v 19. stoletju ohranjale prvine, na kakršne smo naleteli pri naših klasikih.

Po Sumperjevemu mnenju (1871) so bili skočidolski panji "pri nas že pred več stoletji v navadi." Zgornja deska (ali pokrov) ima na sredini veho in se odpre, če hočeš panju dodati naklado. Če je panj poln, mu prostor razširiš z naklado ali polkladno.

Pri Porenti (1875) je mogoče pokrove, ki so pritrjeni z žebliji, odpreti in zapreti. "Če ima panj dvojni pokrovček, ni treba, da bi se celi panj naenkrat odkril. Naj ima panj tak ali tak pokrov, ima še svojo veho, katera se odpre, kadar je treba panju škatlo naložiti ali če se hoče en panj na drugega navezniti ali tako imenovano pustoto narediti. Panj je mogoče upravljati od zadaj pa tudi od zgoraj, ker je pokrov pritrjen z vijaki." Priporoča pa večdelni pokrov.

Kobariškemu (Pinčevemu) panju so lahko naveznili naklade, ki so jih imenovali "kotare".

Po poročanju S. Murovca so imeli v 60. letih v tolminsko - idrijskih hribih sestavljive panje. Na spomladansko pašo na reso so vozili le plodišče, medišče pa so pustili doma. V tem obdobju je bil panj podoben polovičarju - eksportovcu AŽ panja ali še točneje eni nakladi LR panja. Po vrnitvi s spomladanske paše so na plodišče naveznili naklado. Ko so jeseni odstranili medišče, so začeli družino pripravljati na zimo. Po Murovčevih trditvah je čebelar ob obilnem medenju hoje naložil škatlo štirikrat zapored, vsakokrat pa je bilo v njej po 7,5 kg medu.

Trgovanje z živimi čebelami v majhnih panjčih

Kriza v čebelarstvu je bila pri nas končana šele v drugi polovici minulega stoletja, ko se je začela razvijati trgovina z živimi čebelami. Govorimo lahko o drugem obdobju v razvoju slovenskega čebelarstva: predmet trgovanja je postala čebela sama - ne njeni pridelki. V ospredju gojenja ni več čebela kot dotedanja pridelovalka medu in voska, ampak postane sama predmet tržne izmenjave. Doslej so povpraševali predvsem po čebeljih pridelkih. Medičarji in drugi

trgovci, ki po navadi niso bili čebelarji, so odkupovali, predelovali in prodajali med in vosek. Trgovina s čebelami pa je ustvarila novo zelo zahtevno specialnost - trgovanje z roji in matičami. V ospredje so stopili novi ljudje, saj laiki tem nalogam niso mogli biti kos, čeprav je bil posel mamljiv, saj je bilo trgovanje z živimi čebelami zelo donosno.

Pionir nove dobe je bil baron Rothschild, ki se je naselil v Podsmreki pri Višnji Gori. Prvi roj je leta 1858 potoval v Galicijo. Njemu so sledili drugi, v začetku nekaj sto, pozneje 1000 - 1500 rojev na leto. Rothschild je po navedbi Debevca (1967) izvozil na tuja tržišča več kot 100.000 družin, v to število pa niso vštete izvožene matice. Trgovine se je lotilo še več drugih čebelarjev. Najbolj znana med njimi sta Mihael Ambrožič iz Mojstrane in Jan Strgar iz Bitenj. Mihael Ambrožič je izvozil skupaj več kot 70.000 rojev - brez matic, baron Rothschild pa je samo l. 1890, na vrhuncu svoje izvozniške dejavnosti, razposlal 17.000 različnih pošiljk. Jan Strgar je v 50 letih izvažanja poslal povprečno po 800 - 1000 rojev in matic na leto.

Med slovenskimi čebelarji je nastalo veliko gibanje. Razgibali pa jih niso le omenjeni trije propagatorji - največji svetilniki v izvozniškem obdobju našega čebelarstva, temveč cela vrsta čebelarjev-trgovcev, ki so spet povečali zanimanje za čebelarstvo. Trgovina je cvetela več kot

polovico stoletja. Gospodarsko je okrepila podeželje, pritegnila je meščanske kroge - nekmetovalce, v čebelarstvih nekaterih dežel - uvoznikov - je povzročila pravo revolucijo in v svetovno terminologijo uvedla pojem "kranjske" čebele.

Čeprav pozno, je prav, da navedemo imena mož, ki so - poleg omenjenih - vzrejali čebele za prodajo, jih kupovali od drugih, oglašali v tujih časopisih in jih z več ali manj sreče - posamezne roje ali več sto skupaj - pošiljali v tujino.

Egidij Jeglič iz Sel pri Žirovnici je začel čebele izvažati l. 1890. V tujih časopisih je oglašal sam in okrog l. 1906 izvozil približno 500 rojev na leto. - Janez Jeglič iz Begunj je v začetku tega stoletja izvozil približno 500 rojev na leto. Leta 1906 je prišel na črno listo v nemških časopisih. - V letih pred prvo svetovno vojno je izvažala tudi Marija Jeglič, p.d. Tavčarjeva iz Begunj pri Lescah.

Izvažali so še nekateri drugi na Kranjskem in Koroškem (Čebelarstva podružnica Brdo pri Šmohorju, v Naborjetu, v Šmarjeti v Rožni dolini).

Tu naj se zahvalim vsem tistim, ki so mi dali gornje podatke o našem ponosu - čebelarških trgovcih: Alojz Vovk iz Hraš, Jože Sušnik iz Broda, ga. Oberwalder iz Domžal, Maks Krmelj iz Ljubljane, pok. Valentin Noč iz Škofje Loke, Jan

Tem so sledili še:

Alojz Schrey z Jesenic;

? Engelsberger iz Trziča, okrog l. 1906;

Franc Košak iz Grosupljega je po poročanju Kastelica iz Mlačeva poslal nekatera leta tudi po 1000 - 2000 rojev in matic;

Jakob Prešern iz Zabreznice je v letih 1910 - 1930 razposlal tudi po 1000 rojev na leto;

Primož Žontar iz Kranja;

Miha Kunovar iz Dravelj;

Matevž Zavrčan iz Stare Loke pri Škofji Loki;

Valentin Noč iz Škofje Loke je na Portugalsko, v Francijo, Anglijo, Belgijo, Nemčijo izvozil skupaj 5800 - 6500 rojev; v tujih časopisih je oglašal s

N. N. iz Hrašč pri Moravčah je po poročilu g. Oberwalderja iz Domžal razpošiljal večje število rojev in matic;

po poročilu Petra Lapanjeta iz Orehka pri Cerknem sta čebelje roje in matice pošiljala na tuje tudi Kopal iz Cerknega in Kacin iz Polic pri Cerknem; zadnji je med prvo svetovno vojno pošiljal po nekaj sto panjev na leto v Nemčijo;

Martin Peternel iz Cerknega pri Idriji je l. 1912 v časopisih ponujal 150 kranjičev za prodajo.

Matevž in Jakob Flis iz Domžal.

J. Sodja iz Blejske Dobrave;

graščak F. Langer iz Poganjcev pri Novem mestu je izvažal od l. 1870 naprej;

Simon Romavh z Jesenic, okrog leta 1905;

? Gregorijevec z Jesenic;

Ivan Valant iz Hlebc na Gorenjskem je izvažal med leti 1890 - 1920;

Anton Žumer je do l. 1930 največ pošiljal na Češko;

Mat. Bevc iz Bohinjske Bistrice je izvažal še pred Janom Strgarjem, vendar ga leta 1906 najdemo na črni listi nemških časopisov;

N. N. iz Broda pri Bohinjski Bistrici se je prav tako kot izvoznik pojavljal še pred Strgarjem;

? Lajternek iz Tržiča;

Franc Vovk iz Hraš, ki mi je l. 1955 dal podatke o desetih izvoznikih, ve še za nekoga, a se njegovega imena ne more spomniti;

po poročanju Jana Strgarja je še pred Ambrožičem čebele in matice pošiljal tudi neki Modic;

Ignacij Vehar iz Poljan je čebelaril z različnimi vrstami panjev in 100 kranjičev, razpošiljal jih je nekako do l. 1923;

Nace Čadež iz Srednje vasi je v obdobju od 1900 do prve svetovne vojne kupčeval z roji in jih tudi pošiljal v različne kraje;

na Češnjici, v Dražgošah in Železnikih se je pojavljal še neki kupec in izvoznik rojev, a njegovega imena ni bilo mogoče ugotoviti;

Jakob Babnik iz Dravelj pri Ljubljani je izvažal l. 1906, prek njega pa tudi drugi bratje Babnik;

Anton Strgar, Janov brat, je izvažal samostojno in je prejemal za svoje čebele številna odlikovanja, npr. zlatnik s častno diplomom;

Anton Žnideršič je izvažal v okviru Kranjske čebelarke zadruga v Ilirski Bistrici; čebelarska podružnica Gorje pri Bledu je oglašala in sprejemala naročila za roje in matice; verjetno je bilo to delo tajnika Jakoba Polde;

F. J. Dokoupil - Vigaun je najprej živel v Radovljici, nato v Duplah, je okrog l. 1890 oglaševal v tujih časopisih;

Frank Benton je razpošiljal na Švedsko (l. 1888);

Štefan Mlaker iz Planine pri Rakeku je l. 1890 objavljajl oglase v časopisu Imkerss Rundschau;

J. Matič & Comp. iz Most pri Lescah je l. 1892 oglašal plemenjake, roje, narejence in matice.

Jernej Malej iz Broda pri Bohinjski Bistrici se je ukvarjal s trgovskim čebelarstvom kot pomočnik trgovca Mateja Bevca iz Bohinjske Bistrice;

J. Kunaver iz Dravelj je deloval samostojno poleg Mihe Kunaverja;

okrog l. 1906 je nekaj družin poslal tudi mag. ph. I. Lampe;

Anton Žemva iz Javornika pri Jesenicah;

Franc Unger iz Šiške pri Ljubljani;

Mihael Vrbič iz Sodražice na Dolenjskem;

Hinko Likar iz Grahovega na Notranjskem;

Teodor Dekeleva iz Postojne je kot gornjih šest trgoval okrog l. 1906;

Jože Vodopivec iz Kamenj pri Ajdovščini;

Jožef Mrevlje, Križ cesta;

Henrek Peternel iz Jagršč pri Cerknem;

čebelarska podružnica v Bohinjski Beli;

? Felc iz Rihemberka (zdaj Branika).



Značilen čebelnjak zgrajen med obema vojnoma iz Savinjske doline. Foto Marjan Skok

Strgar iz Bitenj in Vlado Martelanc iz Ljubljane.

Nekatere podatke sem našel tudi v našem in tujem strokovnem časopisju. Hvaležen bom vsakomur, ki jih bo dopolnil.

Trgovina z živimi čebelami je najbolj cvetela v obdobju od 1870 do prve svetovne vojne. Zaradi vse večjega povpraševanja po rojih je čebelarstvo znova postalo pomemben vir dohodkov. Popolnoma pa se je spremenil način oskrbovanja čebeljih družin. Med tem ko so pri oskrbovanju na med dosegali največ uspeha z nakladnimi panji in preprečevanjem rojenja, so v novih razmerah vzredili največ čebel, če so panje zmanjšali, da so jim večkrat rojili. Naklade so postale odveč, prevelika je bila celo plodiščna naklada gorenjskega panja z 39-45 litri prostornine.

Rojivost je postala zaželena lastnost čebel. Rothschild je leta 1892 sodil, da je v čebelnjakih na Kranjskem pozimi 30.000 družin, v rojilnem obdobju pa se namnožijo na 70.000 - 80.000. Lapanje meni (1913) da so tedaj na Kranjskem prezimovali približno 52.000 panjev, njihovo število pa se je čez poletje potrojilo. Rojev za odkup je bilo potemtakem dovolj. Čebelarji sejni na Igu pri Ljubljani in v Kranju prepričljivo dokazujejo tedanje tržne presežke. Leta 1869 je bilo na Kranjskem na 1000 prebival-

cev 58 panjev, leta 1910 pa 100.

Katere so značilnosti tega obdobja?

To so predvsem specializirani čebelarji - trgovci. Rothschild (1902) poroča, da je bilo v Nemčiji in Avstro-Ogrski tedaj približno 70 - 80 večjih izvozniških podjetij. Rojina (1912) pravi, da se je število trgovcev samo na Gorenjskem povečalo na 30. Iz naših podatkov pa je razvidno, da je bilo tedaj na Kranjskem še precej več čebelarjev, ki so trgovali s čebelami in jih izvažali.

Seznam 50 trgovcev s čebelami bi bilo verjetno mogoče še precej izpopolniti z novimi imeni.

Naravno je, da so trgovci vložili veliko truda tudi v reklamo. Tako vemo, da je dal Rothschild leta 1867 izdelati 200, leta 1868 že 6.000, leta 1890 pa 55.000 cenikov. Podobno je bilo z Ambrožičem, ki je vneto oglašal v tujih časopisih in kranjsko čebelo propagiral na letakih skupaj s ceniki. Rothschild je bil poleg tega neutrujen pisec. Izdal je šest čebelarskih knjig. "S svojo energijo, pridnostjo in svojim temeljitim znanjem je pridobil kranjski čebeli svetovno ime in jo

najbolj razširil" (Križaj, 1901). V letih 1891-1893 je izdajal čebelarški časopis z naslovom "Imkers Rundschau", ki je izhajal v Višnji Gori. Njegova desna roka je bil Alojzij Toman, ki je 54 let spretno posredoval pri čebelarških kupčijah in položil temelj trgovanju s čebelami. (Lapajne, 1923)

Več stotisoč razposlanih čebeljih družin in propaganda imajo zaslugo za to, da je naša čebela postala znana domala po vsem svetu. Že l. 1869 jo je prof. Pollmann v Bonnu opisal kot samostojno pasmo "*Apis mellifica* var. *carnica*", ki jo v angleških deželah poznajo pod imenom Carniolan Bee, Nemci pod imenom Krainer Biene, Krainer ali s kratico "K", Poljaki in podobno drugi slovanski narodi pod imenom "krajnka".

Abushady (1949) jo še zdaj prišteva med trojico standardnih pridobitno najpomembnejših čebeljih pasem (kranjska, italijanska in kavkaška).

Le približno bi bilo mogoče oceniti, koliko čebeljih družin in matic je bilo v tej dobi iz naših krajev izvoženih v tujino.

Iz podatkov obmejnega prometa je bilo (iz Avstro-Ogrske) v letih 1866 do 1890 poslanih skoraj 43.000 pošilk čebel. Večina pošilk je bila poslana v Nemčijo, 15 odstotkov pa v Švico. Wegmann navaja, da je bilo v Švico uvoženih 37000 čebeljih družin. Po Lapajnetovih (1913) računih se je število čebeljih družin čez poletje povečalo na približno 150.000. Od tega so jih jeseni približno polovico (75.000) zažveplali, približno 52.000 pa zazimili. Preostane še 23.000 panjev, ki so jih jeseni prodali trgovcem.

Suhe čebele so tedaj (Lapajne, 1913) odkupovali trgovci po 4-6 kron. Vodopivec iz Kamenj je leta 1904 prodajal na Bavarsko 2 kg težke panje po 9 kron, l. 1905 kranjiče po 11 kron, Dzierzonovane kranjiče pa po 13 kron.

Po Lapajnetovi presoji se v srednje dobrem letu v čebelarstvo obrate s 500 - 1000 panji naložena glavnicca obrestuje z okroglo 30 - 35 odstotki, če ne štejemo svojega lastnega dela. Po njegovem mnenju pri nobeni drugi panogi ni moč dosegati take donosnosti.

Razvoj čebelarstva konec 19. in v začetku 20. stoletja

Uvajanje satnika velike mere je v drugi polovici 19. stoletja začelo spreminjati način čebelarjenja. V ozadju tega razvoja je bila Kmetijska družba za Kranjsko v Ljubljani.

Priporočala je kranjski panj, ki je bil po vzoru Dzierzona opremljen s premičnimi satniki; gre za Dzierzonov panj Luke Porente (1876),

Sumperjev ali skočdolski panj, pozneje kranjski družbeni panj.

Po načrtu Franka Bentona, ki je v Sloveniji ostal pet let, je Peter Pavlin (1894) izdelal in opisal posamezno stoječe LR panje (42,5 x 21,5 cm) z enako mero satnikov v plodišču in medišču. Pavlinovemu je bil podoben Virijentov panj.

Po mednarodnem čebelarškem kongresu v Bruslju (1897) je urednik Slovenskega čebelarja Frančišek Rojina začel priporočati ameriški panj. Anton Žnideršič pa se je isti čas zavzemal za Gerstungov panj z oskrbo od zgoraj in zadaj ter z enako mero satnikov v plodišču in medišču.

Po letu 1900 je čebelarstvo društvo razdelilo Gerstungove panje, enega izmed njih preuredil za čebelarjenje v čebelnjakih in ga leta 1910 opisal v Slovenskem čebelarju.

Kako so čebelarili v začetku našega stoletja naši napredni čebelarji, lepo pripoveduje Franc Rojina leta 1917.

Tega leta je prodal 50 kranjičev - s podložno in prečno stavbo - trgovcu Ambrožiču, doma pa mu jih je ostalo 14. Imenoval jih je janševci. V čebelnjaku je imel poleg tega 10 droryjevcev, 35 amerikancev, 7 gerstungovcev in 4 AŽ panje. Pripominja, da za nove AŽ ni imel denarja, saj je moral šolati pet otrok.

Žnideršičev panj je imel vse odlike sodobnega panja, prilagojenega za postavljanje v čebelnjake: veliko mero (24 x 40 cm) satnikov v plodišču in medišču, primeren je bil tudi za prevažanje. Priporočala ga je večina takratnih naprednih čebelarjev. Že leto dni pozneje so po Humkovi anketi našli tisoč AŽ panjev, pozneje pa je prevladal, tako da so jih leta 1939 našli 38.389, preostalih panjev 37.336, leta 1952 pa 68.833, preostalih panjev - predvsem kranjičev, pa le še 13.054.

Leta 1922 izdani drugi Rojinov prevod Janševega Nauka o čebelarstvu je sprožil v čebelarškem tisku svojevrsten spopad. Že iz naslovnice knjižice je videti, da je v njej objavljen tudi po Martinu Humku prirejeni spis Alberti-Žnideršičev panj in kako v njem čebelarimo. Humek se skuša opravičiti, saj v predgovoru pravi, da je to storil na prošnjo založbe Jugoslovanske knjigarne. Očitno se je zavedal, da sta se med istimi platnicami znašla dva nasprotujoča si sistema čebelarjenja: Janšev s panjem z neomejeno ter Žnideršičev z omejeno prostornino, drugi je negacija prvega, skratka, da je naredil silo tako Janši kot Rojini. Sam pravi: "Na prvi pogled bi se ta zveza komu utegnila zdeti neumestna in prisiljena ... Edino g. Rojina bi utegnil ugovarjati, češ da dosegamo v njegove pravice. Menda se ne bo spotikal nad tem skromnim dostavkom." Humku je bilo znano, da je Rojina kot prvi urednik

Slovenskega čebelarja propagiral ameriški nakladni panj.

Drugi prevod Janše pa je izšel v času ostrega boja za uveljavitev AŽ panja. Očitno se je Rojina še vedno zavedal možnosti prehoda z navadnega kranjiča na ameriški panj, to pa je razvidno iz predgovora k prevodu, v katerem pravi, da bo "Janšev nauk neprecenljive vrednosti za čebelarja, ki čebelari z navadnimi kranjiči zlasti še, če opremi Janševe panje s poprečnimi nosilci satja" in se ravna po navodilih v členih 175-177:

"175. Prvi postopek. Spomladi postavim npr. štiri panje A, B, C, D. A, B imata dvoletno, C, D lansko satje; A in C sta precej dobra, B in D sta slabejša panjova. Pustim jih delati, dokler so si vzgojili dovolj čebel, še zastavijo precej zalege ter pokazali vsa znamenja za pripravo k rojenju. Panj A preženem zjutraj ali zvečer z dimom v prazni E in postavim noter dva za dlan velika zaležena sata iz A za začetek njih dela. Potem postavim E na prostor od A. Panj A združim kot nastavek s C kolikor mogoče hitro, da se zalega ne ohladi. Panj E ima veliko več čebel kot prvec in je lahko pri prav dobri paši v 10 dneh z novim satjem zopet popolnoma izdelan. Tedaj je E pomlajen ter tako za dolgo časa od rojenja zanesljivo zadržan. Panj C bo pri dvojnem delu zase in za A tudi svojo pridnost podvojil.

176. Drugi postopek. B in D kot slabejša panju pustim še dva do tri tedne delati. Potem ravnam z njima kakor prej z A in C. B se prežene v kak prazen F, in ta se postavi na prostor B. B pride kot nastavek na D.

Torej sta A in B v E in F pomlajena. C in D imata A in B kot dobra nastavka. Vsi štirje so od rojenja zadržani in so vsi štirje dobri panji. Za nekaj časa mi ni treba čakati rojev ter opravljam lahko drugo delo.

177. Tretji postopek. Čez nekaj časa moram vendar pogledati. Boljša dva panja E in C z nastavkom A bi se le utegnili pripraviti za rojenje. Če je še zgodaj v letu in je dobra paša, kakor je ajda, na primer začetkom meseca avgusta, tedaj preženem čebele iz panja C ter iz njegovega nastavka A v kakega praznega G. Ako bi bil ta za toliko čebel premajhen, tedaj mu naredim takoj še z enim praznim panjem

nastavek ali podstavek. Ko sem izrezal iz A zadelane sate, napravim z njim zopet nastavek na E. Prav tako izženem B in D v H in nastavim B na F. Torej imam na treh, namreč na E, F in G, morebiti tudi še na H četrti nastavek, in če je leto prav ugodno, tedaj napravim lahko še po dva na en panj. Zadnje nastavke odvezam na jesen in izrežem iz vseh med in vosek v svoj prid."

Prednje tri člene "Popolnega nauka" sem navedel dobesedno, saj je Rojina v njih očitno našel najpomembnejša navodila za uspešno čebelarjenje v navadnih kranjičih, ki so opremljeni s prečnimi nosilci satja.

Svetovno znanemu piscu "Popolnega nauka o čebelarstvu" kakor tudi prevajalcu in prvemu uredniku "Slovenskega čebelarja" Frančišku Rojini bi bilo brez dvoma v posebno zadoščenje, če bi ob izteku tega tisočletja, morda na bližajočem se kongresu Apimondie leta 2003, nekdo z Janševim gorenjskim panjem - ali njegovim posodobljenim LR panjem - ponovil našete tri postopke in jih prikazal naši in svetovni čebelarji javnosti.

Statistični podatki kažejo, da je bila takrat večina še kmečkih panjev, na Štajerskem pa je Jurančič uveljavljal trietažni dunajski panj. Kamen spotike je postal prof. Davorin Beranič s Ptuja, pisec knjižice Temelji naprednega čebelarstva (1922), ki je 1923 v Slovenskem čebelarju napadel AŽ panj in zapisal, da "Humek ni storil prav, ko je Rojinovemu prevodu dodal še opis AŽ panja". Pisci Sodobnega čebelarstva (1955/1/ XVIII) menijo, da je to razburilo čebelarstvo javnost.

Za drugo polovico tega stoletja je značilno spoznanje, da je prostornina AŽ panja premajhna za normalen razvoj čebelje družine in doseganje večjih pridelkov medu.

Iz 9- in 10-satnega se je začel uveljavljati 11-satni panj, ki se je z zakladami večal v vodoravni smeri, na različne načine pa tudi v navpični smeri - bodisi z nakladami s satniki AŽ mere, ali normalnimi, ali dvetretjinskimi nakladami LR mere. Ob načrtnem nadaljevanju takšne usmeritve, se čebelarji najustrezneje usposabljammo za vstop v novo tisočletje.

Odkritja Slovencev o čebelah in njihovi oskrbi

Nenavadno je, da vsi znani janšeslovci paudarjajo Janševa odkritja iz biologije čebeljih matic, saj je to našega rojaka tisti čas vsekakor



Zabojniki z AŽ panji postajajo zelo pogost način prevažanja čebel v zadnjem času.

Foto: J. Mihelič

privzdignilo nad njegove sodobnike, znano pa je, da mu je cesarica Marija Terezija zagotovila dosmrtno rento zaradi njegovih velikih pridelkov medu in voska. Tehniko njegovega čebelarjenja smo skušali podati na straneh 3-6 ter na straneh 12-13.

Sledi pregled Janševih odkritij iz biologije čebel.

1. *Čebelja matica se oplemeni zunaj panja v zraku.* Večina domačih in tujih janšeslovcev pripisuje to odkritje A. Janši; objavil ga je l. 1771. (Navratil, 1906; Janša - Bukovic, 1906; Janša - Rojina, 1906, 1922; Mihelič 1934; Okorn 1940; Park, 1954, Fraser, 1951; Ribbands, 1953; Rihar, 1971; Ruttner, 1973). Kot izhaja iz Miheličevih spisov (1934, 1972), so v 18. stoletju na Slovenskem številni napredni čebelarji dobro vedeli, da troti matico oplodijo zunaj panja, v zraku. To odkritje je zares prvič zapisano v delu J. A. Scopolija "Entomologia Carniolică", l. 1763 (regina... fucorum centuriis aliquid stipata evolat, foecundatur in aere volans"), p. 303. V "Odgovoru na predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah" govori o plemenitvi matice zunaj

panja tudi P. P. Glavar (1768).

Verjetna je domneva, da je Scopoli, zdravnik v Idriji, zvedel za posebnosti parjenja čebeljih matic od kakega razgledanega slovenskega čebelarja, saj je imel kot član ljubljanske in gornjesaške čebelarke družbe večkrat priložnost, da je prišel z njimi v stik (npr. s P. P. Glavarjem, ki je bil prav tako član omenjenih čebelarskih družb).

2. *Poliandrija čebeljih matic.* Iz Scopolijevih navedb ("fuci reginae mariti") ter Janševih opisov trotov ob parjenju matic - na več mestih vedno govori le v množini - izhaja drugo pomembno odkritje, da matice ne oplemeni eden, temveč več trotov (Rihar, 1965, 1971; Gubina, 1773).

Nasprotno pa P. P. Glavar (1776) in pozneje F. Huber (1750-1830) govorita o trotu, ki oplemeni matico, tj. uporabi ednino. Po Glavarju gre matica sicer večkrat na parjenje, poudarja pa, da se spari le z enim trotom. Vzrok za ponovljen izlet matice je zanj prejšnji trot, ki ga je naslednji odrinil od matice in s tem preprečil kopulacijo.

Naše začudenje zbujajo zlasti vnovične navedbe F. Ruttnerja (1954, 1973), češ da se Janša glede tega ni izrazil in da naj bi od njega naprej prevladovalo mnenje, da matico oplemeni le en trot.

3. *Matica se na enem poletu spari z več troti.* Izvirnost Janševih opazovanj je opaziti v natančnejših navedbah o parjenju, npr. da izleti matica na plemenitev peti ali šesti dan po rojstvu, da se pari med enajsto uro dopoldne in četrto popoldne, da po treh tednih postane jalova, če ji je neugodno vreme preprečevalo izlet na plemenjenje, da roj izleti, ko je prvi maticnik pokrit, da prvi roj (prvec) izroji s staro matico in podobno. Našo pozornost je vzbudil zlasti stavek "so wird man Dronnen in einer Geschwindigkeit an ihn (Weisei) stossen sehen; welches vermutlich die Begattung ist" (vidimo, da se troti s hitrostjo zaletavajo vanjo, kar je tako rekoč plemenjenje). Riharjeva (1965) interpretacija, da Janša s temi besedami opisuje proces parjenja, pri katerem matica kopulira z več samci, je pri uredništvu "Slovenskega čebelarja" (1965) naletela na odpor, češ da "na posameznem svatbenem letu oplemeni matico le eden trot". Očitno prihaja tudi na tem mestu do izraza stoletja zakoreninjena domneva o enem trotu, ki da oplemeni matico.

Navedena opomba uredništva je v nasprotju z besedami in duhom Janševih nauk, prav tako pa tudi z dognanji Triaskove iz l. 1954 in številnih drugih avtorjev, ki so še enkrat dokazali, da se matica na enem poletu spari z več troti, Gary pa je l. 1963 natančno opisal potek parjenja. Njegova opazovanja o zaporednih kopulacijah matice s troti, ki si sledijo po sekundo trajajočih

prekinitvah, so pravzaprav enaka Janševemu lakoničnemu opisu. Zdaj je znano, da se na enem poletu matica praviloma spari s 6-10 troti, ne da bi medtem padla na zemljo ali odletela v panj.

4. *Znamenja plemenitve*. Naši in tuji apidologi (Navratil, 1906; Mihelič, 1934; Ribbands, 1953; Vesely-Lisy, 1970) pripisujejo Janši tudi odkritje, da se matica s parjenja vrne z znamenjem: "iz zašiljenega dela zadka ji visi nekaj beloga, podobnega tanki nitki". Pri nobenem avtorju pa nismo doslej zasledili popolne interpretacije Janševega opisa znamenj parjenja. Po Riharju (1971) Janšev opis znamenj ne zajema le semenjskih nitk, ki matici visijo iz zadka, temveč tudi drug, prav tako normalen pojav, da se namreč matica vrača bodisi z odprtim zadnjim delom zadka, tj. brez znamenj plemenitve, ali pa s semenjskimi nitkami. Po Woykeju (1956) se jih do 40 odstotkov vrne s svatbenega poleta brez čebelice - znamenja plemenitve.

Ustrezni del čl. 53 "Popolnega nauka o čebelarstvu" se glasi: "Offen, oder hängt etwas weisses." V Goličnikovem prevodu (1792) v slovenski jezik je to mesto prevedeno napačno: "Odpert, inu nekaj belliga ven visi." Enako neustrezno različico najdemo tudi v prevodih F. Rojine (1906, 1922).

Iz novejšje dobe naj omenimo še Francisa Jagerja (1869-1941), našega rojaka, profesorja čebelarstva na Univerzi v Minnesoti, ter Antona Žnideršiča (1874-1947), saj sta oba nakazala sodoben način v selekciji čebel. Prvi se je ukvarjal z instrumentalnim osemenjevanjem čebeljih matic, drugi pa je v Slovenskem čebelarju 1932 pozival k tekmici med maticami različnega izvora.

Iz spoznanja, da je zaradi genetskega sestava čebelje družine kakršen koli napredek v selekciji brez umetnega osemenjevanja matic povezan z nepremagljivimi težavami, je študent biologije J. Mihelič uspešno nadaljeval prizadevanja ameriškega Slovenca F. Jagra. Aparat za osemenjevanje je bil izpopolnjen po Veselyju. Prve umetno osemnjene matice so bile zazimljene jeseni 1969 v panjih Zavoda za čebelarstvo v Ljubljani pod Rožnikom.

M. Brancleja (1985) je z izrezovanjem trotovine v presledkih 12 do 20 dni v 74 panjih ugotovila, da se je napadenost z varoo v tem času povečala za 5,9-krat (od 5,1 dne 15. 5. na 26,2 dne 23. 7. - vsakokrat v 50 preiskanih celicah). Šibkejšje družine so bolj napadene ($r = 0,414$). Učinkovitejši od tobačnih briketov je apikaridin. Timolovi kristali, vstavljeni za 10 dni v 8 panjev, so povzročili za 98,7 odstotka večji osip, kot je bil naravni v 20 dneh.

Poklukar (1987) je z analizo kubitalnih

indeksov, upoštevajoč variacijski koeficient 13,63 pri matičarjih in trotarjih na plemenilnih postajah, ugotovil poleg vpliva italijanske tudi vpliv temne severne čebele.

Isti avtor (1989) je s simulacijo na podlagi parametrov heritabilnosti ($h^2=0,20$) ugotavljal možni genetski napredek za pridobivanje medu. Pri tem je izhajal iz dveh hipotez: Če je bil dosežen genetski napredek po kratkoročni selekciji v zaprti populaciji (z nadzorovano parjenimi maticami) 25-odstoten, je bil pri nenadzorovano parjeni populaciji 10-odstoten. Pri dolgoročni selekciji pa je bil napredek od 70- do 80-odstoten ob nadziranem parjenju in 20-odstoten nenadziranem.

Bombkova (1989) je pri opazovalni postaji Prosenjakovci za obdobje 1947-1987 ugotovila povprečen donos 23,65 kg /maks. 1953 - 62,1 kg, min. 1972 - 8,3 kg). Največja zimska poraba je bila leta 1954 (12,3 kg), najmanjša leta 1974 (0,2 kg).

Planinšič-Jermanova (1989) je ugotovila, da se je sprejem ličink v novih lončkih iz čebeljega voska ($x=51\%$) statistično značilno razlikoval od sprejema v plastičnih lončkih ($x=19\%$) in v lončkih iz povoščene plastike ($x=11,5\%$). Teža mlečka, pridelanega v lončkih iz čebeljega voska ($x=12,5$ g) se je statistično razlikovala od teže mlečka, pridobljenega iz plastičnih lončkov ($x=9,3$ g).

Poklukar (1991) je pri raziskavah dolžine čebeljega rilčka in površine goleni (tibije) zadnje noge uporabljal računalniški program po Perušu (1990). Pri povprečnem vzorcu čebel, vzeti iz 115 čebelnjakov v Sloveniji, je pri dolžini rilčka ugotovil velik delež dednosti ($h=0,790 \pm 0,321$). Povprečna dolžina rilčka je bila 5,739, pri čebelah iz Prekmurja pa statistično značilno daljša (5,81 mm). - Pri površini goleni zadnje noge je bil dednostni delež majhen ($h=0,223 \pm 147$), srednja vrednost površin goleni pa 2,287 mm.

J. Senegačnik (1997) v poročilu o poskusu učinkovanja akaricida apilife VAR na dveh panjih I. 1997 potrjuje rezultate poskusa A. Gregorca in J. Jelenca iz I. 1995 na 14 panjih, ko je pri uporabi tega akaricida v panjih z enoletnimi maticami odpadlo 78,9 odstotka varoj, v družinah z dve ali tri leta starimi maticami pa povprečno 53,8 odstotka varoj. Povprečno je v poskusnih družinah po enkratni ponovitvi poskusa odpadlo 66,4 odstotka varoj. V družinah, zdravljenih z bayvarolom, je po 33 dneh odpadlo 95,7 odstotka varoj. Navedeni poskusi kažejo, da je apilife VAR dober predvsem za zmanjševanje stopnje okuženosti čebeljih družin.

V okviru Kmetijskega inštituta Slovenije je Rihar v čebelarstvu selekcijskega posestva

Ponoviče v letih 1948-1953 pri AŽ panjih različnega izvora (t. i. narodne imovine) odkril določeno stalnost pri prenašanju lastnosti, in to tako pri najboljših medarjih kot tudi pri panjih z nizkimi donosi. Izbrani panj št. 92 je bil leta 1952 primerjan s tremi, leta 1953 pa s štirimi rodovi (Koebenhavn, 1956).

V čebelnjaku Kmetijskega inštituta Slovenije je M. Meglič med 24 panji odkril nadpovprečen donos v šestih panjih, v katerih so se matice iz Smolnika v Polhograjskih Dolomitih parile s troti iz Ljubljane. Pojav luksoriranja v prvi generaciji je bil v svetovni literaturi znan dotlej le pri medpasemskih križancih.

Z merjenji 6619 čebel, pri katerih so ugotavljali kubitalni indeks (heritabilnost $h^2=0,745$), je bilo omogočeno določanje genetske čistosti čebel in odkrivanje naravnih rejskih središč (Rihar, 1970).

Odkritje osmih čebeljih rejskih okrožij z genetsko razmeroma čistimi in izenačenimi krajevnimi različki (ekotipi) z nizkim variacijskim koeficientom, ki jih je bilo po morfoloških oznakah mogoče medsebojno ločiti, je vodilo k vzreji medekotipskih križancev (Rim, 1958, 1972).

Razlike med donosi preizkušanih 12 družin z ekotipi in medekotipskimi križanci (hibridi) v 42 panjih so bili na ravni $P=4,05$ in pri $\alpha=0,01$ signifikantnosti (1961, 1962). Pri hibridih je bil kubitalni indeks višji, večja sta bila tudi vitalnost in donos medu, to pa je bil cilj primerjav.

Znideršičev (1932) poziv k tekmovanju matic je bil vsekakor daljnosežen, možno pa je, da je izviral iz njegove izkušnje, saj je znano, da je čebele kupoval pri različnih čebelarjih, zato je v svojih čebelnjakih med njimi opazil razlike v donosih.

Vsa ta dognanja so bila objavljena v Slovenskem čebelarju (1964, 1968, 1970), v poljudno-znanstveni knjigi "Vzrejajmo boljše čebele" (1972), v poročilih Raziskovalni skupnosti ter v reviji *Annales sur l'Abeille* (1961).

Odkritja Slovencev pri raziskavah na področju čebelje botanike

Podobno kot dandanes so bili tudi naši predniki pozorni na medenje smreke in hoje. Od tod tudi Janšev zapis, da "hoje potijo izdatno v 6, 7 letih", kar je prva navedba v svetu, da se neko medenje pojavlja periodično, v določenih presledkih (Rihar, 1958).

Ugotovitev, da je presledek med dvema medenjema hoje štiri do šest let, je prvi zapisal leta 1935 notranjski čebelar Janez Zigmund.

Isti podatek - brez navedbe avtorja - na-

jdemo pozneje pri številnih piscih (Zander, 1949; Berner, 1954; Louveaux, 1959; Bauer, 1960; Kloft, 1960), tako da brez dvoma lahko prioriteto pripisemo Zigmundovi ugotovitvi. (Omenim naj, da sem o tem obvestil tudi mojega dobrega znanca Janeza Zigmunda, ki je bil zaradi tega upravičeno zelo ponosen.)

Tako Janšev ter Zigmundov zapis kot tudi poznejše raziskave tvorijo edinstven temelj prognostike medenja na hoji.

Prioriteto ima tudi zapis čebelarja in lovca S. Koprivca (1913), ki je prvi našel in opisal malo lekanijo (*Physokermes hemicyphus* Dalm.) na hoji, čeprav Schmutterer (1956) to pripisuje Geschwindu (1918).

Zaradi popolnosti naj navedem, da nekateri avtorji navajajo tudi drugačne presledke v pojavljanju medenja na hoji (Zoebelein, 1957, vsakih sedem let; Wellenstein, 1958, in Müller, 1960, vsakih pet do sedem let).

Ali naj bi sijajna odkritja naših treh prednikov in ugotovitve, da čebele izrabijo le približno 5 odstotkov gozdne mane, takšna tudi ostala?

Z raziskavami mane iglavcev se je začel Rihar ukvarjati pri Čebelarški zadrugi za Slovenijo (1951) ter jih nadaljeval pri Kmetijskem inštitutu Slovenije (1952/53 in 1956/61) in Zavodu za čebelarstvo od leta 1964 naprej.

Med 40 proizvajalci mane, ki jih je določil v Sloveniji, je bilo na iglavcih šest afid iz družine *Lachnidae* in *Coccidae*.

- Za zeleno hojevo ušico (*Buchneria pectinatae*) je ugotovil, da je pogostost njenega izločanja večja zjutraj in zvečer, ko je izločanje v laboratoriju kontinuirano.

- S štetjem ušic na kontrolnih drevesih - v obdobju več let - z registriranjem izločkov na lovnihih ploščah ter donosi v kontrolnih panjih je ugotovil, da jih je največ v poletnih mesecih in da so najvišji pridelki hojeve mane julija in avgusta.

- Na podlagi sedmih vrst izhodiščnega gradiva - za obdobje 1862-1968 (različni viri, opazovalne postaje Slovenije, opazovalna postaja Struge - Ortnek, ocene po Raiču, zapiski Vodopivca ter Kostanjevca, gozdne opazovalnice) - je raziskal 278 pojavljanj mane zelene hojeve ušice in dokazal, da njene gradacije (množične razmnožitve) nastopajo ciklično v presledkih štiri do šest let. (S tem je tudi potrdil pravilnost navedbe J. Zigmunda.)

- Dokazal je korelacijo (medsebojno odvisnost) med aktivnostjo sonca in donosi hojeve mane ter odkril, da se v okviru enega cikla sončne aktivnosti dvakrat pojavi gradacija zelene hojeve ušice.

Šivic (1994) navaja nekaj Riharjevih odkritij, o katerih mednarodna strokovna javnost do

tedaj ni vedela nič ali zelo malo. - Veliki kapar na smreki po mnenju nemških in avstrijskih raziskovalcev ne zasluži večje pozornosti, saj naj bi njegovo mano aprila in maja nabirale le mravlje. V Sloveniji ni tako, saj se pogosto dogaja, da čebele že maja tudi po dvakrat napolnijo medišča z rdečim smrekovcem, katerega izvor je veliki smrekov kapar. - V drugi polovici junija se pogosto tudi na hoji pojavlja zgodnje medenje, ki ga povzroča mala lekanija. V nemško govorečih deželah jo poznajo kot odličnega proizvajalca mane na smreki, nikakor pa ne na hoji kot v Sloveniji, kjer povzroča kratkotrajno šest do deset dni trajajoče medenje.

Rihar je tudi prvi v svetu izdelal temelje za napovedovanje mane in organiziral izvirno napovedovalno službo medenja iglavcev, ki jo je vodil od 1956 do 1974. - Po knjigi "Waldtracht und Waldhonig in der Imkerei" (Kloft in dr., 1985) navajamo: "V sezoni 1970/71 je Rihar začel prvi uporabljati posebno metodo za določanje intenzivnosti izločanja zelene hojeve ušice s podstavljanjem šestih ploščic, velikosti 22,5 x 25,5 cm,

pod hojami, po desetih minutah pa je preštel število kapljic. Intenzivnost izločanja je razdelil na pet stopenj (neznatna do zelo visoka) z 0-2 do več kot 30 izločki, ti pa kažejo približni dnevni donos 0 do 2,00 oziroma 4,00 in več kg (sledi tabela). Pri tem je mogoče primerjati le tiste, ki so dosegljive v določenem dnevnem času in pri določeni temperaturi. Kljub temu je ta metoda precej zanesljiva in hitra pomoč pri določanju, kje je paša najboljša."

Rezultati njegovih raziskav so bili objavljeni v zbornikih mednarodnih čebelarskih in entomoloških kongresov ter simpozijev (Dunaj, 1960; Madrid, 1961; Praga, 1963; Beograd, 1966; Moskva, 1971; Budimpešta, 1976; Bonn, 1976), v revijah *Bienenvater*, 1962; *Zaštita bilja*, 1963; *Api-acta*, 1967; *Apidologie*, 1977; Slovenski čebelar; 1980; *Bee World - IBRA Translation E*, 1985.

Izvršni odbor Apimondie je 1968 imenoval Riharja za predsednika delovne skupine "Mana" pri tej mednarodni čebelarski organizaciji, po izjavi njenega pokojnega predsednika prof. Harnaja, pa je to zelo visoko priznanje za njegovemu delu.

MIZARSTVO KRŽE - z dolgoletno tradicijo - VRHNIKA

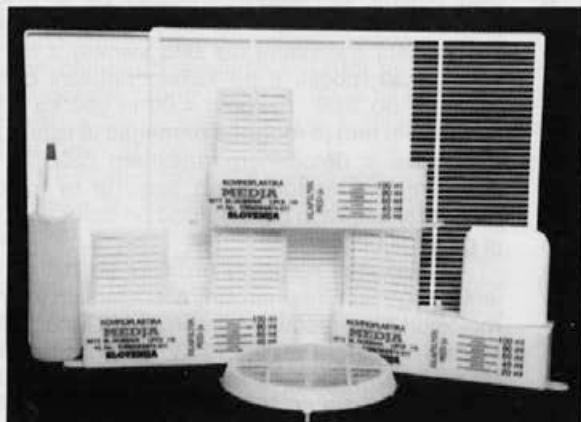
Izdelujemo kakovostne AŽ panje po konkurenčnih cenah. Panji so iz kakovostnega smrekovega lesa in rogljičeni (cinkani). Satniki so iz lipovega lesa in vrtani za žičenje. Desetsatne AŽ panje lahko dobite takoj, za ostale vrste panjev tipa AŽ pa sprejemamo naročila.

NOVO! Sprejemamo tudi naročila za izdelavo in dobavo ORIGINALNIH ZAKLAD, distančnih vložkov in pitalnikov za 10-satne AŽ panje po najnovejših izpopolnitvah avtorjev I. Frančiča in M. Debelaka.

Franc Krže, Idrijska 10, 1360 Vrhnika, telefon (061) 751-317

VZREJA MATIC BUKOVŠEK Z NAJDALJŠO TRADICIJO V SLOVENIJI

Ponujamo vam kakovostne, označene ter doma in v tujini priznane matice. Vzrejamo čiste kranjske sivke od izbranih matičarjev pod nadzorom KIS. Matice dobite od konca maja do konca septembra po pošti ali osebno na naslovu: Alojz Bukovšek, Golo Brdo 19, 1215 Medvode, tel. (061) 612-428.



KOVINOPLASTIKA

“MEDJA”

FRANČIŠEK EDVARD MEDJA

LIPCE 7/B

4273 BLEJSKA DOBRAVA

TEL&FAKS: 064 874 037

Komplet pripomočkov za zatiranje varoe:

- hlapilnik MED - JA za mravljinčno kislino
- testni vložek DIAGNOSTIK

IZDELAVA ČEBELARSKE OPREME IN TRGOVINA

Čebelarji vabimo vas, da obiščete našo trgovino, kjer vam nudimo vse vrste točil za med iz nerjaveče pločevine (na voljo so točila s kromiranim ali RSF košem, z motorjem ali brez).



Poleg točil lahko kupite vso ostalo čebelarstvo opremo:

- * posode za med iz nerjaveče pločevine
 - * kuhalnike voščin in sončne topilnike
 - * razstojišča
 - * pribor za označevanje matic
 - * pribor za odkrivanje satja
 - * grelce medu
 - * zaščitno opremo (čebelarstvo obleke, rokavice, jopiče, klobuke)
 - * ves ostali čebelarški repromaterial
- Pridite in prepričajte se o naši ponudbi.

NAROČENO BLAGO VAM LAHKO DOSTAVIMO S HITRO POŠTO

Logar

Delovni čas:

vsak dan od 8.00 do 12.00 ure
in od 15.00 do 18.00 ure
ob sobotah od 8.30 do 12.00 ure.

LOGAR TRADE, čebelarstvo, proizvodnja in trgovina, d.o.o.
Zupanova 1, 4208 Šenčur, tel. (064) 411 663, faks: (064) 411 499
e-mail: logar-trade@siol.net

JOŽE RIHAR s.p.

ČEBELARSTVO IN IZDELAVA ČEBELARSKE OPREME

- Izdelujemo žične matične rešetke za vse vrste panjev, čebelarске lopatke, plastične odtočne pipe, lovilce rojev, stroje za ometanje čebel, osemsatna kasetna točila.

- Meljemo sladkor in izdelujemo sladkorne pogače, v zalogi imamo že narejene pogače po konkurenčnih cenah - prepričajte se!

- Izdelujemo satnice in kuhamo voščine.

Jože Rihar, Gaberje 42, 1356 Dobrova, tel/faks: 061/ 641-106

Čebelarška zadruga

NEKAR

Prodaja: Anton Švigelj

Inf. pred 8. uro in po 20. uri na št. (061)

48 48 42.

Pri vzamljanju in pokrivanju vseh pri in tuji tordi.

Dodatno inf. Boris Soručin po tel. št.

(061) 159 08 94, (041) 728 119

Kozarci za med velikosti:

720 mll 32 sit/kos

370 mll 23 sit/kos

Kovinski pokrovi Twist OFF

fi 82 mm 14 sit/kos

fi 66 mm 10 sit/kos

Kartoni za kozarce 60 sit/kos

Vročice za 200 l sode za shranjevanje medu 150 sit/kos.

Vročice pošljemo tudi po povzetju

RAKOVEC

GUNCELJSKA 28/a

1210 LJUBLJANA ŠENTVID

Telefon – fax: (061) 152 46 77



IZDELAVA ČEBELARSKE OPREME

IZDELUJEMO:

- točila za med z ročnim ali električnim pogonom iz aluminija ali nerjaveče pločevine
- kadilnike
- lovilce rojev AŽ, LR, smukalce cvetnega prahu 330/280, matičnice
- cedila za med – enojna in dvojna
- posode za med 30, 50, 80 l
- posode in stojala za odkrivanje satja
- čebelarški pribor (vilice, univerzalne klešče, klešče za satnike, matične klešče)
- oprema za panje (razstojišča AŽ 5 do 15 – nosilci matičnih rešetk, matične rešetke – matične rešetke haneman – LR sponke – zapahi – žica za žičenje satnikov

NOVO! SMUKALCI ZA CVETNI PRAH

Cene so konkurenčne

se priporočamo!

ČEBELARSTVO "PAVLIN" SEMIČ



ele so moja bogastvo ino veselje.

50 let izkušenj na področju čebelarstva. Nudimo vam vrsto pridelkov iz žive zakladnice čebeljega panja, ki so zdravju koristni in odlično poživilo.

Skupinam in posameznikom nudimo voden ogled našega čebelarstva in strokovno razlago čebeljih pridelkih.

Posebna zanimivost je opazovanje čebel v steklenem panju "apisari".

Pristni domači medovi in ostali izdelki:

koštanjev	med s cvetnim prahom
cvetlični	med z matičnim mlečkom in cvetnim prahom
akacija	cvetni prah
lipov	matični mleček
gozdni	propolis
hoja	svče iz voska
smrekov	okraski iz voska
med v satju	belokranjska medica
pokušnja medu	medeno pecivo
medeni liker	medeno vino po starih receptih

Vse v embalaži kot darilo za vsako priložnost.

Vse naše izdelke dobite pri nas doma
ČEBELARSTVO "PAVLIN" SEMIČ
068/67-324

Veseli bomo vašega obiska, naša skrb pa je, da bo vaše počutje prijetno; obogateno z znanjem iz čebelarstva. Veseli boste odhajali in ostali bomo prijatelji.



APIS M & D d.o.o.
MARKO DEBEVEC
ČUŽA 7
1360 VRHNIKA
tel., fax.: (061) 751- 282
Odprto: od 9.-12. in od 16.-18. ure

PREDELAVA VOSKA V SATNICE PO UGODNIH CENAH
KUHA VOŠČIN IN TAKOJŠNJA MENJAVA VOŠČIN ZA SATNICE
PREVZEM VOŠČIN SAMO V PLASTIČNIH VREČAH DO 31. MARCA 1999
- NOVO! -

• IZDELUJEMO POLNOVREDNE BELJAKOVINSKE POGAČE ZA KRMLJENJE ČEBEL, PO ŽELJI Z DODATKOM ZDRAVILNIH SREDSTEV

• APNENOGEL • NOSEMAGEL • STIMULANS • VAROGEL

• NA DEBELO IN NA DROBNO PRODAJAMO TUDI VSO ČEBELARSKO OPREMO

Vse čebelarje in čebelarska društva obveščamo, da izdelujemo hladno valjane, nelomljive satnice vseh velikosti.

• V zvezi s tem imamo urejeno vso dokumentacijo in vse možnosti za izdelavo.

• Satnice izdelujemo na novih sodobnih strojih, velikost celic popolnoma ustreza naši kranjski čebeli.

• Vosek steriliziramo v oljnih sterilizatorjih pri 125 °C.

• Priporočamo Vam, da se za nakup satnic dogovorite v okviru čebelarskih društev (ugodnejša cena), po dogovoru pridemo po vosek tudi sami (če ga imate več kot 300 kg).

• Iz enega kilograma voska po dogovoru izdelamo od enajst do dvanajst AŽ satnic.

• Cene za predelavo voska v satnice so zelo ugodne, in sicer od 220 do 250 SIT za kilogram.

• Vosek odkupujemo po 600 do 700 SIT za kilogram.

• V zalogi imamo satnike, šestkrat vrtane, zbite ali lepljene.

ODPRTO IMAMO VSAK DELAVNIK OD 9. - 12. IN OD 16. - 18. URE, OB SOBOTAH OD 9. - 12. URE.

PRIZNANO VZREJEVALIŠČE MATIC ČEBELARSTVO DEBEVEC, APIS M & D d.o.o., VRHNIKA

Sprejemamo prednaročila za kakovostne, izbrane in označene matice kranjske pasme. Konec maja in junija lahko pri nas dobite čebelje družine na petih in sedmih satih.

- NOVO! -

PRVA POTUJOČA ČEBELARSKA TRGOVINA V SLOVENIJI



POZIMI IN SPOMLADI V ČASU OBČNIH ZBOROV ORGANIZIRAMO STROKOVNA PREDAVANJA IN NAKUP ČEBELARSKE OPREME V POTUJOČI ČEBELARSKI TRGOVINI

- VSEM ŽELIMO VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE IN SREČNO NOVO LETO -



Ob 125 letnici organiziranega čebelarstva na Slovenskem in ob obletnici izdaje prve slovenske čebelarске revije čestitamo vsem slovenskim čebelarkam in čebelarjem.

Želimo, da se čebelarstvo na slovenskem urtdi in razvija tudi v novem tisočletju in da slovenski med dobi veljavo tako doma, kot tudi v tujini.

Skupaj z vami se bomo trudili tudi mi!



**ODKUP IN PRODAJA
ČEBELARSKIH PRIDELKOV**

Polhov Gradec 72, • telefon, faks: (061) 645 - 052



let

organiziranega
čebelarstva
na
slovenskem

1 8 7 3 - 1 9 9 8

ČEBELARSKA ZVEZA SLOVENIJE SE OB VISOKEM JUBILEJU ZAHVALJUJE VSEM ČEBELARKAM IN ČEBELARJEM, KI S SVOJIM DELOM V ORGANIZACIJI, PRI REVII SLOVENSKI ČEBELAR, ALI S ČLANSTVOM V NJEJ, PRISPEVAJO K NJENEM OBSTOJU IN RAZVOJU.

ZAHVALJUJEMO SE TUDI ORGANIZACIJAM IN POSAMEZNIKOM, KI KAKORKOLI PRISPEVAJO K NAPREDKU ČZS IN SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA.

Upravni odbor in uredništvo Slovenskega čebelarja

Časopis Slovenski čebelar je ustanovilo "Slovensko čebelarstvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko" leta 1898.

Izdaja ga Čebelarstva zveza Slovenije, Cankarjeva 3, 1000 Ljubljana, tel.: (061) 210-992, faks: 12 61 335, E-pošta - cebelarska.zveza.slo@siol.net

Izdajateljski svet: Lojze Peterle, dipl. inž. arh. Marjan Debelak, prof. Janez Mihelič, dr. Jože Šnajder, dr. Janez Poklukar in dr. Aleš Gregorc.

Uredniški odbor: prof. Janez Mihelič, inž. Jože Babnik, dr. Jurij Senegačnik, doc. dr. Janez Poklukar, mag. Mira Jenko-Rogelj, dipl. inž. arh. Marjan Debelak, dr. Aleš Gregorc in dr. Janko Božič.

Glavni in odgovorni urednik: prof. Janez Mihelič, lektorica: prof. Nuša Radinja.

Letna naročnina za leto 1998 za nečlane je 5.500,00 SIT. Posamezna številka stane 550,00 SIT. Članarina, skupaj z naročnino za Slovenski čebelar je 4.500 SIT. Člani lahko objavijo en brezplačen oglas (20 besed) na leto, nadaljnja beseda je 40 SIT.

Reklamni oglasi: cela barvna stran na ovitku 50.000 SIT, v sredini 30.000 SIT, pol strani 15.000 SIT, četrt strani 7.000 SIT. Popust pri ceni za 3- do 5-kratno objavo je 10%, za 6- do 10-kratno objavo 20%, za celoletno objavo 30%. Splošni oglasi po 40 SIT za besedo, enako tudi za osmrtnice, ki vsebujejo več kot 40 besed.

Številka žiro računa pri APP v Ljubljani je: 50100-678-48636.

Po mnenju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije (23/39-92) sodi Slovenski čebelar med proizvode informativnega značaja (13. točka tarifne številke 3), za katere se plačuje 5-odstotni prometni davek.

Tiska KURIR p.o. Ljubljana, Parmova 39. Oblikovanje naslovnice: Boštjan Debelak.

Medex

Vse lepe zgodbe iz čebeljega panja



gotokap iz 1000 SPRING

Za devetimi planeti
se obsijana s soncem in mesecem vrti Zemlja.

Na enem najlepših pradelov , ob morju in med visokimi gorami , leži deželica , kjer od pantiveka za zdravje skrbijo čebele. Marljivosti in pridnosti so se prebivalci naučili od teh dobrih živalic.

Iz panjev , iz satovja priteka skrbno zbrano zdravje, ki mu rečejo med. Vse skrivnosti dobrega počutja so skrite v njem. Varuje pred boleznimi , krepi telo in bistri duba. V celem stvarstvu nismo našli tako čudodelnega zdravila , kot v tem zlatorumenem darilu narave.

Vsi cvetovi se leskečejo v naši dobri volji.

To povest bomo ponesli daleč

PROAPIN - PROPOLIS

v tabletkah , kapljicah in razpršilu je naravni čebelji pridelek iz rastlinskih smol in čebeljih žlez . Deluje antibakterijsko , preprečuje in zdravi vnetja v ustni votlini, celi manjše odrgnine .

APIKOMPLEKS

je matični mleček in naravni multivitaminski izdelek , ki harmonično deluje po vsem telesu in bistri duba .

APISIRUP

lajša težave z dihalni in je učinkovit pri kašlju .



medex
international, d.d.
ljubljana, slovenija